Rijkswaterstaat
Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat

RWS BEDRIJFSVERTROUWELIJK

Reactienota Notitie Reikwijdte en Detailniveau Westerschelde & Saeftinghe

Actualisatie beheerplannen Natura 2000

Colofon

Uitgegeven door	Rijkswaterstaat
Datum	Mei 2026
Status	Definitief

Inhoud

1 Inleiding 5
1.1 Over de Natura 2000 beheerplannen 5
1.2 Over de Westerschelde 5
1.3 Wat kunt u van deze nota verwachten 6
1.4 Opzet van deze Reactienota 6

2 Advies Commissie voor de Milieueffectenrapportage 7

3 Kernpunten uit de ingediende zienswijzen 8
3.1 Gebruik van de Westerschelde als koelwaterbron en kerncentrales 8
3.2 Bescherming van natuurwaarden en estuariene ecologie 8
3.3 Waterkwaliteit en verontreiniging 8
3.4 Scheepvaart, vaargeulbeheer en baggerwerkzaamheden 8
3.5 Instandhoudingsdoelen, ecologische onderbouwing en monitoring 9

4 Aanpassingen in de NRD 10
4.1 Wijzigingen vanuit zienswijzen 10
4.2 Ambtelijke wijzigingen 21

5 Individuele beantwoording zienswijzen Westerschelde 22
5.1 Id. 106085168 / nr. 3 22
5.2 Id. 106085041 / nr. 4 22
5.3 Id. 106065471 / nr. 6 23
5.4 Id. 106062112 / nr. 7 23
5.5 Id. 106050196 / nr. 9 24
5.6 Id. 106050083 / nr. 10 25
5.7 Id. 106049815 / nr. 12 25
5.8 Id. 106428132 / nr. 16 26
5.9 Id. 106427061 / nr.28 30
5.10 Id. 106426062 / nr. 29 30
5.11 Id. 106388647 / nr. 30 31
5.12 Id. 106462837 / nr.33 32
5.13 Id. 106457808 / nr. 34 32
5.14 Id. 106505958 / nr. 35/36 32
5.15 Id. 106505614 / nr.37 33
5.16 Id. 106505495 / nr. 38 33
5.17 Id. 106505382 / nr. 45 35
5.18 Id. 106505116 / nr. 46 35
5.19 Id. 106505084 / nr. 47 36
5.20 Id. 106504274 / nr. 48 36
5.21 Id. 106503893 / nr. 55 37
5.22 Id. 106496717 / nr.60 42
5.23 Id. 106496491 / nr.61 43
5.24 Id. 106479083 / nr. 63 45
5.25 Id. 106531703 / nr 72 46
5.26 Id. 106531055 / nr 74 46
5.27 Id. 106530849 / nr 75 47
5.28 Id. 106530559 / nr. 76 48
5.29 Id. 106529484 / nr 77 48
5.30 Id. 106524320 / nr. 84 51

5.31 Id. 106522893 / nr. 92 52
5.32 Id. 106513594 / nr. 94 53
5.33 Id. 106511378/Nr.95 54
5.34 Id. 106510587/ nr. 96 60
5.35 Id. 106509147 / nr. 97 61
5.36 Id. 106554014 / nr. 98 62
5.37 Id. 106550770 / nr. 99 63
5.38 Id. 106550504 / nr. 106 65
5.39 Id. 106549815 / nr. 107 66
5.40 Id. 106548728 / nr.108 67
5.41 Id. 106547949 / nr. 111 69
5.42 Id. 106539138 / nr. 120 70
5.43 Id. 106537967/ nr. 198 75
5.44 Id. 106536689 / nr. 204 75

1 Inleiding

Voor u ligt de reactienota van de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) ten behoeve van het plan-MER dat wordt opgesteld voor de actualisatie van het Natura 2000-beheerplan Westerschelde. In de NRD staat welke milieueffecten worden onderzocht en hoe dit wordt gedaan. De NRD geeft iedereen de kans om vroeg mee te denken over het milieueffectonderzoek.

De NRD heeft ter inzage gelegen van 27 augustus tot 7 oktober 2025. Tijdens deze periode kon eenieder een zienswijze indienen. In voorliggende reactienota zijn de ingekomen zienswijzen beantwoord.

Zienswijzen konden zowel schriftelijk, digitaal als mondeling worden ingediend.

Schriftelijke zienswijzen konden worden geadresseerd aan:
Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, directie Participatie
o.v.v. Natura 2000-gebieden Westerschelde & Saeftinghe
Postbus 20901
2500 EX Den Haag

Digitale zienswijzen konden worden ingediend via het reactieformulier op:
www.platformparticipatie.nl.

Tot slot bestond de mogelijkheid om een mondelinge zienswijze te geven. Dit kon door tijdens kantooruren een afspraak te maken via het telefoonnummer (070) 456 96 07.

In totaal zijn er 44 zienswijzen ingediend met betrekking tot de Westerschelde.

1.1 Over de Natura 2000 beheerplannen

Voor elk Natura 2000-gebied in Nederland wordt een beheerplan gemaakt. In dit plan staat wat er nodig is om de natuur te beschermen en te verbeteren. Het gaat bijvoorbeeld over leefgebieden, planten en dieren die in het gebied voorkomen. Rijk en provincies maken deze plannen samen met natuurorganisaties, gebruikers en andere betrokkenen. Zo zorgen we ervoor dat natuur en mens goed samen kunnen gaan.

Voor het opstellen van een nieuw Natura 2000-beheerplan voor de Westerschelde is een milieueffectrapport (MER) nodig. De eerste stap voor dit rapport is een Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD).

1.2 Over de Westerschelde

De Westerschelde is de zuidelijke tak in het oorspronkelijke mondingsgebied van de rivier de Schelde. Het is het enige estuarium in de Zuidwestelijke Delta waar nu nog sprake is van een open verbinding naar zee. Het betreft een dynamisch gebied, mede door de trechtervorm ervan, waarin het getijverschil stroomopwaarts groter wordt. Onder invloed van eb en vloed verandert de aanblik van het gebied voortdurend.

Het estuarium bestaat uit een hoofdgeul met meerdere nevengeulen waartussen bij eb droogvallende zand-, slikplaten en ondiep water liggen. Langs de randen liggen schorren (gebieden die overstromen bij springtij). Langs de Westerschelde ligt het

grootste schorrengebied van ons land: het Verdronken Land van Saeftinghe. Door het grote getijverschil bevat dit gebied hoge oeverwallen en brede geulen. In het mondingsgebied is sprake van duinvorming. Binnendijks liggen een aantal gebieden gekoppeld aan de estuariene natuur.

1.3 Wat kunt u van deze nota verwachten

In deze Reactienota geeft Rijkswaterstaat antwoord op de zienswijzen die zijn ingediend op de NRD voor het opstellen van het Natura 2000 beheerplan Westerschelde. Indien van toepassing is ook aangegeven of een (onderdeel van een) zienswijze wordt meegenomen in het vervolgproces of zorgt voor een wijziging in de NRD.

1.4 Opzet van deze Reactienota

Alle ontvangen zienswijzen hebben van de directie Participatie van het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat een uniek nummer gekregen. De individuele zienswijzen zijn beantwoord en opgenomen in hoofdstuk 6. Hierbij correspondeert het nummer in de paragraaftitel met het nummer dat de inspreker heeft verkregen van de directie Participatie.

In hoofdstuk 2 is een samenvatting van het advies van de Commissie voor de Milieueffectrapportage (Commissie MER) opgenomen. In hoofdstuk 3 worden de kernpunten uit de ingediende zienswijzen toegelicht. Hoofdstuk 4 beschrijft de aanpassingen in de NRD naar aanleiding van de zienswijzen. In hoofdstuk 5 worden de zienswijzen individueel beantwoord.

2 Advies Commissie voor de Milieueffectenrapportage

De Commissie voor de Milieueffectrapportage (Commissie MER) heeft geadviseerd welke informatie in het MER zou kunnen worden opgenomen (advies van 29 januari 2026). Dit advies is hieronder kort samengevat.

Essentiële inhoud voor het plan-MER zoals geadviseerd:

- *Onderzoek of vat samen welke maatregelen nodig en doeltreffend zijn om de natuurdoelen te halen.* Hiervoor is eerst inzicht nodig in:
  - Het functioneren van de natuur op systeemniveau. Neem een (samenvatting van een) ecologische systeemanalyse op die de samenhang tussen het abiotische systeem en de natuurdoelen en knelpunten op systeemniveau beschrijft.
  - De concrete problemen (knelpunten) voor de beschermde natuur. Ga in op de ernst en omvang van de knelpunten.
  - De specifieke, concrete doelstellingen. Met concrete doelen kan getoetst worden of de maatregelen bijdragen aan het halen van de wettelijke Natura 2000-doelen en het voorkomen van verslechtering.
- *Ontwerp maatregelpakketten (alternatieven)* die:
  - Een brede invalshoek hebben. Zoek de hoeken van het speelveld op en heb oog voor korte en lange termijn. Stel vervolgens maatregelpakketten samen waarmee de instandhoudingsdoelstellingen volledig worden bereikt.
  - Inspelen op de samenhang met andere Natura 2000-gebieden.
  - Toekomstbestendig zijn. Ontwerp maatregelen die op de (korte) termijn van het beheerplan voldoende flexibiliteit bieden, zodat op de langere termijn andere maatregelen getroffen kunnen worden als nieuwe inzichten (bijvoorbeeld rondom klimaatverandering) daarom vragen.
- *Doelbereik en milieugevolgen*. Beoordeel of de natuurdoelen voor de aangewezen soorten met de maatregelpakketten worden gehaald. Maak één gezamenlijk beoordelingskader voor de milieueffectrapportages bij de beheerplannen in de Zuidwestelijke Delta.
- *Monitoring en evaluatie*. Werk een aanzet voor een monitoringsprogramma uit waarin het doelbereik, ontbrekende gegevens en uit te voeren onderzoek centraal staan. Geef aan wie waarvoor verantwoordelijk is en wanneer de monitoring en het onderzoek worden uitgevoerd.

Relatie met het rapport "Doeluitwerking Westerschelde & Saeftinghe"
In het rapport 'Doeluitwerking Westerschelde & Saeftinghe' worden het huidige doelbereik, de bestaande knelpunten en mogelijke oplossingsrichtingen uiteengezet. Verwerk (een deel van) deze gegevens, eventueel aangevuld, in het MER.

Belang van een duidelijke samenvatting
Omdat besluitvormers en insprekers vooral de samenvatting van het MER zullen lezen, is het van belang hier extra aandacht aan te besteden. De samenvatting moet als zelfstandig document goed te begrijpen zijn en een representatief beeld geven van de inhoud van het MER.

Conclusie
Het advies van de Commissie MER heeft niet geleid tot aanpassing van de NRD. De adviezen worden meegenomen bij het opstellen van het plan-MER.

3 Kernpunten uit de ingediende zienswijzen

In de ingediende zienswijzen zijn verschillende onderwerpen en aandachtspunten aangedragen. Hieronder worden de belangrijkste thema's samengevat die in de zienswijzen naar voren zijn gekomen. De aanbevelingen, zorgen en ideeën zijn zorgvuldig beantwoord. Omdat terugkerende thema's vaak vanuit een ander oogpunt zijn aangedragen, bleek het formuleren van één antwoord niet mogelijk. De thema's zijn daarom in hoofdstuk 5 individueel beantwoord.

3.1 Gebruik van de Westerschelde als koelwaterbron en kerncentrales

1. In veel zienswijzen wordt bezwaar gemaakt tegen het gebruik van de Westerschelde voor inname en lozing van koelwater, met name in relatie tot (nieuwe) kerncentrales in en rondom de Paulinapolder en het Paulinaschor.
2. Indieners uiten zorgen over thermische verontreiniging, lozing van radioactieve stoffen (zoals Tritium) en de mogelijke onomkeerbare effecten hiervan op waterkwaliteit, biodiversiteit en het functioneren van het estuarium.
3. Regelmatig wordt verzocht om onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek naar de ecologische effecten van koelwaterlozingen, bijvoorbeeld door kennisinstituten zoals het NIOZ, en om het expliciet uitsluiten van de Westerschelde als koelwaterbron voor toekomstige projecten.

3.2 Bescherming van natuurwaarden en estuariene ecologie

1. Veel zienswijzen benadrukken dat de bescherming van de Westerschelde zich moet richten op het functioneren van het estuarium als geheel, met aandacht voor slikken, schorren, platen, onderwaterhabitats en ecologische samenhang.
2. Er is brede zorg over de kwaliteit en oppervlakte van natuurwaarden, waaronder het behoud van gebieden als het Paulinasschor en Saeftinghe, en de afname van slikken en schorren.
3. Het gebruik van staalslakken en ander industrieel materiaal wordt regelmatig genoemd als risicofactor voor bodemleven en ecologische kwaliteit, met oproepen om dit gebruik te beëindigen.

3.3 Waterkwaliteit en verontreiniging

1. Waterkwaliteit is een zeer vaak genoemd thema, met aandacht voor PFAS, industriële lozingen, thermische belasting en historische vervuiling.
2. Ook het baggeren en terugstorten van verontreinigd slib wordt genoemd als factor die de waterkwaliteit en het bodemleven onder druk zet.
3. Indieners geven aan dat verbetering van de waterkwaliteit een randvoorwaarde is voor het behalen van de instandhoudingsdoelen en voor toekomstig herstel van het ecosysteem.

3.4 Scheepvaart, vaargeulbeheer en baggerwerkzaamheden

1. In veel zienswijzen wordt aandacht gevraagd voor de effecten van scheepvaart, baggeren en vaargeulbeheer op morfologie, stroming en ecologische processen in de Westerschelde.
2. Er zijn zorgen over de cumulatieve effecten van vaargeulonderhoud, verdieping en grootschalige scheepvaart, met name op het verlies van natuurlijke dynamiek.
3. Tegelijk wordt gewezen op het belang van nautische veiligheid en internationale afspraken, zoals de Scheldeverdragen, waarbij wordt gevraagd om een transparante afweging tussen ecologie en toegankelijkheid van de vaarweg.

3.5 Instandhoudingsdoelen, ecologische onderbouwing en monitoring

1. In verschillende zienswijzen wordt kritisch gereflecteerd op de wijze waarop instandhoudingsdoelen worden geïnterpreteerd, met name waar aantallen soorten worden gehanteerd in plaats van de draagkracht van het leefgebied.
2. Indieners stellen dat conclusies over doelbereik en drukfactoren regelmatig onvoldoende ecologisch of wetenschappelijk zijn onderbouwd.
3. Er wordt gepleit voor betere monitoring, duidelijke en toetsbare (SMART) doelen en een adaptieve beheerbenadering, zodat maatregelen tijdig kunnen worden bijgestuurd.

4 Aanpassingen in de NRD

4.1 Wijzigingen vanuit zienswijzen

Op basis van de ontvangen zienswijzen zijn de volgende wijzigingen doorgevoerd in de NRD:

- *Wijziging paragraaf 3.4.3. Boelbereik voor vogels (rattenpredatie)*

Inbreng zienswijze Id. 106511378
Pagina 19, paragraaf 3.4.3.: We willen graag opmerken dat predatie niet allen plaats vindt door vos, maar ook door rat. Rattenpredatie heeft een grotere impact op beschermde broedvogels dan predatie door vos.

Reactie
De tekst van de NRD is aangepast door "van de vos" vervangen door "door onder andere vos en rat".

- *Wijziging paragraaf 3.4.3. Boelbereik voor vogels (bruine kiekendief en blauwborst)*

Inbreng zienswijze Id. 106511978
Pagina 19, paragraaf 3.4.3.: In de tekst staat het volgende: “Er is onvoldoende informatie bekend over de kwaliteit van het leefgebied en de populatieomvang van de bruine kiekendief en blauwborst.” Op de website van de Sovon1 zijn voor de bruine kiekendief de aantallen beschreven die in de periode 2019 t/m 2024 zijn vastgesteld. Waarom wordt geen gebruik gemaakt van deze telgegevens? Voor de blauwborst zijn voor 2024 ook 400 broedgevallen vastgesteld, kan dit aantal niet geverifieerd worden en als richtlijn worden aangehouden voor de huidige populatieomvang?

Reactie
De tekst op pagina 19 is inderdaad niet helemaal een correcte weergave van het rapport doeluitwerking. De doelaantallen bruine kiekendief liggen boven de instandhoudingsdoelstelling, maar het is onduidelijk of het broedsucces voldoende is om de populatie in stand te houden. Door het ontbreken van gebiedsdekkende karteringen kan de ruimtelijke verspreiding niet op kaart worden weergegeven en ook ontbreekt het aan voldoende gegevens om de kwaliteit van het leefgebied te kunnen beoordelen. De NRD zal hierop worden aangepast. Voor de blauwborst zijn geen jaarlijkse gebiedsdekkende tellingen beschikbaar. Voor sommige deelgebieden is de soort opgenomen in de SNL-karteringen, maar ook die verschillen in het jaar waarin de tellingen plaatsvinden waardoor er geen duidelijk beeld bekend is. Dit is nader uitgewerkt in het rapport doeluitwerking.

Nieuwe tekst in definitieve NRD
De instandhoudingsdoelen van broedvogels zijn gevat in voldoende omvang en kwaliteit van leefgebied voor een specifiek aantal broedparen. Dit komt neer op voldoende draagkracht van het leefgebied voor de soort, wat afhankelijk is van met name de specifieke randvoorwaarden die de soort als broedvogel stelt aan het broed- en foerageergebied.

De draagkracht van het leefgebied is voor de meeste broedvogels niet op orde. Slechts voor de zwartkopmeeuw wordt hieraan voldaan. De belangrijkste knelpunten

voor de beschermde broedvogels zijn predatie (van door onder andere vos en rat), afname van geschikte broedlocaties door verruiging en erosie, verontreiniging en verstoring door recreatie. Daarnaast vormen vogelgriep en klimaatverandering risico's. Een kanttekening is wel dat de territoria van de broedvogels die in de buurt van de Westerschelde, maar buiten de Natura 2000-begrenzing liggen volgens de Natura 2000-methodiek niet meetellen voor het populatieaantal binnen Westerschelde & Saeftinghe. Er is onvoldoende informatie bekend over de kwaliteit van het leefgebied en de populatieomvang van de bruine kiekendief en blauwborst. In de Tabel 8 zijn deze conclusies opgenomen. Hoewel de doelaantallen voor de bruine kiekendief boven de instandhoudingdoelstellingen liggen, is het onduidelijk of het broedsucces voldoende is om de populatie in stand te houden. Door het ontbreken van gebiedsdekkende karteringen kan de ruimtelijke verspreiding niet op kaart worden weergegeven en ook ontbreekt het aan voldoende gegevens om de kwaliteit van het leefgebied te kunnen beoordelen. Voor de blauwborst zijn geen jaarlijkse gebiedsdekkende tellingen beschikbaar. In de Tabel 8 zijn deze conclusies opgenomen.

- *Wijziging paragraaf 3.4.3. Doelbereik voor vogels (omvang en kwaliteit)*

Inbreng zienswijze Id. 106503893
De in de NRD gepresenteerde beoordeling van het doelbereik voor vogels voert ook voor de Westerschelde terug op de aanwezige aantallen als doel op zich. Dat is, zoals wij in onze brief van 3 februari hebben toegelicht, niet juist. Natura 2000 vraagt dat er voldoende draagkracht is voor de genoemde aantallen, maar niet dat deze er ook werkelijk zijn. Het is wetenschappelijk ook onlogisch om daarvoor te kiezen. Het gaat in de Vogelrichtlijn immers over Europese vogelpopulaties waarbij vogels migreren. Om toch voor de verschillende Natura 2000-gebieden aantallen als doel te hanteren heeft geen ecologisch wetenschappelijke basis. Het arbitrair opknippen van het verspreidingsgebied in verschillende N2000-gebieden met vervolgens de eis dat daar zekere vogelaantallen aanwezig zijn, is daarmee vooral investering in niet doelmatig en in de praktijk onuitvoerbaar beleid. Aanwezige aantallen kunnen uiteraard wel een indicatie zijn dat er iets met de draagkracht aan de hand is. Maar dat moet dan ook worden onderzocht, waarbij met name oorzaken buiten het gebied die de achterblijvende aantallen kunnen verklaren expliciet in beeld moeten worden gebracht. Aan een dergelijke analyse ontbreekt het in de evaluatie en doeluitwerking Westerschelde. Omgekeerd leidt het gebruik van doelaantallen soms ook tot een positieve conclusie wat betreft doelbereik, terwijl de situatie is verslechterd of zorgen baart. Zo wordt de vervuiling van de Westerschelde door PFAS aangemerkt als drukfactor, maar niet als knelpunt voor zeehonden, terwijl de zeehond als toppredator natuurlijk uitermate gevoelig is voor een continue blootstelling aan met PFAS vervuild voedsel. Als de consumptie van vis uit het oostelijke deel van de Westerschelde voor mensen wordt afgeraden, geldt dat natuurlijk ook als een probleem voor de zeehonden die deze adviezen niet volgen.

Reactie
De instandhoudingsdoelstellingen voor Vogel- en Habitatrichtliijnsoorten zijn inderdaad gebaseerd op omvang en kwaliteit van het leefgebied ten behoeve van aantallen doelsoorten. Daar waar dit in de NRD onjuist geformuleerd is zullen wij de teksten aanpassen.

Nieuwe tekst in definitieve NRD
In de Tabel 8 zijn deze conclusies opgenomen.

*Tabel 8 Huidig doelbereik voor de draagkracht (omvang en kwaliteit leefgebied) voor broedvogels voor de Westerschelde & Saeftinghe. Voldoet niet = instandhoudingsdoelstelling wordt momenteel niet gehaald (in rood). Voldoet = instandhoudingsdoelstelling wordt momenteel gehaald (in groen). Onbekend/ onvoldoende informatie is grijs. * Alleen op basis van trend en gegevens over het leefgebied. Of de benodigde populatieomvang volgens de bouwsteen is behaald is nog niet in deze beoordeling meegenomen.*

Broedvogels	Omvang/kwaliteit leefgebied (draagkracht) voor doelaantal*
A081 Bruine kiekendief	Regio: nvt Westerschelde: Onbekend
[...]	[...]
A272 Blauwborst	Regio: nvt Westerschelde: Onbekend

3.4.4 Niet-broedvogels

[...]

*Tabel 9 Huidig doelbereik draagkracht (omvang en kwaliteit leefgebied) niet-broedvogels voor de Westerschelde & Saeftinghe. Voldoet niet = instandhoudingsdoelstelling wordt momenteel niet gehaald (in rood). Voldoet = instandhoudingsdoelstelling wordt momenteel gehaald (in groen). Onbekend/ onvoldoende informatie. * Alleen op basis van trend en gegevens over het leefgebied. Of de benodigde populatieomvang volgens de bouwsteen is behaald is nog niet in deze beoordeling meegenomen.*

Niet-Broedvogels	Omvang/kwaliteit leefgebied (draagkracht) voor doelaantal*
A005 Fuut	Onbekend
[...]	[...]
A169 Steenloper	Voldoet

- *Wijziging paragraaf 3.5.1. Habitattypen ('creëren' van laag- dynamisch getijdengebied)*

Inbreng zienswijze Id. 106539138
Pagina 21, paragraaf 3.5, eerste bullet: Wat waardevol is om te noemen is dat het 'creëren' van laag- dynamisch getijdengebied alleen werkt als het buiten het huidige estuarium wordt toegevoegd. Het aanleggen van strekdammen in de watergang maakt het probleem alleen maar groter, ondanks dat het gebied wordt uitgebreid. Op papier wordt dan een vinkje voor 'gehaald' gezet, maar in de praktijk werkt het nadelig voor het herstel van het natuurlijk systeem.

Reactie
De NRD is hierop aangepast. Toegevoegd bij de eerste bullet onder paragraaf 3.5: "Gebleken is dat het creëren van laag- dynamisch getijdengebied alleen werkt als het buiten het huidige estuarium wordt toegevoegd. Het aanleggen van strekdammen in de watergang maakt het probleem alleen maar groter, ondanks dat het gebied wordt uitgebreid."

Oude tekst in concept NRD
Naast knelpunten en bedreigingen (of drukfactoren) kunnen er ook risico's bestaan. Een risico is een omstandigheid die plotseling kan optreden, waar mogelijk wel al voorzorgsmaatregelen voor getroffen kunnen worden, maar in het gebied niet opgelost kunnen worden.

Een aantal overkoepelende knelpunten zijn aan te wijzen:

- Menselijke invloeden op het systeem en het estuarium: door inpoldering, landwinning, bedijking en vaargeulverdiepingen is er minder ruimte voor natuur en natuurlijke processen en ontstaat verstarring en versteiling. Aan de ene kant is op sommige plaatsen de dynamiek afgenomen. De successie die hierdoor toeneemt leidt tot afname in omvang of kwaliteit van kwelder/schor-habitattypen. Ook kan dit leiden tot afname van geschikt foerageergebied en broedgebied van vogels. Aan de andere kant is op sommige andere plekken te veel dynamiek, wat leidt tot steile afslag van land. Ook dit zorgt voor een afname in omvang van habitattypen en leefgebieden. Hiertegen zijn de afgelopen jaren diverse maatregelen genomen, waardoor laagdynamisch getijdengebied de afgelopen jaren weer is toegenomen.

Nieuwe tekst in definitieve NRD
Naast knelpunten en bedreigingen (of drukfactoren) kunnen er ook risico's bestaan. Een risico is een omstandigheid die plotseling kan optreden, waar mogelijk wel al voorzorgsmaatregelen voor getroffen kunnen worden, maar in het gebied niet opgelost kunnen worden.

Een aantal overkoepelende knelpunten zijn aan te wijzen:

- Menselijke invloeden op het systeem en het estuarium: door inpoldering, landwinning, bedijking en vaargeulverdiepingen is er minder ruimte voor natuur en natuurlijke processen en ontstaat verstarring en versteiling. Aan de ene kant is op sommige plaatsen de dynamiek afgenomen. De successie die hierdoor toeneemt leidt tot afname in omvang of kwaliteit van kwelder/schor-habitattypen. Ook kan dit leiden tot afname van geschikt foerageergebied en broedgebied van vogels. Aan de andere kant is op sommige andere plekken te veel dynamiek, wat leidt tot steile afslag van land. Ook dit zorgt voor een afname in omvang van habitattypen en leefgebieden. Hiertegen zijn de afgelopen jaren diverse maatregelen genomen, waardoor laagdynamisch getijdengebied de afgelopen jaren weer is toegenomen. Gebleken is dat het creëren van laag- dynamisch getijdengebied alleen werkt als het buiten het huidige estuarium wordt toegevoegd. Het aanleggen van strekdammen in de watergang maakt het probleem alleen maar groter, ondanks dat het gebied wordt uitgebreid.

- *Wijziging paragraaf 3.5.1. Habitattypen (migreren)*

Inbreng zienswijze Id. 106539138
Pagina 22, paragraaf 3.5.1, derde bullet: 'emigreren' vervangen door 'migreren.

Reactie
De NRD is aangepast naar aanleiding van deze zienswijze. In paragraaf 3.5.1, derde bullet is het woord "emigreren" vervangen door het woord "migreren".

Nieuwe tekst in definitieve NRD
Afname diadrome vissen (Diadrome vissen zijn vissen die regelmatige migreren tussen zout en zoet water): voor estuaria (H1130). Het aantal diadrome vissen neemt af en de kwaliteit van het leefgebied van deze vissen is matig (zie ook knelpunten bij fint, zeeprik en rivierprik). De aanwezigheid van (leefgebied) van diadrome vissen is een kwaliteitskenmerk van dit habitattype. Dit duidt dus ook op een matige kwaliteit van het habitattype.

- *Wijziging paragraaf 3.5.1. Habitattypen (PFAS)*

Inbreng zienswijze Id. 106513594
De indiener wil hier graag specifiek het PFAS-probleem terugzien, met name ook de effecten die het heeft op de instandhouding van doelen, maar ook het behouden van huidige, belangrijke beheermaatregelen die een substantiële bijdrage leveren aan de instandhouding. Hierbij valt te denken aan het begrazen van schorren met runderen, waterbuffels en schapen. Het verdienmodel voor onze pachters is door de PFAS-vervuiling weggevallen, omdat de grazers niet meer voor consumptie geschikt zijn, waardoor er een probleem voor de schorbegrazing kan gaan ontstaan. Minder vee betekent uiteindelijk een afname in oppervlakte en kwaliteit van nu nog kwalificerende habitats. Dit knelpunt verdient ook aandacht bij het pakket van maatregelen.

Reactie
In het rapport doeluitwerking is PFAS als apart probleem genoemd. In de NRD zal PFAS worden toegevoegd in paragraaf 3.5.1 onder het punt verontreiniging. Bij het opstellen van de mogelijke maatregelen zal dit punt ook betrokken worden.

Nieuwe tekst in definitieve NRD
Voor specifieke habitattypen gelden de volgende bedreigingen en knelpunten:
- Verontreiniging: voor de habitattypen H1110B, H1130, H1140B en H1330A is verontreiniging een knelpunt. In de Westerschelde & Saeftinghe treden overschrijdingen op van normen van verontreinigingen van verschillende categorieën chemische stoffen, zoals: bestrijdingsmiddelen, PFAS, metalen, organische verbindingen en Polycyclische Aromatische Koolwaterstoffen (PAK's). Voor de aanwezigheid hiervan zijn verschillende verklaringen, zoals: de oorsprong van de verontreinigingen (landbouw, lozingen, natuurlijke aanwezigheid), de transportroute en -medium (via water of lucht) en de geschiedenis van de probleemstoffen.

- *Wijziging paragraaf 3.5.1. Habitattypen (lozen water)*

Inbreng zienswijze Id. 106539138
Pagina 22, paragraaf 3.5.1, vijfde bullet: We verzoeken om dit punt meer te duiden. Het gaat namelijk niet zozeer over de grote hoeveelheid water in één keer, dit gebeurt in een natuurlijke situatie bij hoger rivierafvoer ook. Het gaat over een veelal harde scheiding in periodes, dat helemaal geen water wordt geloosd. Tevens is de overgang vaak niet of maar eenzijdig passeerbaar is voor organismen.

Reactie
De NRD is aangepast naar aanleiding van deze zienswijze. De zin "Bij spuisluizen komt soms in één keer een grote hoeveelheid zoet water binnen, wat de natuurlijke overgangen verstoort." is vervangen met "Deze veelal harde scheiding kan bijvoorbeeld ontstaan in periodes dat helemaal geen water wordt geloosd. Tevens is de overgang vaak niet of maar eenzijdig passeerbaar is voor organismen."

- *Wijziging paragraaf 3.5.1. Habitattypen (relict)*

Inbreng zienswijze Id. 106539138
Pagina 22, paragraaf 3.5.1, zevende bullet: Hier verzoeken we verdere duiding over. Een relict lijkt te impliceren dat hier wel degelijk de mogelijkheid bestaat om natuurlijke duinen te hebben. Anders kan je hier geen relict van natuurlijke duinen

hebben. Dus waarom zou dat nu niet meer kunnen? Wat zijn de verstorende factoren?

Reactie
De NRD is aangepast naar aanleiding van deze zienswijze. De tekst is als volgt uitgebreid: “Met uitzondering van de westkust van Zeeuws-Vlaanderen zijn de duinhabitattypen binnen het gebied relicten of het gevolg van menselijk ingrijpen. Door de beperkte omvang en/of het gebrek aan natuurlijke processen zijn deze locaties niet geschikt om duinecosystemen van goede omvang en kwaliteit te ontwikkelen."

Bij de Kaloot is bijvoorbeeld een duinrelict aanwezig dat door uitbreiding van haven- en industriegebied in de twintigste eeuw sterk in omvang is afgenomen. Ook komen (zoekgebieden van) duinhabitattypen voor op dijken en afgegraven locaties.

Nieuwe tekst in definitieve NRD
Beperkte aanwezigheid natuurlijk duinsysteem: voor zilte pionierbegroeiingen - zeevetmuur (H1310B), embryonale duinen (H2110), witte duinen (H2121) en grijze duinen - kalkrijk (H2130A), vochtige duinvalleien - kalkrijk (H2190B). Met uitzondering van de westkust van Zeeuws-Vlaanderen zijn de duinhabitattypen binnen het gebied relicten of het gevolg van onnatuurlijke situaties door menselijk ingrijpen. Door de beperkte omvang en/of het gebrek aan natuurlijke processen zijn deze locaties niet geschikt om duinecosystemen van goede omvang en kwaliteit te ontwikkelen.

- *Wijziging paragraaf 3.5.1. Habitattypen (voor dit habitattype)*

Inbreng zienswijze Id. 106539138
Pagina 22, laatste bullet: 'uit het profieldocument' graag vervangen voor 'voor dit habitattype'.

Reactie
De NRD is aangepast naar aanleiding van deze zienswijze. De zinspassage in de 8e bullet van paragraaf 3.5.1 is veranderd zoals in zienswijze aangegeven.

Nieuwe tekst in definitieve NRD
Beperkte aanwezigheid typische soort, kwaliteit habitattype matig: voor zilte pionierbegroeiingen (H1310B), schorren en zilte graslanden – binnendijks (H1330B), vochtige duinvalleien – kalkrijk (H2190B) en grijze duinen – kalkrijk (H2130A). De aanwezigheid van typische soorten is een kwaliteitseis voor dit habitattype. Een beperkte aanwezigheid geeft dus een beperkte kwaliteit van het habitattype aan. De oorzaak van de beperkte aanwezigheid is niet direct onderzocht, maar hangt waarschijnlijk samen met de andere knelpunten in voorgaande en hiernavolgende bullets die voor deze habitattypen spelen.

- *Wijziging paragraaf 3.5.2. Habitatrichtlijnsoorten (regulier beheer)*

Inbreng zienswijze Id. 106539138
Pagina 24, paragraaf 3.5.2, vijfde bullet, regulier beheer: De gebruikte formulering hier lijkt te impliceren dat het verbreden van paden onderdeel is van het regulier beheer van grijze duinen. Dit lijkt onjuist.

Reactie
De NRD is aangepast naar aanleiding van deze zienswijze. In de 5e bullet onder paragraaf 3.5.2 is "verbreden" vervangen voor "onderhoud".

Nieuwe tekst in definitieve NRD
Regulier beheer: voor nauwe korfslak (H1014). Regulier beheer dat wordt uitgevoerd voor onderhoud of bijvoorbeeld herstel grijze duinen (kalkrijk) kan een negatief effect hebben op (leefgebied van) nauwe korfslak. Zo raakt het leefgebied bijvoorbeeld bedolven door het verwerken van zand of grond voor onderhoud van paden en door het klepelen van sleedoornstruweel.

- *Wijziging paragraaf 3.5.2. Habitatrichtlijnsoorten (groenknolorchis)*

Inbreng zienswijze Id. 106539138
Pagina 24, paragraaf 3.5.2, elfde bullet: Of de groenknolorchis wel of niet tot een natuurlijk duinsysteem toebehoort, hangt sterk af van de gebruikte definitie van 'een natuurlijk duinsysteem'. We verzoeken dan ook om verdere duiding op dit punt.

Reactie
De NRD is aangepast naar aanleiding van deze zienswijze. Bedoeld werd dat er geen natuurlijk duinsysteem aanwezig is op de groeiplaats van groenknolorchis (dit betreft namelijk een afgraving). In de 11e bullet van paragraaf 3.5.2 is 'Het natuurlijk duinsysteem...' vervangen door "De groeiplaats van de groenknolorchis betreft een afgraving en geen natuurlijk duinsysteem."

Nieuwe tekst in definitieve NRD
Geen onderdeel van een natuurlijk duinsysteem: groenknolorchis (H1903). De groeiplaats van de groenknolorchis betreft een afgraving en geen natuurlijk duinsysteem. Daardoor moet het leefgebied met beheer in stand gehouden worden.

- *Wijziging paragraaf 3.7. Herstelopgaven Natura 2000-gebieden*

Inbreng zienswijze Id. 106539138
Pagina 34, bovenaan: Veerse Meer graag vervangen door Westerschelde.

Reactie
De NRD is aangepast naar aanleiding van deze zienswijze. In paragraaf 3.7 is de eerste zin als volgt aangepast: "Los van de instandhoudingsdoelstellingen voor de Westerschelde, bestaat er een bredere herstelopgave voor beschermde habitattypen en soorten op basis van de Verordening Natuurherstel (Verordening van het Europees Parlement en de Raad betreffende natuurherstel, COM(2002) 304)."

Nieuwe tekst in definitieve NRD
Los van de instandhoudingsdoelstellingen voor de Westerschelde, bestaat er een bredere herstelopgave voor beschermde habitattypen en soorten op basis van de Verordening Natuurherstel (Verordening van het Europees Parlement en de Raad betreffende natuurherstel, COM(2002) 304). Deze verordening wordt in Nederland ook wel aangehaald als de Natuurherstelwet. Volledige titel is: ‘Verordening (EU) 2024/1991 van het Europees Parlement en de Raad van 24 juni 2024 inzake natuurherstel en tot wijziging van Verordening (EU) 2022/869’ (Zie ook: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/HTML/?uri=OJ:L_202401991).

- *Wijziging paragraaf 4.1. Relevante wet- en regelgeving en beleidskaders (internationaal)*

Inbreng zienswijze
Pagina 36, paragraaf 4.1.: Naast de genoemde relevante wet- en regelgeving en beleidskaders is ook de internationale Ramsar conventie van relevant. We zouden dit verdrag daarom graag toegevoegd zien aan de opsomming.

Reactie
Dit verdrag is toegevoegd aan de opsomming van paragraaf 4.1.

Nieuwe tekst in definitieve NRD
Op verschillende niveaus zijn er beleidskaders en wet- en regelgeving relevant voor de maatregelen in het Natura 2000-beheerplan. In het MER wordt uiteengezet of de maatregelen kunnen voldoen aan de randvoorwaarden die hieruit voortvloeien. Hierna volgt een opsomming van de relevante wet- en regelgeving en beleidskaders.

Internationaal en Europees niveau:
- Vogelrichtlijn.
- Habitatrichtlijn.
- Natuurherstelverordening (Natuurherstelwet).
- Kaderrichtlijn Water.
- Kaderrichtlijn Mariene Strategie.
- Conventie van Ramsar.

- *Wijziging paragraaf 4.1. Relevante wet- en regelgeving en beleidskaders (Schelde verdragen en Ontwikkelingsschets 2010):*

Inbreng zienswijze Id. 106505495
Reeds vele decennia is bekend dat de natuurlijkheid het onderspit delft ten opzichte van de toegankelijkheid en de veiligheid, de drie doelstellingen die door Nederland, Frankijk, België en Vlaanderen begin 21e eeuw zijn vastgelegd in de Scheldeverdragen. Recent is in het Lange Termijnperspectief voor de Natuur van het Schelde-estuarium (VNSC, september 2024) nog herinnerd aan de benodigde “3.000 hectare extra estuariene natuur voor een gunstige staat van instandhouding. 600 hectare is inmiddels gerealiseerd. De overige hectares zijn (nog) niet opgenomen in beleid of wetgeving.” (blz. 13)

Reactie
De Scheldeverdragen zijn van toepassing voor de Westerschelde. We voegen de Scheldeverdragen en Ontwikkelingsschets 2010 toe onder het kopje Nederlandse wet- en regelgeving. Het Lange Termijnperspectief voor de Natuur van het Schelde-estuarium (VNSC, september 2024) is echter niet bestuurlijk vastgesteld en dus kunnen we deze officieel niet meenemen als beleid.

Inbreng zienswijze Id. 106505495
De op bladzijde 37 genoemde Scheldeverdragen en de Ontwikkelingsschets 2010 zijn niet alleen onderdeel van Belgische wet- en regelgeving, maar ook van de Nederlandse wetgeving op Nationaal niveau en dienen dan ook onder dat kopje op bladzijde 36 te worden vermeld.

Reactie
Beide aandachtspunten nemen we mee in het mer-proces. We voegen de Scheldeverdragen en Ontwikkelingsschets 2010 toe aan de Nederlandse wet en regelgeving.

Nieuwe tekst in definitieve NRD
Relevante wet- en regelgeving en beleidskaders
Op verschillende niveaus zijn er beleidskaders en wet- en regelgeving relevant voor de maatregelen in het Natura 2000-beheerplan. In het MER wordt uiteengezet of de maatregelen kunnen voldoen aan de randvoorwaarden die hieruit voortvloeien. Hierna volgt een opsomming van de relevante wet- en regelgeving en beleidskaders.

[…]

Nationaal niveau:
- Omgevingswet.
- Besluit kwaliteit Leefomgeving.
- Besluit Activiteiten Leefomgeving.
- Omgevingsbesluit.
- Nationale Omgevingsvisie.
- Programma Noordzee 2022-2027.
- Nationaal Water Programma 2022-2027.
- Natuurherstelplan (indien gereed, op te stellen voor sept 2026)
- Scheldeverdragen: Samenwerking tussen Nederland en Vlaanderen voor het beheer van de Schelde.
- Ontwikkelingsschets 2010: Een reeks afspraken tussen Nederland en Vlaanderen om natuurontwikkeling en havenuitbreiding te combineren in de regio Westerschelde.

- *Wijziging paragraaf 4.1. Relevante wet- en regelgeving en beleidskaders (provinciaal niveau):*

Inbreng zienswijze Id. 106479083
Zoals hiervoor vermeld hebben de NRD's deels betrekking op het beheersgebied van waterschap Scheldestromen. Hiervoor is beleid van het waterschap relevant. Wij constateren echter dat dit beleid niet is benoemd. Wij verzoeken om het Waterschapsbeheerprogramma en de Waterschapsverordening van Scheldestromen expliciet te betrekken bij de ontwikkeling en beoordeling van de maatregelen.

Reactie
Het Waterschapsbeheerprogramma en de Waterschapsverordening van Waterschap Scheldestromen nemen we mee in het mer-proces. Daarnaast worden deze toegevoegd in de Relevante wet- en regelgeving en beleidskaders van de NRD.

Inbreng zienswijze Id. 106513594
Graag toevoegen bij Provinciaal niveau:
- Zeeland 2050
- Zeeuws gebiedsprogramma/ Programma Landelijk gebied
- Ruimtelijke arrangement/ voorstellen

Reactie
De door u genoemde provinciale beleidskaders zullen worden toegevoegd.

Nieuwe tekst in definitieve NRD
Relevante wet- en regelgeving en beleidskaders
Op verschillende niveaus zijn er beleidskaders en wet- en regelgeving relevant voor de maatregelen in het Natura 2000-beheerplan. In het MER wordt uiteengezet of de maatregelen kunnen voldoen aan de randvoorwaarden die hieruit voortvloeien. Hierna volgt een opsomming van de relevante wet- en regelgeving en beleidskaders.
[...]

Provinciaal niveau:
- Zeeuwse Omgevingsvisie.
- Omgevingsverordening Zeeland.
- Natuurbeheerplan Zeeland 2025.
- Cultuurhistorische kaart Zeeland.
- Programma Landelijk Gebied Provincie Zeeland.
- Ruimtelijk Arrangement Zeeland
- Zeeland 2050, Bouwen aan de delta van de toekomst, Startdocument april 2025.
- Waterschapsbeheerprogramma 2022-2027 (of een nieuwere versie).
- Waterschapsverordening Waterschap Scheldestromen.

- *Wijziging paragraaf 4.3.2. Huidige situatie (cultuurhistorisch relevante getijdehavens)*

Inbreng zienswijze Id. 106505495
Volgens de indiener zouden bij de huidige activiteiten op bladzijde 38 ook de cultuurhistorisch relevante getijdehavens genoemd moeten worden. Hiervan is het behoud relevant voor de leefbaarheid van het gebied voor huidige en toekomstige generaties.

Reactie
Dit is een goede suggestie. We voegen cultuurhistorisch relevante getijdehavens toe aan de huidige activiteiten.

- *Wijziging paragraaf 4.3.2. Huidige situatie (koelwaterbron)*

Inbreng zienswijze Id. 106529484
Gebruik van Westerschelde als koelwaterbron voor de industrie (DOW, Kerncentrale Borssele) dient wat ons betreft te worden opgenomen in de lijst op pag. 38.

Reactie
Dit punt is toegevoegd aan de huidige lijst met bestaande activiteiten.

- *Wijziging paragraaf 4.3.2. Huidige situatie (onderhoud vooroever)*

Inbreng zienswijze Id. 106479083
Activiteiten zoals dijkversterkingen en onderhoud vooroever (peilen en stabiliseren) zijn niet opgenomen in de beschrijving van de huidige situatie. Wij verzoeken deze alsnog te vermelden.

Reactie
In het overzicht met activiteiten in de huidige situatie is wel opgenomen: 'Beheer en onderhoud aan kunstwerken, glooiingen, kades, oevers, (recreatieve) voorzieningen, natuur- en recreatieterreinen en vaarwegmarkering'. Dat betekent

dat dagelijks beheer en onderhoud in deze lijst staat. Vooroevers zijn toegevoegd aan deze zin zodat dagelijks beheer van vooroevers in ieder geval mogelijk is.

- *Wijziging paragraaf 4.3.2. Huidige situatie (niet toegestane activiteiten)*

Inbreng zienswijze Id. 106511378
Pagina 38, paragraaf 4.3.2.: Wat is de bedoeling van het benoemen van deze specifieke activiteiten? Er staan activiteiten in het overzicht die in de huidige situatie niet zijn toegestaan, zoals (particulier) zeegroenten snijden en buitendijks crossen. We verzoeken om een verduidelijking van de betekenis van de lijst met activiteiten. We gaan ervan uit dat niet al deze activiteiten bij voorbaat vrijgesteld zullen worden van vergunningplicht. Om de natuurdoelstellingen te kunnen behalen zullen er besluiten genomen moeten worden over het toestaan van activiteiten.

Reactie
Illegale activiteiten horen inderdaad niet thuis in de lijst. De NRD is aangepast naar aanleiding van deze zienswijze

Nieuwe tekst in definitieve NRD
De huidige situatie is de bestaande toestand van het milieu in het studiegebied. Paragraaf 3.3 geeft inzicht in de huidige situatie ten aanzien van de instandhoudingsdoelstellingen.

Activiteiten die in de huidige situatie plaatsvinden in de Westerschelde & Saeftinghe zijn:
- Aanwezigheid en gebruik van bedrijventerreinen, havens, kades en scheepswerven;
- Aanwezigheid, beheer en onderhoud jachthavens, winterberging en hellingen;
- Aanwezigheid, beheer en onderhoud van hoogspanningsmasten en elektriciteitsleidingen;
- Agrarisch gebruik regionale en primaire waterkeringen;
- Ankergebieden schepen;
- Baggeren en storten;
- Beheer en onderhoud aan kunstwerken, glooiingen, kades, oevers, vooroevers, (recreatieve) voorzieningen, natuur- en recreatieterreinen en vaarwegmarkering;
- Beroepsscheepsvaart;
- Bestaande windturbines;
- Drones;
- Gebruik hovercraft;
- Inspecties waterkering en objecten van Rijkswaterstaat;
- Kleinschalige oefeningen calamiteitenbestrijding van reddingsmaatschappijen en -brigades;
- Kokkelkweek;
- Land- en tuinbouwkundig gebruik buiten begrenzing;
- Lozingen;
- Luchtvaart: burgerluchtvaart, recreatief vliegverkeer, militaire vliegactiviteiten en inspectie en monitoringsvluchten van overheden;
- Militaire oefeningen;
- Muskusrattenbestrijding;
- Onderhoud recreatiestranden in de vorm van suppleties en afvalreiniging;
- Onderhoud vaargeul van de Wielingen;
- Onderzoek en monitoring ten behoeve van de overheid en terrein beherende natuurbeschermingsorganisaties;

- Paviljoenen;
- Recreatie: bestaande uit recreatievaart, zoals: motorboten (>20 km/u en <20 km/u) en waterskiën, recreatie op water en op platen, recreatieve activiteiten, zoals: excursies terreinbeheerders en vogelkijkhutten, verblijfrecreatie buiten de begrenzing, sportvisserij, watersport en waterrecreatie;
- Regulier (dijk)beheer en onderhoud van de waterkeringen, het watersysteem en de kunstwerken door het waterschap;
- Restaurants;
- Schelpenwinning;
- Vaarverbinding Vlissingen-Breskens;
- Verkeer op verharde wegen;
- Visserij: onder meer handmatig spitten-zee-aas, visserij met vaste vistuigen, kokkelvisserij, sleepnetvisserij, lijnvisserij vanaf een boot en oogsten zeegroenten;
- Vliegers;
- Zeezand- en grindoverslag;
- Cultuurhistorisch relevante getijdehavens;
- Koelwaterbron.

4.2 Ambtelijke wijzigingen

In de definitieve NRD is een aanpassing van de basisambitie doorgevoerd. In afstemming met de betrokken bevoegde gezagen is besloten de tekst met betrekking tot de basisambitie aan te passen. Deze aangepaste tekst is opgenomen in de definitieve NRD (paragraaf 3.7).

5 Individuele beantwoording zienswijzen Westerschelde

Alle zienswijzen over koelwater voor kerncentrales zijn bij elkaar gezet en als eerste beantwoord. De overige zienswijzen volgen daarna.

5.1 Id. 106085168 / nr. 3

De Westerschelde mag niet gebruikt worden voor koelwater bij nog niet bestaande projecten. De opwarming van de Westerschelde die zal ontstaan bij gebruik voor koelwater, zal onomkeerbare desastreuze effecten hebben op natuur en milieu in en rond de Westerschelde. De bouw van Kerncentrales in de Paulinapolder mag niet doorgaan, dit heeft een groot onomkeerbaar negatief effect op de natuur in het gebied. Dit is desastreus voor Het Paulinaschor en voor de Westerschelde, Natura 2000 gebied.

Antwoord

In het plan-MER worden de ontwikkelde maatregelpakketten voor het behoud en de verbetering van Natura2000 gebied Westerschelde getoetst op milieueffecten. De mogelijke bouw van de kerncentrales is hier geen onderdeel van. Hierover worden in het beheerplan geen uitspraken gedaan. De keuze voor het bouwen van kerncentrales en de effecten zullen afzonderlijk worden onderzocht en worden daarom in het plan-MER buiten beschouwing gelaten. Hiervoor wordt een aparte procedure doorlopen.

5.2 Id. 106085041 / nr. 4

Geachte samenstellers van de NRD Westerschelde, Oosterschelde, Veerse Meer en Grevelingen,

De oorspronkelijke bedoeling van Natura 2000 was de bescherming van langdurig bewezen natuur van Europees belang. Dat is niet van toepassing op de wateren in de Zuidwestelijke Delta, aangezien deze volop aan verandering onderhevig zijn en in de toekomst nog in sterke mate zullen wijzigen. Een stapsgewijze en procesmatige vorm van bescherming is vereist.

Een Natura 2000 beheerplan is doorgaans een document dat de doelen, aanpak en afspraken beschrijft hoe de aanwezige dieren en planten in een gebied behouden kunnen blijven of verbeterd kunnen worden. Uiteraard kunnen we maatregelen nemen om waterkwaliteit, samenhang en doorstroming te verbeteren. De optimale invulling van elk aquatisch biotoop met levende organismen is niet aan ons, maar een natuurlijk proces.

In natuurbeschermingskringen en de waterwereld groeit de overtuiging dat een schematische momentopname van richtlijnsoorten en habitattypen en het vervolgens vastleggen van instandhoudingsdoelen en streefdoelen weinig toevoegen aan beheer. Verkeerde statische doelen leiden in een dynamisch proces tot onwerkbare situaties.

Zo richtte de informatiestroom van en naar maatschappelijke sectoren als wetenschap, politiek en natuurbeheer zich jarenlang sterk op de zout gehouden wateren. Dat maakt dat er momenteel nog weinig ruimte is voor evenwichtige afwegingen. Ook al worden er vorderingen in die richting gemaakt, er is nog een lange weg te gaan. Om de dialoog naar klimaatbestendigheid vlot te trekken dient deze impasse te worden doorbroken. Klimaatverandering en zeespiegelstijging

maken immers dat voor het blijvend functioneren van ons watersysteem er naast opschaling eveneens grote structurele maatregelen worden vereist.

Dit alles roept de vraag op hoe Natura 2000 onder veranderende omstandigheden bij kan dragen aan natuurontwikkeling. Hoe kan het komend beheerplan gericht zijn op de lange termijn en zijn er clausules op te nemen om in te kunnen spelen op niet te voorspellen veranderingen die zich ongetwijfeld voordoen bij natuurlijke processen en maatregelen voor klimaatbestendigheid?
In onderstaande bijlage schetsen we een mogelijk toekomstbeeld van uw aandachtsgebieden en wensen u alle voortgang met uw planvorming.

Antwoord
Dit betreft de toekomstige inrichting van Nederland. Deze inbreng en de discussie hierover vindt niet plaats aan de tafel voor de beheerplannen, maar dient aan een andere tafel besproken te worden, bv het Deltaprogramma.
Uitgangspunt voor het Beheerplan zijn de vastgestelde doelen. De effecten van klimaatverandering worden meegenomen in het plan-MER. Om in te kunnen spelen op onvoorziene omstandigheden buiten de invloedssfeer van Nederland heeft het ministerie van LVVN het Beleidskader Doelwijziging (voetnoot: https://www.natura2000.nl/hulpmiddelen/beleidskader-doelwijziging) opgesteld. Het beleidskader doelwijziging schept duidelijkheid over de mogelijkheden binnen de vigerende juridische kaders om instandhoudingsdoelstellingen voor Natura 2000-gebieden aan te passen

5.3 Id. 106065471 / nr. 6

De Westerschelde mag niet gebruikt worden voor koelwater bij nog niet bestaande projecten. Ook mag geen lozing van radioactief Tritium plaatsvinden.

Antwoord
In het plan-MER worden de ontwikkelde maatregelpakketten voor het behoud en de verbetering van Natura 2000 gebied Westerschelde & Saeftinghe getoetst op milieueffecten. De mogelijke bouw van de kerncentrales is hier geen onderdeel van. Hierover worden in het beheerplan geen uitspraken gedaan. De keuze voor het bouwen van kerncentrales en de effecten zullen afzonderlijk worden onderzocht en worden daarom in het plan-MER buiten beschouwing gelaten. Dit verloopt via aparte procedures en loopt niet via het actualiseren van de N2000 beheerplannen.

5.4 Id. 106062112 / nr. 7

In de zienswijze wordt de bezorgdheid geuit over de ontwikkelingen rondom de Westerschelde. Er wordt gevraagd om meer natuurbeschermingsmaatregelen. Er is een bijlage toegevoegd van de zienswijze op de cNRD van eerder dit jaar (gemeente Terneuzen) van de bouw van de kerncentrales.

Graag wil ik namens mijn kinderen, kleinkinderen en mede bezorgde inwoners van Zeeuws-Vlaanderen mijn bezorgdheid en zienswijze uiten als het gaat om de Natura 2000 gebieden Westerschelde -Oosterschelde – Veerse meer- Grevelingen.

Weliswaar als leek, maar ook als bezorgde burger wonend aan de Westerschelde, frequent bezoeker van o.a. het Paulinaschor, het Braakmanbos, de Margrethapolder en het Noordzeestrand zie ik op grote schaal steeds meer uitbreiding van campings, vakantieparken en huizen die volgens de Kustwet toch eigenlijk niet gebouwd hadden mogen worden.

Er zijn bedreigingen als PFAS en andere gevaarlijke stoffen die in de Westerschelde geconstateerd zijn. Is er voldoende aandacht voor de kwaliteit van het water in de Natura 2000 gebieden?

Als leek, maar bezorgd burger zie ik een afname van verschillende bloemsoorten en toename van brandnetel en bramenstruiken langs de dijken en duinen de betreffende gebieden. Ik zou dringend willen verzoeken om in en rond de natura 2000 gebieden de luchtkwaliteit te waarborg en de stikstofuitstoot te verminderen. Met andere woorden deze gebieden verdienen de milieu- en natuurbeschermingsmaatregelen die leiden tot verbetering van de natuur.

Het is stuitend dat juist in Terneuzen, een gemeente die niet rijk aan natuurgebied is, er een kerncentrale in beschermd natuurgebied het Paulinaschor, in het estuarium van de Westerschelde gebouwd zou moeten worden. Ik ben bezorgd dat er geen plan-MER zal plaatsvinden over de gevolgen die het lozen van warm afvalwater in de Westerschelde zal hebben. Ik ben bezorgd dat het landschap (de horizon) in Zeeuws Vlaanderen ernstig aangetast zal worden door eventueel te bouwen kerncentrales.

Antwoord
De maatregelpakketten die worden samengesteld zijn allemaal gericht op behoud, uitbreiding en/of verbetering van de beschermde natuurwaarden in het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe. In het plan-MER worden deze maatregelpakketten getoetst op hun bredere milieueffecten. De mogelijke bouw van de kerncentrales is hier geen onderdeel van, aangezien deze niet bijdraagt aan het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen. Hierover worden in het beheerplan verder ook geen uitspraken gedaan. Deze activiteit is vergunning plichtig. De keuze voor het bouwen van kerncentrales en de effecten op de natuur in de Westerschelde zullen afzonderlijk worden onderzocht en getoetst en worden daarom in het plan-MER buiten beschouwing gelaten. Hiervoor wordt een aparte procedure doorlopen. De eventuele bouw van de kerncentrales is ook geen onderdeel van de autonome ontwikkeling in de plan-MER.

5.5 Id. 106050196 / nr. 9
Zienswijze inzake de voorgenomen bouw van twee kerncentrales nabij de Westerschelde

Met deze zienswijze wil ik mijn ernstige zorgen uiten over het voornemen om twee kerncentrales te realiseren nabij de Westerschelde, waarbij gebruikgemaakt zal worden van koelwater uit de Schelde. Dit plan roept fundamentele bezwaren op vanuit het oogpunt van natuurbescherming, milieuschade en veiligheid.
• Natura 2000-bescherming: De Westerschelde is een beschermd Natura 2000-gebied. Het gebruik van koelwater en lozing van opgewarmd water leidt tot aantasting van habitats en soorten, in strijd met artikel 2.7 en 2.8 Wet natuurbescherming en artikel 6 Habitatrichtlijn.
• Aantasting natuurwaarden: Vernietiging van micro-organismen, vislarven en schelpdieren tast de voedselketen aan en veroorzaakt onomkeerbare schade aan het ecosysteem.
• Veiligheidsrisico’s scheepvaart: Lozing van warm koelwater kan leiden tot mistvorming, waardoor de druk bevaren scheepvaartroute op de Westerschelde onveilig wordt. Dit is strijdig met de zorgplicht voor veiligheid en leefomgeving (art. 1.2 Wnb).

• Alternatieven aanwezig: Er bestaan reële alternatieven (wind, zon, andere locaties) die geen Natura 2000-gebied aantasten. Daarmee ontbreekt de noodzakelijkheid voor dit project op deze locatie.
• Conclusie: Het project is in strijd met de Wet natuurbescherming en de Habitatrichtlijn en mag juridisch geen doorgang vinden.

Antwoord
In het plan-MER worden de ontwikkelde maatregelpakketten voor het behoud en de verbetering van Natura2000 gebied Westerschelde getoetst op milieueffecten. De mogelijke bouw van de kerncentrales is hier geen onderdeel van. Hierover worden in het beheerplan geen uitspraken gedaan. De keuze voor het bouwen van kerncentrales en de effecten zullen afzonderlijk worden onderzocht en worden daarom in het plan-MER buiten beschouwing gelaten. Hiervoor wordt een aparte procedure doorlopen.

5.6 Id. 106050083 / nr. 10

De Westerschelde moet heel goed beschermd worden. Dit is een gebied met veel flora en fauna, schorren en slikken. Manieren om de Westerschelde verder te beschermen die in mijn ogen toegepast moeten worden: -Geen nieuwe bedrijven die koelwater mogen lozen. Geen verdere thermische belasting van de Westerschelde. Dus ook geen kerncentrales die de Westerschelde gebruiken voor koelwater. -Geen bouw van grote bedrijven dichtbij de Westerschelde. Beperken van stikstofuitstoot en beperken van bouwlawaai. -Verbod van Beroepsvisserij op de Westerschelde. Minimaal een verbod voor nettenvisserij op de Westerschelde. -Verbod op het storten van staalslakken.

Antwoord
De maatregelpakketten die worden samengesteld voor het plan-MER zijn allemaal gericht op behoud, uitbreiding en/of verbetering van de beschermde natuurwaarden in het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe. In het plan-MER worden deze maatregelpakketten getoetst op hun bredere milieueffecten. De mogelijke bouw van de kerncentrales en andere bedrijven zijn hier geen onderdeel van, aangezien deze niet bijdragen aan het behalen van de instandhoudings-doelstellingen. Hierover worden in het beheerplan verder ook geen uitspraken gedaan. Deze activiteit is vergunning plichtig. De keuze voor het bouwen van kerncentrales en de effecten op de natuur in de Westerschelde zullen afzonderlijk worden onderzocht en getoetst en worden daarom in het plan-MER buiten beschouwing gelaten. Hiervoor wordt een aparte procedure doorlopen. De eventuele bouw van de kerncentrales is ook geen onderdeel van de autonome ontwikkeling in de plan-MER.

5.7 Id. 106049815 / nr. 12

De zienswijze geeft een gedetailleerde weergave van de Westerschelde en beschrijft het ontstaan, de landschappelijke- en de natuurwaarden. Er staan verder geen vragen of aanbevelingen in.

Antwoord
Bedankt voor de waarnemingen die u hier deelt. Het is van belang dat we weten wat er in de Westerschelde speelt om een goed beheerplan te kunnen maken. Wij hebben kennis genomen van uw voorstel. In het plan-MER worden verschillende maatregel(pakketten) afgewogen en getoetst op effectiviteit voor behoud en verbetering van instandhoudingsdoelstellingen. Daarbij kijken wij naar verschillende soorten maatregelen en de impact die ze kunnen hebben op het gebruik van die gebieden.

5.8 Id. 106428132 / nr. 16

Om erop toe te zien dat flora en fauna in en aan de westerscheldemondingen behouden en beschermd worden tegen verschraling en sterfte acht ik het noodzakelijk dat de volgende zaken worden onderzocht door een onafhankelijk onderzoeksinstituut zoals daar is het NIOZ (Nederlands instituut voor onderzoek der zee): - de gevolgen op flora en fauna van lozingen van afvalwarmte, radioactief Tritium en Pfas in en om de Westerschelde
Daarnaast acht ik het noodzakelijk dat de Westerschelde niet wordt gebruikt voor het lozen van koelwater bij nog niet bestaande projecten of bij geplande of nog te plannen projecten. Er kunnen en mogen geen lozingen plaatsvinden van koel- of proceswater afkomstig van een (nieuwe) kerncentrale in de Westerschelde of de omliggende Natura 2000-gebieden. Het lozen van opgewarmd water bedreigt de ecologische balans, tast zuurstofhuishouding en biodiversiteit aan, en staat haaks op de verplichting om Natura 2000-gebieden te beschermen en te herstellen. Eventuele plannen voor een kerncentrale moeten expliciet worden uitgesloten van gebruik van deze Natura 2000-wateren als lozingsgebied.

Antwoord
In het plan-MER worden de ontwikkelde maatregelpakketten voor het behoud en de verbetering van Natura 2000 gebied Westerschelde & Saeftinghe getoetst op milieueffecten. De mogelijke bouw van de kerncentrales is hier geen onderdeel van. Hierover worden in het beheerplan geen uitspraken gedaan. De keuze voor het bouwen van kerncentrales en de effecten zullen afzonderlijk worden onderzocht en worden daarom in het plan-MER buiten beschouwing gelaten. Dit verloopt via aparte procedures en loopt niet via het actualiseren van de N2000 beheerplannen.

Id. 106427832 / nr.17
De zienswijze bestaat inhoudelijk uit 10 punten. Deze zijn hieronder in afzonderlijke regels weergegeven

1) Strengere doelstellingen voor natuurherstel en biodiversiteit
- Vraag dat de beheerplannen ambitieuzer zijn dan “behoud”: herstel van biodiversiteit, ecosysteemfuncties verbeteren, inheemse soorten versterken, bedreigde soorten beschermen.
- Eist maatregelen die verder gaan dan minimale EU-normen waar nodig.

Antwoord
Bedankt voor alle inhoudelijke punten. Wij nemen uw adviezen mee in het verdere proces. Onze reactie treft u ook per punt aan.
Voor het plan-MER kunnen we enkel uitgaan van de officiële Natura 2000-doelen. Strengere doelstellingen dienen in een ander proces vastgesteld te worden.

De maatregelpakketten die worden samengesteld voor het plan-MER zijn gericht op behoud en eventueel uitbreiding en/of verbetering van de beschermde natuurwaarden in het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe, zoals opgenomen in de aanwijzing. In het plan-MER worden deze maatregelpakketten getoetst op hun bredere milieueffecten. Daarnaast worden ook de alternatieven in het plan-MER ook beoordeeld op het ecologisch doelbereik. Dat betekent dat het inzicht geeft in het behalen van de doelstellingen.

Id. 106427832 / nr. 18
2) Waterkwaliteit
- Aandacht voor lozingen (agri, industrie, huishoudens), nutriënten- en fosfaatbelasting, bestrijdingsmiddelen, microplastics.

- Voorstel om nul-lozingen (of heel lage normen) voor chemisch schadelijke stoffen op te nemen.
- Aanvullend punt – kerncentrale en lozingen
Er mogen geen lozingen plaatsvinden van koel- of p) kerncentrale in de Westerschelde of de omliggende Natura 2000-gebieden. Het lozen van opgewarmd roceswater afkomstig van een (nieuwe water bedreigt de ecologische balans, tast zuurstofhuishouding en biodiversiteit aan, en staat haaks op de verplichting om Natura 2000-gebieden te beschermen en te herstellen. Eventuele plannen voor een kerncentrale moeten expliciet worden uitgesloten van gebruik van deze Natura 2000-wateren als lozingsgebied.

Antwoord
In het plan-MER worden de ontwikkelde maatregelenpakketten voor het behoud en de verbetering van de Natura 2000-gebieden Oosterschelde, Westerschelde, Veerse Meer en Grevelingen getoetst op milieueffecten. De lozingen van nieuwe kerncentrales zijn hier geen onderdeel van. Hierover worden in het beheerplan geen uitspraken gedaan. De keuze voor het bouwen van kerncentrales en de effecten vallen hierbuiten en worden daarom in het plan-MER buiten beschouwing gelaten.

Indien er in de verschillende gebieden knelpunten in de waterkwaliteit gesignaleerd zijn die het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen in de weg staan dan worden mogelijke maatregelen om de waterkwaliteit te verbeteren opgenomen in de maatregelpakketten die in het plan-MER beoordeeld zullen worden op hun milieu-effecten.

Id. 106427832 / nr.19
3) Bescherming tegen (toekomstige) klimaatverandering
- Plan voor adaptatie: hoe omgaan met zeespiegelstijging, verzilting, extreme neerslag, droogte.
- Ruimtelijke bufferzones, getij, natuurlijke dijken, herstel van kustduinen etc.

Antwoord
Indien er in de verschillende gebieden knelpunten gesignaleerd zijn die te maken hebben met de gevolgen van klimaatverandering en die het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen in de weg staan dan worden mogelijke maatregelen om het gebied weerbaar te maken opgenomen in de maatregelpakketten die in het plan-MER beoordeeld zullen worden op hun milieueffecten. Klimaatverandering is daarnaast onderdeel van het beoordelingskader. Als er effecten zijn die van belang zijn, komen deze in het plan-MER aan de orde.

Het plan-MER is echter geen plan voor klimaatadaptatie. Dat dient in een ander proces opgesteld te worden.

Id. 106427832 / nr.20
4) Samenhang in landschap & ecologische verbindingen
- Bevorderen van corridors tussen Natura-2000 gebieden, migratiemogelijkheden voor planten en dieren.
- Aanpakken fragmentatie van habitats.

Antwoord
Indien er in de verschillende gebieden knelpunten in de samenhang en ecologische verbindingen tussen verschillende Natura 2000-gebieden of fragmentatie van habitats gesignaleerd zijn die het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen in de weg staan dan worden mogelijke maatregelen om deze knelpunten op te lossen

opgenomen in de maatregelpakketten die in het plan-MER beoordeeld zullen worden op hun milieueffecten.

Natuur en landschap zijn daarnaast thema's in het beoordelingskader. Als er effecten zijn die van belang zijn, komen deze in het plan-MER aan de orde.

Id. 106427832 / nr. 21
5) Participatie & lokale betrokkenheid
- Zorg dat lokale gemeenschappen, vissers, boeren etc. worden betrokken en dat hun kennis wordt gebruikt.
- Transparantie in processen, heldere communicatie, inspraakmogelijkheden.

Antwoord
Als voortouwnemer werkt Rijkswaterstaat er hard aan om alle belanghebbenden te informeren en te betrekken. Dat doen we op verschillende momenten en manieren (onder meer met nieuwsbrieven, spreekuren, rondetafelgesprekken en klantgesprekken). Na de eerste contacten gaan we verder door in meer detail te gaan kijken naar mogelijke maatregelen die in de plan-MER op hun milieu-effecten beoordeeld zullen worden. Hiervoor zullen we opnieuw via bovengenoemde manieren de belanghebbenden betrekken en informeren over het proces. Daarnaast wordt er periodiek een nieuwsbrief gepubliceerd.

Id. 106427832 / nr. 22
6) Visserij- & scheepvaartimpact
- Regels of beperkingen voor schadelijke vismethodes, bodemberoering, scheepsverkeer, geluid, trillingen.
- Monitoring van vervuiling door schepen (olie, chemicaliën, ballastwater).

Antwoord
Indien er in de verschillende gebieden knelpunten die samenhangen met visserij en/of scheepvaart zijn gesignaleerd die het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen in de weg staan dan worden mogelijke maatregelen om deze knelpunten op te lossen opgenomen in de maatregelpakketten die in het plan-MER beoordeeld zullen worden op hun milieu-effecten.

Id. 106427832 / nr. 23
7) Monitoring, handhaving en financiering
- Duidelijke meetbare indicatoren (“SMART-doelen”).
- Goede structuren voor handhaving, sancties bij overtredingen.
- Voldoende (structurele) financiering garanderen voor herstel en beheer.

Antwoord
Indien er in de verschillende gebieden knelpunten die samenhangen met monitoring en handhaving zijn gesignaleerd die het bereiken van de instandhoudings-doelstellingen in de weg staan dan worden mogelijke maatregelen om deze knelpunten op te lossen opgenomen in de maatregelpakketten die in het plan-MER beoordeeld zullen worden op hun milieueffecten.

Het plan-MER kan echter niets zeggen over de structuren voor handhaving noch de financiering garanderen. Handhaving, uitvoering, monitoring en communicatie zullen in het beheerplanproces worden uitgewerkt in aparte uitvoeringsplannen.

Id. 106427832 / nr.24
8) Landbouw & agrarisch gebruik

- Maatregelen stimuleren die duurzaam zijn: (semi-)natuurlijke oevers, bufferzones, biologische landbouw, vermijding van bestrijdingsmiddelen dichtbij Natura-2000.
- Mogelijkheid tot compensatie of subsidieregelingen voor boeren die extra lasten hebben.

Antwoord
Indien er in de verschillende gebieden knelpunten die samenhangen met landbouw zijn gesignaleerd, die het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen in de weg staan, dan worden mogelijke maatregelen om deze knelpunten op te lossen opgenomen in de maatregelpakketten die in het plan-MER beoordeeld zullen worden op hun milieu-effecten.

Landbouw is daarnaast als gebruiksfunctie onderdeel van het beoordelingskader. Als er effecten zijn die van belang zijn, komen deze in het plan-MER aan de orde. Het plan-MER gaat echter niet over compensatiemogelijkheden of subsidieregelingen. Indien dit aan de orde is, kunnen hier in het beheerplanproces nadere afspraken over worden gemaakt.

Id. 106427832 / nr.25
9) Recreatie & toerisme
- Waar recreatie toegestaan is: beperkingen instellen zodat natuur niet verstoord wordt (wandelen, vissen, botsen, geluid).
- Voorlichting en beheer van recreatie om overbelasting te voorkomen.

Antwoord
Dank voor uw advies over voorlichting en beheer rond recreatie. Deze nemen we mee in het mer-proces. Indien er in de verschillende gebieden knelpunten die samenhangen met recreatie zijn gesignaleerd die het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen in de weg staan dan worden mogelijke maatregelen om deze knelpunten op te lossen opgenomen in de maatregelpakketten die in het plan-MER beoordeeld zullen worden op hun milieueffecten.

Daarnaast wordt er in het beheerplanproces ook een communicatieplan opgesteld. Daar zal voorlichting zeker ook onderdeel van uitmaken.

Id. 106427832 / nr. 26
10) Prioritering & urgentie
- Dring aan op prioriteit voor soorten en habitats die het meest bedreigd zijn.
- Zorg dat tijdspad voor maatregelen snel is; eerder dan “na 2028” duidelijk acties implementeren.

Antwoord
In principe is er geen onderscheid tussen de verschillende instandhoudingsdoelstellingen en dienen ze allemaal gehaald te worden. Alleen voor de habitattypen en Habitatrichtlijnsoorten waarvoor Nederland Europees gezien van cruciaal belang is voor de instandhouding (prioritaire habitats en soorten) geldt dat deze met voorrang in een landelijke gunstige staat van instandhouding gebracht moeten worden. Pas indien blijkt dat het, vanuit ecologische overwegingen, noodzakelijk is om keuzes te maken dan zal dit in het beheerplanproces worden verantwoord. Het plan-MER maakt hierin geen keuzes maar brengt enkel de milieueffecten van mogelijke maatregelen in beelden de uiteindelijke keuze voor het voorkeursalternatief is een bestuurlijke keuze.

Id. 106427832 / nr.27
Wat vindt u van het participatieproces?
Het was goed dat de aankondiging van participatie in de lokale krant stond.
Voor een particulier is echter de procedure erg complex. De maatregelen voor Natura2000 kunnen invloed hebben op activiteiten in heel Zeeland; dit is niet duidelijk gemaakt in de omschrijving.

Antwoord
Bedankt voor uw zienswijzen. De procedure is inderdaad complex. We zullen dit meenemen in het vervolg en hier in de communicatie rekening mee houden.

5.9 Id. 106427061 / nr.28
Mijn bekommernis is natuurlijk dat het Natura 2000 gebied Westerschelde ontzettend zal veranderen of aangetast zal worden door alle projecten die hier op stapel staan. Graag dus een onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek naar de gevolgen van lozingen van afvalwarmte en Tritium op de flora en fauna van de Westerschelde.
- Wat zijn de gevolgen van lozing van koelwater.
- Wat zijn de gevolgen van de geplande hoogspanningskabels over de Westerschelde en in het gebied boven Hoek.
- Hinder geluid voor fauna 350 kv Zeeland.
- De aanlanding van wind op zee. Hebben die stroomkabels en waterstofleidingen een impact op het gebied?

Ook dit staat naast kerncentrales ook op de agenda hier aan de Westerschelde.

Antwoord
In het plan-MER worden de ontwikkelde maatregelpakketten voor het behoud en de verbetering van Natura 2000 gebied Westerschelde & Saeftinghe getoetst op milieueffecten. De mogelijke bouw van de kerncentrales met de bijbehorende koelwaterlozingen en nieuwe hoogspanningskabels/waterstofleidingen zijn hier geen onderdeel van. Hierover worden in het beheerplan geen uitspraken gedaan. De keuze voor het bouwen van kerncentrales en hoogspanningsleidingen en de effecten zullen afzonderlijk worden onderzocht en worden daarom in dit plan-MER buiten beschouwing gelaten. Dit verloopt via aparte procedures en loopt niet via het actualiseren van de N2000-beheerplannen.

Een onafhankelijk onderzoek naar de gevolgen van lozingen van afvalwarmte en Tritium en de effecten van hoogspanningskabels en waterstofleidingen van nog niet bestaande projecten vallen dus niet binnen deze opgave en worden ook niet in het plan-MER noch beheerplan meegenomen.

5.10 Id. 106426062 / nr. 29
Behoud of verbeter de waterkwaliteit, rust en schoonheid van de Westerschelde en diens huidige natuurvriendelijke oevers. De Westerschelde mag niet gebruikt worden voor koelwater bij nog niet bestaande projecten. En geen lozing van radioactief Tritium. Laat er een onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek komen naar de gevolgen van de lozingen van afvalwarmte en Tritium, op de flora en fauna van de Westerschelde. Bijvoorbeeld door de wetenschappers van het Nederlands Instituut voor onderzoek der Zee (NIOZ) in Texel.

Antwoord
In het plan-MER worden de ontwikkelde maatregelpakketten voor het behoud en de verbetering van Natura2000 gebied Westerschelde getoetst op milieueffecten. De mogelijke bouw van de kerncentrales is hier geen onderdeel van. Hierover worden

in het beheerplan geen uitspraken gedaan. De keuze voor het bouwen van kerncentrales en de effecten zullen afzonderlijk worden onderzocht en worden daarom in het plan-MER buiten beschouwing gelaten. Hiervoor wordt een aparte procedure doorlopen.

5.11 Id. 106388647 / nr. 30

Hierbij mijn zienswijze t.a.v. Natura 2000-beheerplan, Westerschelde & Saeftinghe.
p13 Tabel 3,4, 5 Instandhoudingsdoelstellingen

- Zijn de seizoensgemiddelden van een SOVON Vogelonderzoek Nederland genomen?

Antwoord

De informatie in tabel 3, 4 en 5 van de NRD is afkomstig uit het aanwijzingsbesluit Westerschelde & Saeftinghe dat dat in 2009 door het toenmalige ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit is vastgesteld [zie: www.natura2000.nl/gebieden/zeeland/westerschelde-saeftinghe/westerschelde-saeftinghe-archief].

Id. 106388647 / nr. 31

p36 4.1 Relevante wet- en regelgeving en beleidskaders.

- Zienswijze: Verbetering van de biodiversiteit moet top prioriteit zijn (zie de 14 doelen van het Nationaal Dashboard Biodiversiteit)

Antwoord

Dank voor uw visie op biodiversiteit. Als onderdeel van de milieueffecten worden de effecten van de alternatieven op de biodiversiteit getoetst in het plan-MER.

Id. 106388647 / nr. 32

p27. Herstel van rust en ruimte.

- Geen vergunningen toestaan voor activiteiten die de kwaliteit van Natura2000 gebieden verminderen (bijvoorbeeld ontwerp vergunning ganzenruivangsten in diverse Natura2000 gebieden waarbij broedgevallen verstoord worden, zaaknummer 712340 Provincie Zeeland)

p27. Verbeteren waterkwaliteit.

- Verbied verontreiniging zoals met PFAS, staalslakken en andere probleemstoffen in Natura2000 gebieden omdat onderzoek heeft laten zien dat deze stoffen de kwaliteit van het Natura2000 gebied verminderen (WUR Impact van probleemstoffen (incl. PFAS) op natuur in de Westerschelde, December 2024)

p27. Inrichten en beheer. Natuurlijk inrichten en beheer van dijken.

- Proef met wisselpolders moet opgenomen worden, goed voor de habitat van vogels, minder verhoging van dijken nodig. Validatie van het onderzoek van NIOZ.

Antwoord

Indien er knelpunten rond waterkwaliteit en rustgebieden zijn gesignaleerd die het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen in de weg staan dan worden mogelijke maatregelen om deze knelpunten op te lossen opgenomen in de maatregelpakketten die in het plan-MER beoordeeld zullen worden op hun milieueffecten. Het uitbreiden van het estuarium (waaronder de aanleg van wisselpolders) wordt overwogen als één van de maatregelen in het plan-MER.

5.12 Id. 106462837 / nr.33

Hieronder wordt het verdiepen van de vaargeul toegelicht. Verder worden in de zienswijze opmerkingen gemaakt over specifieke tekstonderdelen. Deze staan hieronder niet opgesomd (zie hiervoor de zienswijze)

De mogelijke oplossingsrichtingen voor het N2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe zijn opgenomen in §3.6 van de NRD en zijn onderverdeeld in 5 categorieën van maatregelen. In de categorie Systeemherstel wordt de maatregel ‘Handhaven meergeulenstelsel en vergroten morfodynamiek’ benoemd, waarbij het verondiepen van de vaargeul aangehaald wordt als voorbeeld van oplossingsrichting.

Wij willen er op wijzen dat de diepgang van de vaargeul in de Westerschelde vastgelegd is in een Verdrag tussen Nederland en Vlaanderen (“Verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden en het Vlaams Gewest betreffende de uitvoering van de ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium”1) en dat dit Verdrag het verondiepen van de vaargeul als mogelijke oplossingsrichting uitsluit. Het idee van het verondiepen van de vaargeul is recent besproken tijdens het participatieproces van de VNSC om gezamenlijk met stakeholders een gedragen perspectief voor natuur op te stellen (LTP-N). Tijdens dit proces bleek dat, naast de Verdragsrechtelijke beperking, het verondiepen van de vaargeul als oplossingsrichting niet effectief is met het oog op het vergroten van de morfodynamiek of behalen van de natuurdoelen (zie het verslag van bevindingen: “Langetermijnperspectief voor de Natuur van het HIER LIJKT TEKST TE ONTBREKEN

Antwoord

Indien er knelpunten zijn gesignaleerd die het bereiken van de instandhoudings-doelstellingen in de weg staan dan worden mogelijke maatregelen om deze knelpunten op te lossen opgenomen in de maatregelpakketten die in het plan-MER beoordeeld zullen worden op hun milieu-effecten. Het verondiepen van de vaargeul is een van deze mogelijke maatregelen. Of dit onderdeel wordt van het Voorkeursalternatief is een bestuurlijke keuze. Deze beslissing is geen onderdeel van het plan-MER.

5.13 Id. 106457808 / nr. 34

De indiener is van mening dat er, in deze tijd en onder de huidige omstandigheden, altijd ruimte moet zijn om betrokken te worden bij de besluitvorming van de overheid. Wanneer er wijzigingen of nieuwe besluiten plaatsvinden, dient er ten allen tijde een mogelijkheid te zijn voor burgers en bedrijven om inspraak te hebben. Bij besluitvorming moet burgers de kans worden gegeven om daadwerkelijk mee te beslissen. Het is van groot belang dat aan alle projecten van de overheid een duidelijke waarde en beslissingsbevoegdheid voor burgers wordt toegevoegd.

Antwoord

Het voorkeursalternatief wordt opgenomen in het Natura 2000 beheerplan. Het concept beheerplan met onderliggend het plan-MER wordt ter inzage gelegd met de nodige aankondigingen. U kunt dan uw zienswijze hierop indienden.

5.14 Id. 106505958 / nr. 35/36

De Westerschelde mag niet gebruikt worden voor lozing of inname van koelwater. Geen kerncentrales is de Paulinapolder.

- geen versoepelingen van de huidige beheersmaatregelen wat betreft toegang en gebruik van de nu aangegeven rust- en foerageer gebieden.

- geen uitbreiding van de huidigde mogelijkheden voor de bedrijfsmatige inname van lozing van koelwater
- Paulinaschor beschermen. Geen kerncentrales in de Paulinapolder

Antwoord
In het plan-MER worden de ontwikkelde maatregelpakketten voor het behoud en de verbetering van Natura2000 gebied Westerschelde getoetst op milieueffecten. De mogelijke bouw van de kerncentrales is hier geen onderdeel van. Hierover worden in het beheerplan geen uitspraken gedaan. De keuze voor het bouwen van kerncentrales en de effecten zullen afzonderlijk worden onderzocht en worden daarom in het plan-MER buiten beschouwing gelaten. Hiervoor wordt een aparte procedure doorlopen.

5.15 Id. 106505614 / nr.37
• De Westerschelde mag niet gebruikt worden voor koelwater bij nog niet bestaande projecten.
• Geen kerncentrales in de Paulinapolder bij Biervliet
• Behoud van het Paulinaschor!

Antwoord
In het plan-MER worden de ontwikkelde maatregelpakketten voor het behoud en de verbetering van Natura2000 gebied Westerschelde getoetst op milieueffecten. De mogelijke bouw van de kerncentrales is hier geen onderdeel van. Hierover worden in het beheerplan geen uitspraken gedaan. De keuze voor het bouwen van kerncentrales en de effecten zullen afzonderlijk worden onderzocht en worden daarom in het plan-MER buiten beschouwing gelaten. Hiervoor wordt een aparte procedure doorlopen.

5.16 Id. 106505495 / nr. 38
In het vervolg ga ik in op de NRD Westerschelde en Saeftinghe; dezelfde argumenten kunnen worden meegenomen bij de volgende stap in de overige NRD’s. Reeds vele decennia is bekend dat de natuurlijkheid het onderspit delft ten opzichte van de toegankelijkheid en de veiligheid, de drie doelstellingen die door Nederland, Frankijk, België en Vlaanderen begin 21e eeuw zijn vastgelegd in de Scheldeverdragen. Recent is in het Lange Termijnperspectief voor de Natuur van het Schelde-estuarium (VNSC, september 2024) nog herinnerd aan de benodigde “3.000 hectare extra estuariene natuur voor een gunstige staat van instandhouding. 600 hectare is inmiddels gerealiseerd. De overige hectares zijn (nog) niet opgenomen in beleid of wetgeving.” (blz. 13)

Antwoord
Bedankt voor de adviezen en aangehaalde (zorg)punten. Wij nemen deze mee in het verdere proces. De Scheldeverdragen zijn van toepassing voor de Westerschelde. We voegen de Scheldeverdragen en Ontwikkelingsschets 2010 toe onder het kopje Nederlandse wet- en regelgeving. Het Lange Termijnperspectief voor de Natuur van het Schelde-estuarium (VNSC, september 2024) is echter niet bestuurlijk vastgesteld en dus kunnen we deze officieel niet meenemen als beleid.

Id. 106505495 / nr. 39
In ben geen tegenstander van de inpoldering die de afgelopen eeuwen heeft plaatsgevonden. Ik bepleit echter wel dat wordt onderkend dat deze inpoldering net iets te ver is doorgeschoten met als gevolg de Verstarring van de Westerschelde, terwijl zij behoefte heeft aan dynamiek, waaronder de verlegging van nevengeulen en verjonging van schorren, slikken en platen.

De overeengekomen ontpoldering is een bescheiden, maar noodzakelijke herstelmaatregel, waarvoor op korte termijn plannen dienen te worden opgesteld en uitgevoerd.

Antwoord
Indien er knelpunten zijn gesignaleerd die het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen in de weg staan dan worden mogelijke maatregelen om deze knelpunten op te lossen opgenomen in de maatregelpakketten die in het plan-MER beoordeeld zullen worden op hun milieueffecten. Ontpolderen is een van deze mogelijke maatregelen. Of dit onderdeel wordt van het Voorkeursalternatief is een bestuurlijke keuze. Deze beslissing is geen onderdeel van het plan-MER.

Id. 106505495 / nr. 40
Het tegengaan van vervuiling, zoals bijvoorbeeld die met PFAS, wordt gelukkig breed in maatschappij en politiek ondersteund, hoewel in vergunningverlening en handhaving nog steeds te weinig wordt begrensd, waardoor de stimulans voor verbetering van producten en productieprocessen achterblijft bij wat wenselijk en mogelijk is.

Antwoord
Indien er in de verschillende gebieden knelpunten die samenhangen met waterkwaliteit zijn gesignaleerd die het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen in de weg staan dan worden mogelijke maatregelen om deze knelpunten op te lossen opgenomen in de maatregelpakketten die in het plan-MER beoordeeld zullen worden op hun milieueffecten. Of dit onderdeel wordt van het Voorkeursalternatief is een bestuurlijke keuze. Deze beslissing is geen onderdeel van het plan-MER.

Het al dan niet verlenen van een natuurvergunning ligt buiten de scope van het plan-MER en het Natura 2000-beheerplan. Deze bevoegdheid ligt bij het bevoegd gezag (rijk of provincie) verantwoordelijk voor vergunningverlening. Het is aan het bevoegd gezag om te beoordelen of een vergunning verleend kan worden.
De benodigde handhaving wordt vastgelegd in het handhavingsplan dat onderdeel is van het beheerplan.

Id. 106505495 / nr. 41
De op bladzijde 37 genoemde Scheldeverdragen en de Ontwikkelingsschets 2010 zijn niet alleen onderdeel van Belgische wet- en regelgeving, maar ook van de Nederlandse wetgeving op Nationaal niveau en dienen dan ook onder dat kopje op bladzijde 36 te worden vermeld.

Antwoord
Beide aandachtspunten nemen we mee in het mer-proces. We voegen de Scheldeverdragen en Ontwikkelingsschets 2010 toe aan de Nederlandse wet en regelgeving.

Id. 106505495 / nr. 42
Bij de huidige activiteiten op bladzijde 38 zouden ook de cultuurhistorisch relevante getijdehavens genoemd moeten worden. Hiervan is het behoud relevant voor de leefbaarheid van het gebied voor huidige en toekomstige generaties.

Antwoord
Dit is een goede suggestie. We voegen cultuurhistorisch relevante getijdehavens toe aan de huidige activiteiten.

Id. 106505495 / nr. 43
Naast de huidige activiteiten en de autonome ontwikkeling zou ook aandacht moeten worden besteed aan nieuwe activiteiten waarvoor voorbereidingen worden getroffen, zoals de opwarming van het water door industriële activiteiten met koelbehoefte, zoals de plaatsing van nieuwe kerncentrales.

Antwoord
De effecten van de nieuwe activiteiten, zoals kerncentrales, zijn geen onderdeel van het actualiseren van de beheerplannen en dus ook niet van het plan-MER. Voor die ontwikkelingen zullen afzonderlijke procedures gevolgd worden waarin de effecten worden onderzocht. Doordat er nog geen formele besluitvorming heeft plaatsgevonden worden deze ontwikkelingen ook niet meegenomen in de autonome ontwikkeling.

Id. 106505495 / nr. 44
Bij de effectbeoordeling van onderzoeksthema's (bladzijde 41 e.v.) zou bij meer thema's zowel kwalitatief als kwantitatief beoordeeld moeten worden. In de nu aangegeven indeling bestaat het risico dat de kwalitatief te beoordelen effecten als zachter en minder zwaarwegend worden gewogen dan de kwantitatief te beoordelen effecten. Met name voor het thema Klimaat is veel kwantitatieve informatie voor de beoordeling beschikbaar. Het thema Economie is daarentegen juist in sterke mate kwalitatief te beoordelen, aangezien hieraan menselijke keuzes (op korte termijn) ten grondslag liggen, die sterk kunnen bijdragen aan herstel van een gezonde situatie.

Antwoord
Indien mogelijk wordt een thema kwantitatief beoordeeld, omdat de beoordeling dan gebaseerd op is herleidbare informatie. Is dat niet mogelijk, dan vindt de beoordeling basis op basis van expert judgement en is het een kwalitatieve beoordeling.

5.17 Id. 106505382 / nr. 45
Mijn zienswijze met betrekking tot de beheerplannen voor Natura 2000 gebied Westerschelde en Paulinaschor: Geen versoepelingen van de huidige beheersmaatregelen wat betreft toegang en gebruik van de nu aangegeven rust- en foerageergebieden. Geen uitbreiding van de huidige mogelijkheden voor de bedrijfsmatige inname en lozing van koelwater. Paulinaschor blijven beschermen. Geen kerncentrales op deze plek.

Antwoord
In het plan-MER worden de ontwikkelde maatregelpakketten voor het behoud en de verbetering van Natura2000 gebied Westerschelde getoetst op milieueffecten. De mogelijke bouw van de kerncentrales is hier geen onderdeel van. Hierover worden in het beheerplan geen uitspraken gedaan. De keuze voor het bouwen van kerncentrales en de effecten zullen afzonderlijk worden onderzocht en worden daarom in het plan-MER buiten beschouwing gelaten. Hiervoor wordt een aparte procedure doorlopen.

5.18 Id. 106505116 / nr. 46
Geen versoepelingen van de huidige beheersmaatregelen wat betreft de aangegeven rust- en foerageer gebieden.
De Westerschelde mag niet gebruikt worden voor inname of lozing van koelwater bij nog niet bestaande projecten.

De opwarming van de Westerschelde die zal ontstaan bij gebruik voor koelwater, zal onomkeerbare desastreuze effecten hebben op natuur en milieu in en rond de Westerschelde. Bescherming van het Paulinaschor en Saeftinghe. De bouw van Kerncentrales in de Paulinapolder mag niet doorgaan, dit heeft een groot onomkeerbaar negatief effect op de natuur in het gebied. Dit is desastreus voor het Paulinschor en voor de Westerschelde, behorend tot Natura 2000 gebied.

Antwoord
In het plan-MER worden de ontwikkelde maatregelpakketten voor het behoud en de verbetering van Natura2000 gebied Westerschelde getoetst op milieueffecten. De mogelijke bouw van de kerncentrales is hier geen onderdeel van. Hierover worden in het beheerplan geen uitspraken gedaan. De keuze voor het bouwen van kerncentrales en de effecten zullen afzonderlijk worden onderzocht en worden daarom in het plan-MER buiten beschouwing gelaten. Hiervoor wordt een aparte procedure doorlopen.

5.19 Id. 106505084 / nr. 47
Mijn zienswijze voor de beheerplannen van het Natura 2000 gebied Westerschelde en Saeftinghe. Geen versoepelingen van de huidige beheersmaatregelen wat betreft de aangegeven rust- en foerageer gebieden.
Geen uitbreiding van de huidige lozing en inname van koelwater voor bedrijfsmatige doeleinden van industrie. Bescherming van het Paulinaschor. Géén kerncentrales in de Paulinapolder.

Antwoord
In het plan-MER worden de ontwikkelde maatregelpakketten voor het behoud en de verbetering van Natura2000 gebied Westerschelde getoetst op milieueffecten. De mogelijke bouw van de kerncentrales is hier geen onderdeel van. Hierover worden in het beheerplan geen uitspraken gedaan. De keuze voor het bouwen van kerncentrales en de effecten zullen afzonderlijk worden onderzocht en worden daarom in het plan-MER buiten beschouwing gelaten. Hiervoor wordt een aparte procedure doorlopen.

5.20 Id. 106504274 / nr. 48
Zienswijze Natura 2000 maatregelen Westerschelde en Saeftinghe
1. Instandhoudingsmaatregelen
De bestaande zonering voor recreatie en toegang tot estuaria en schorren handhaven en niet versoepelen
- Hfdst. 4.3: Verdere bedrijfsmatige toename van inname en lozing van koelwater vergunningsplichtig maken
- Idem: bij baggeren en stortingen: het toepassen van staalslakken uitdrukkelijk verbieden
- Hfdst. 4.4. Tot de nieuwe activiteiten die vergunning plichtig zijn behoort ook de aanleg van een hoogspanningslijn over de Westerschelde en werkzaamheden ter voorbereiding van een verdeelstation op Zeeuws-Vlaanderen
- Hfdst. 4.5 Geen versoepeling toestaan in de bepalingen van het bestaande toegangsbepalingenbesluit en de zonering t.b.v. flora en fauna handhaven.

Antwoord
Het doel van het Natura 2000-beheerplan is het behalen van de instandhoudings=-doelstellingen. Indien er in de verschillende gebieden knelpunten zijn gesignaleerd die samenhangen met zonering en/of toegangsbeperkingsbesluiten die het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen in de weg staan dan worden mogelijke maatregelen om deze knelpunten op te lossen opgenomen in de

maatregelpakketten die in het plan-MER beoordeeld zullen worden op hun milieueffecten. Alleen indien deze doelstellingen ruimschoots gehaald worden kan er gekeken worden naar versoepeling van bestaande zoneringen en toegangsbeperkingsbesluiten. Vooralsnog zijn deze echter niet in beeld als mogelijke maatregel. Wel kan het zo zijn dat bestaande zoneringen ruimtelijk aangepast worden (toevoegen andere locatie en/of uitgebreidere ruimtelijke begrenzing van de huidige zoneringen).

Bedrijfsmatige inname en lozing van koelwater en toename baggeren en storten zijn beide vergunning plichtige activiteiten. Ook de effecten van de hoogspannings-kabels, kerncentrales en andere nieuwe projecten zijn geen onderdeel van het actualiseren van de beheerplannen, maar blijven vergunning plichtig. Voor die ontwikkelingen zullen afzonderlijke (vergunning)procedures gevolgd worden waarin de effecten worden onderzocht. Het gebruik van staalslakken is (voorlopig) niet meer toegestaan. Naar de effecten van het gebruik van staalslakken bij de versterking van dijken op het ecosysteem wordt nader onderzoek gedaan.

5.21 Id. 106503893 / nr. 55
Inhoudelijke opmerkingen over verschillende ecologische onderwerpen (in relatie tot de visserij. Er zijn 4 zienswijzen ingediend, 1 per gebied. Deze zijn als bijlagen toegevoegd. Het betreft dus eigenlijk 4 zienswijzen.

Inleidende algemene opmerkingen m.b.t. het proces Hierbij ontvangt u de zienswijze van de gezamenlijke visserijsectoren m.b.t. de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) Westerschelde. Deze NRD is opgesteld in het kader van de actualisatie van het Natura 2000 -beheerplan Westerschelde. Het beheerplan dient vorm te geven aan het Natura 2000-beleid zoals dat door de EU is vastgesteld en de nadere invulling daarvan in de diverse aanwijzingsbesluiten. De actualisatie van de beheerplannen zoals die nu plaats vindt is een langdurig en ingewikkeld proces dat wordt getrokken door Rijkswaterstaat (Rijkswaterstaat). Als eerste heeft een ecologische evaluatie van de huidige beheerplannen plaatsgevonden (Ecologische evaluatie Natura 2000-beheerplannen 128201/23-010.615). Wij hebben op de inhoud van deze rapportage(s) gereageerd door middel van een brief met een bijgaande notitie (Brief van 3 februari) met als belangrijkste constateringen:
1. De instandhoudingsdoelstellingen waar de bij de evaluatie betrokken ecologen vanuit zijn gegaan, betreffen niet de formele juridisch vastgelegde instandhoudingsdoelen uit de aanwijzingsbesluiten, maar zijn vaak een nadere subjectieve eigen invulling daarvan. Zo worden bijvoorbeeld aantallen vogels als doel gehanteerd terwijl het formele doel de draagkracht van het gebied betreft. Dit leidt stelselmatig tot voorbarige negatieve conclusies wat betreft doelbereik.
2. De onderbouwing van conclusies is vaak niet gebaseerd op wetenschappelijk vastgestelde feiten, maar op kwalitatieve redeneringen of correlaties. Bij “gebrek aan feiten” worden conclusies getrokken op basis van het voorzorgsbeginsel. Elk mogelijk effect wordt dan automatisch en zonder zorgvuldige beoordeling een knelpunt. Dit betreft daarmee een onjuiste en voor bestaand gebruik onwerkbare interpretatie van het voorzorgsbeginsel.
3. Regelmatig geven de auteurs van de evaluaties beleidsadviezen gevoed vanuit alleen natuuroverwegingen. Bijvoorbeeld het zo snel mogelijk intrekken van de gedoogbeschikking voor de garnalenvisserij in het Westerschelde-evaluatierapport. Het sluiten van gebieden voor visserij voert in veel evaluaties de boventoon. En dat terwijl het Natura 2000-beleid expliciet benoemt dat bij het formuleren van maatregelen ook rekening moet worden gehouden met maatschappelijk gebruik.
4. De ambities voor de beheerplannen (percentages en deadlines) worden afgeleid uit de Europese Natuurherstelverordening. De genoemde percentages en deadlines

betreffen echter niet de belangrijkste aangewezen habitats H1110, H1130, H1160 in de mariene Natura 2000 gebieden. Voor deze laatsten kunnen lidstaten zelf het percentage bepalen.

Op bovengenoemde kritiekpunten hebben wij nog geen inhoudelijke reactie ontvangen. Tijdens een vergadering gehouden op 3 september jl. naar aanleiding van de NRD's Grevelingen, Oosterschelde, Veerse Meer en Westerschelde heeft ook ARCADIS erop gewezen dat ook zij het niet op alle punten eens is met de conclusies uit de eerdere evaluaties en dit ook aan Rijkswaterstaat heeft aangegeven. Daarom heeft zij nuanceringen aangebracht in de doeluitwerking-rapporten. Naar de visserijsector geven Rijkswaterstaat en ARCADIS aan "primair op de doeluitwerking-rapporten te focussen en daarop reactie te geven. Deze rapporten geven de meest actuele inzichten vanuit de opstellers." (Verslag ontvangen op 30 september 2025). Nu de doeluitwerkingen echter niettemin regelmatig refereren naar de evaluatierapporten is het zeer de vraag of dit voldoende tegemoet kan komen aan onze kritiek op de evaluatierapporten. Parallel aan de evaluatie van de huidige beheerplannen is ook het document 'Vernieuwde landelijke doelen voor Natura 2000-habitattypen en -soorten' door het ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (LVVN) opgesteld. Dit beleidsdocument heeft opengestaan voor een internetconsultatie door het Ministerie van LVVN eerder dit jaar en de gezamenlijke visserijsectoren hebben ook hierbij een zienswijze ingediend. In deze zienswijze hebben wij onze zorgen en bezwaren neergelegd m.b.t. de voorgenomen wijzigingen in het doelensysteem. Zo stapt men af van het eerder vastgelegde principe van 'haalbaar en betaalbaar' en worden ook hier aanwezige vogelaantallen als doel gesteld, met als gevolg dat de staat van instandhouding van het leefgebied bij lagere aantallen als (zeer) ongunstig wordt aangemerkt.

In onze zienswijze gaan wij daarbij ook in op het beleid voor vogels zoals de scholekster en eidereend. In de aanwijzingsbesluiten is als instandhoudingsdoel opgenomen dat de draagkracht voor een zeker aantal vogels van deze soorten gewaarborgd moet zijn. Draagkracht is dus het toetsingscriterium. Voor vogels in bijvoorbeeld de Waddenzee gaat het daarbij vooral om het voedselaanbod. Dat betekent dat wanneer de in het aanwijzingsbesluit genoemde aantallen er niet zijn, de draagkracht (voedselaanbod) in het gebied op zich nog steeds op orde kan zijn. Echter, in de voorziene actualisatie van het doelensysteem is niet meer de draagkracht van het gebied (voedselaanbod) maar het aanwezige aantal vogels het toetsingscriterium geworden. Dat betekent bijvoorbeeld dat wanneer een deel van de in de Waddenzee overwinterende eidereenden besluit om in de Oostzee te blijven omdat het een zachte winter is, de staat van instandhouding voor deze vogels ineens als verslechterd moet worden beoordeeld, terwijl er de draagkracht van de Waddenzee (voedselaanbod) nog steeds op orde is. In een van de onderliggende rapporten bij de actualisatie van het doelensysteem zijn de te hanteren vogelaantallen en passant ook soms nog fors verhoogd, met als gevolg dat voor het bereiken van de aantallen die een gunstige staat van instandhouding (SvI) uitdrukken, straks nog stringentere maatregelen voor de visserij zullen worden voorgesteld. Dit kan niet de bedoeling zijn, en wanneer dat wel zo is, dan vraagt een dergelijke belangrijke beleidswijziging gelet op de grote economische gevolgen voor de gebruikers van de Natura 2000-gebieden politieke besluitvorming vooraf die tot op heden niet heeft plaatsgevonden. In het huidige proces worden de bakens verzet op basis van de visies of meningen van ecologen die in onze ogen weinig waarde hechten aan de belangen van gebruikers zoals vissers. Dat is misschien begrijpelijk, want het was ook niet de opdracht aan de ecologen om dergelijke belangenafwegingen te maken. De strekking van ons betoog is dan ook dat

dergelijke impliciete belangenafwegingen transparant en expliciet worden gemaakt zodat hierover democratisch besluitvorming kan plaatsvinden. De opdracht aan de ecologen was om een evaluatie op te stellen vanuit het natuurbelang (de Instandhoudingsdoelstellingen). De term “ecologische evaluatie” is in dit verband misleidend en is de omschrijving “evaluatie vanuit het natuurbelang” meer op zijn p laats. Immers, ook de evaluatie van de maatschappelijke belangen, zoals die van de visserij en recreatie, vraagt ecologische kennis en argumenten en daarmee de inzet van terzake deskundige ecologen.

Momenteel wordt hard gewerkt aan de actualisatie van de Natura 2000 - beheerplannen terwijl het daarvoor benodigde beleidskader nog ter discussie staat en eventuele politieke besluitvorming hierover nog moet plaatsvinden. Ondertussen dendert de trein voort waarbij de afwegingen en conclusie tot op heden uitsluitend zijn ingegeven vanuit het natuurbelang.
De visserij lijkt in dit proces slechts een knop om aan te draaien. Deze aanpak vormt een directe bedreiging voor het voortbestaan van een gezonde visserijsector. Het verbaast ons ook dat wij niet eerder in het proces zijn betrokken. Wij hebben dat diverse malen daarop aangedrongen met steeds als reactie: “jullie krijgen in het proces nog alle gelegenheid om te reageren”. Echter gaat dat in onze ogen dus niet goed, aangezien wij steeds slechts kunnen reageren wanneer doeluitwerkingen en NRD’s reeds zijn opgesteld en conclusies al min of meer vastliggen. Dit terwijl een discussie over de uitgangspunten en systematiek niet heeft plaatsgevonden.

Op 13 augustus hebben wij deze problematiek besproken met de minister van I&W. De minister begreep onze zorgen en heeft aangegeven hierover ook contact op te nemen met LVVN en dat hij hierop terug zal komen. Dat heeft inmiddels ook vervolg gekregen (zie verslag 3 september/ gepland overleg op 6 oktober).

In een fase waarin doeluitwerkingen en het beleidskader nog ter discussie staan, is het eigenlijk te vroeg om nu reeds inhoudelijk te reageren op doeluitwerkingen of andere documenten zoals voorliggende NRD [Noti ti e Reikwijdte en Detailniveau Westerschelde, 26 augustus 2025]. Wij doen dat hieronder echter toch met dien verstande dat wij de inhoud van onze brief van 3 februari en onze zienswijze m.b.t. de aanpassing van het doelensysteem als bekend veronderstellen en dat er gaandeweg het proces de geplande discussies met het Ministerie van I&W en LVVN nog wijzigingen kunnen worden doorgevoerd.

In aanvulling op het voorgaande brengen wij specifiek de NRD Westerschelde graag het volgende onder uw aandacht:

Antwoord
Dank voor uw zienswijze en eerder verzonden brief. Zoals in het overleg met de visserijsector inmiddels is besproken geldt het rapport Doeluitwerking als basis voor het plan-MER. De kritiekpunten op de eerdere Ecologische Evaluatie worden onderkent, maar niet verder in dit kader behandeld. Het rapport Doeluitwerking geldt daarbij inderdaad als meest recente informatie.

Ten aanzien van punt 4 geldt dat dit in paragraaf 3.7 van de NRD ook zo is weergegeven.

Id. 106503893 / nr. 56
Vogelaantallen als doel
De in de NRD gepresenteerde beoordeling van het doelbereik voor vogels voert ook voor de Westerschelde terug op de aanwezige aantallen als doel op zich. Dat is,

zoals wij in onze brief van 3 februari hebben toegelicht, niet juist. Natura 2000 vraagt dat er voldoende draagkracht is voor de genoemde aantallen, maar niet dat deze er ook werkelijk zijn. Het is wetenschappelijk ook onlogisch om daarvoor te kiezen. Het gaat in de Vogelrichtlijn immers over Europese vogelpopulaties waarbij vogels migreren. Om toch voor de verschillende Natura 2000-gebieden aantallen als doel te hanteren heeft geen ecologisch wetenschappelijke basis. Het arbitrair opknippen van het verspreidingsgebied in verschillende N2000-gebieden met vervolgens de eis dat daar zekere vogelaantallen aanwezig zijn, is daarmee vooral investering in niet doelmatig en in de praktijk onuitvoerbaar beleid. Aanwezige aantallen kunnen uiteraard wel een indicatie zijn dat er iets met de draagkracht aan de hand is. Maar dat moet dan ook worden onderzocht, waarbij met name oorzaken buiten het gebied die de achterblijvende aantallen kunnen verklaren expliciet in beeld moeten worden gebracht. Aan een dergelijke analyse ontbreekt het in de evaluatie en doeluitwerking Westerschelde.

Omgekeerd leidt het gebruik van doelaantallen soms ook tot een positieve conclusie wat betreft doelbereik, terwijl de situatie is verslechterd of zorgen baart. Zo wordt de vervuiling van de Westerschelde door PFAS aangemerkt als drukfactor, maar niet als knelpunt voor zeehonden, terwijl de zeehond als toppredator natuurlijk uitermate gevoelig is voor een continue blootstelling aan met PFAS vervuild voedsel. Als de consumptie van vis uit het oostelijke deel van de Westerschelde voor mensen wordt afgeraden, geldt dat natuurlijk ook als een probleem voor de zeehonden die deze adviezen niet volgen.

Antwoord
De instandhoudingsdoelstellingen voor Vogel- en Habitatrichtlijnsoorten zijn inderdaad gebaseerd op omvang en kwaliteit van het leefgebied ten behoeve van aantallen doelsoorten. Daar waar dit in de NRD onjuist geformuleerd is zullen wij de teksten aanpassen.

Id. 106503893 / nr. 57
Knelpunt fint
Ten aanzien van de trekvis fint wordt in de NRD in tabel 7 m.b.t. het doelbereik gesteld dat de omvang populatie niet voldoet en dat de kwaliteit van het gebied niet goed is. Dit laatste is mogelijk juist aangezien het gebied ernstig is vervuild met PFAS. In paragraaf 3.5.2 wordt de bijvangst in de visserij echter als knelpunt aangemerkt. Dit is nader beschreven in de doeluitwerking Westerschelde die weer verwijst naar de Bouwsteen fint (Winter at al., 2022). In genoemde bouwsteen wordt ervan uitgegaan dat er voor de verschillende Natura 2000-gebieden verbeterdoelstellingen voor de fint zijn geformuleerd. Dat is niet in lijn met de aanwijzingsbesluiten waarin een behoudsdoelstelling wat betreft de kwaliteit van de leefgebieden is geformuleerd. Uitbreiding van de populatie wordt nadrukkelijk nagestreefd door verbetering van de toegankelijkheid en kwaliteit van de paaigebieden. De Westerschelde is voor de fint een doortrekgebied. De bijvangst van fint in de garnalenvisserij betreft uitsluitend juveniele exemplaren. Volwassen finten die naar de paaigronden migreren worden niet gevangen. Voorgaande betekent in de eerste plaats dat het instandhoudingsdoel niet de uitbreiding van de populatie in de Westerschelde betreft. Het doel is behoud van de bestaande kwaliteit en dit doel is afgezien van de waterkwaliteit behaald. De visserij was immers ook reeds aanwezig ten tijde van de aanwijzing. De visserijdruk is sindsdien afgenomen dus de bijvangsten zijn daarmee ook afgenomen. Onduidelijk is waarom de bijvangst van fint nu opduikt als knelpunt. Voortzetting van de visserij heeft geen gevolgen voor het instandhoudingsdoel uit het aanwijzingsbesluit. In tabel 11 wordt vermindering van de visserijdruk aangemerkt als oplossingsrichting voor de fint.

Gelet op het voorgaande achten wij dit onnodig voor het doelbereik. Voor zover in de NRD wordt uitgegaan van nog te wijzigen doelen of beleid, menen wij dat dit in strijd is met de rechtszekerheid van burgers die mogen verwachten dat de overheid uitgaat van bestaand en bekendgemaakt beleid.

Antwoord
Voor de fint is het instandhoudingsdoel: Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie. In het plan-MER en in het rapport doeluitwerking zijn opgenomen dat voor de Fint het deel 'behoud omvang leefgebied' voldoet, maar de kwaliteit van het leefgebied staat onder druk. Waterkwaliteit, migratie barrières en bijvangst door de visserij worden inderdaad als knelpunten gezien. Binnen de huidige omvang komen tot uitbreiding van de populatie, zoals opgenomen in het instandhoudingsdoel, blijkt nog niet het geval te zijn. In uw betoog geeft u aan dat de visserijdruk in de Westerschelde sinds de aanwijzing als Natura 2000 al is afgenomen. Echter, ondanks deze afname is er nog steeds een knelpunt voor de fint. Als er meer finten worden bijgevangen dan nodig zijn om uiteindelijk als volwassenen te kunnen terugkeren, dan wordt de uitbreiding van de populatie nooit gehaald. Hierover is echter onvoldoende kennis aanwezig. De kennis die wel aanwezig is, is opgenomen in de Bouwstenen. Visserij valt inderdaad onder bestaand gebruik, maar dit betekent niet dat bestaand gebruik gevrijwaard is van passende maatregelen indien dit nodig is voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen (ook in het licht van de Natuurherstelverordening). Daarom worden ook mogelijke maatregelen, om knelpunten op te lossen, die bestaand gebruik raken, meegenomen in de plan-MER. De uiteindelijke keuze van het Voorkeursalternatief is een bestuurlijke keuze.

Id. 106503893 / nr. 58
Vermindering visserijdruk
Ook voor de zeezoogdieren gewone zeehond, grijze zeehond en bruinvis wordt vermindering van de visserijdruk als oplossingsrichting aangemerkt in tabel 11. Voor de zeehonden geldt dat de aantallen van deze soorten in Nederland en de zuidwestelijke Delta zeer sterk zijn toegenomen. Dat er een knelpunt is wat betreft de voedselbeschikbaarheid blijkt niet uit deze trend. De aanwezige aantallen overstijgen ook de geformuleerde doelstellingen in de aanwijzingsbesluiten wat betreft draagkracht. Daarmee valt niet goed in te zien waarom de visserijdruk vanwege zeehonden beperkt zou moeten worden. De visserijdruk wordt gereguleerd vanuit het Europese visserijbeleid. Vermindering van het aantal vissers met het oog op een nog verdere toename van het aantal zeehonden is een politieke keuze en vloeit zeker niet automatisch voort uit de Europese richtlijnen.
Ten aanzien van het doelbereik van bruinvissen lijkt de vermindering van de visserijdruk ingegeven door het feit dat er sprake is van sterft e van bruinvissen ten gevolge van bijvangst. Deze sterfte is natuurlijk onwenselijk, maar waarschijnlijk ook niet volledig te vermijden. Ook hier geldt dat een dergelijke keuze een maatschappelijk afweging betreft. Het aantal gevallen van bijvangst ten opzichte van de totale populatie is volgens de doeluitwerking onbekend. Het aantal bruinvissen in de Noordzee wordt echter geschat op ca. 250.000. In de Westerschelde gaat jaarlijks volgens de doeluitwerking om 1-3 exemplaren ten gevolge van bijvangst op een totaal van maximaal 10 strandingen in dit gebied (waarschijnlijk in de monding aan de Noordzeestranden) per jaar. Om dan in de NRD te stellen dat bijvangst in de Westerschelde een negatief effect heeft op de populatie van de bruinvis en daarna als oplossingsrichting een vermindering van de visserijdruk voor de Westerschelde te formuleren, illustreert dat men blijkbaar meent dat elk effect, hoe klein ook, vermeden dient te worden en dat men

voorbijgaat aan het feit dat dergelijke afwegingen elders (namelijk in de politiek) gemaakt dienen te worden.

Antwoord
Voor de zeehonden is in het plan-MER aangegeven dat bijvangst door visserij een drukfactor is, maar geen knelpunt. Het is voor de volledigheid inderdaad opgenomen in de tabel in figuur 11, maar zoals u ook hebt kunnen lezen is het geen specifiek onderdeel van de oplossingsrichtingen. De NRD is de onderzoeksopzet voor het plan-MER en heeft dus als doel om zo breed mogelijk te laten zien welke input gebruikt wordt. Een plan-MER brengt de effecten in beeld van een maatregel. Om zo goed mogelijk inzicht te krijgen in effecten, is het niet wenselijk op voorhand al mogelijke oplossingen weg te strepen. Het is juist wel wenselijk om visserij als onderdeel van het thema gebruiksfuncties op te nemen.

Voor de voorbereiding richting de keuze van het Voorkeursalternatief worden in eerste instantie alle oplossingsrichtingen en ecologisch relevante mogelijke maatregelen in beeld gebracht en via maatregelpakketten in de plan-MER beoordeeld. De keuze van het Voorkeursalternatief is een bestuurlijke afweging.

5.22 Id. 106496717 / nr.60
Ik wil, als inwoner van Zeeuws-Vlaanderen een zienswijze hierover indienen. Mijn zienswijze heeft betrekking op de Westerschelde.
De Westerschelde ontleende zijn charme aan de mix van open landschappen, steeds veranderende beleving van slikken, schorren en platen, de vele strandvogels, de banken met schelpdieren en de menselijke bedrijvigheid. Door de toename van menselijke activiteiten op en langs de Westerschelde raakt het evenwicht tussen alles steeds meer zoek.
Uit de NRD blijkt dat de natuur in het Westerschelde gebied behoorlijk onder druk staat. Bij veel van de meetbare indicatoren is eerder sprake van achteruitgang dan vooruitgang.
De belangrijkste reden hiervoor is de toename van, de al zeer omvangrijke, menselijke activiteiten (scheepsvaart, industrie, bouw recreatievoorzieningen enzovoorts) in het gebied wat goed samengaat met een robuuste natuur.
Ik pleit voor een verbod op het omzetten van bestaande natuur- of landbouwgrond in nieuwe (industriële) bedrijfsterreinen of grootschalige toeristische voorzieningen (golfbanen, vakantieparken, hotels enzovoorts).
Als stimulans voor de natuur pleit ik voor een uitbreiding van het aantal kleine inlagen (zoals deze al reeds bestaan bijvoorbeeld bij Hoofdplaat. Hierbij zou met name moeten gaan om bestaande, marginale landbouwgrond (bijvoorbeeld als gevolg van verzilting).

Antwoord
Dank voor uw reactie op de NRD Westerschelde. Indien er in de Westerschelde knelpunten zijn gesignaleerd die het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen in de weg staan en die opgelost kunnen worden met de door u aangedragen ideeën dan worden deze als mogelijke maatregelen opgenomen in de maatregelpakketten die in het plan-MER beoordeeld zullen worden op hun milieueffecten. Of dit onderdeel wordt van het Voorkeursalternatief is een bestuurlijke keuze.

Een door u gewenst algeheel verbod is echter geen onderdeel van het mer-proces en kan ook niet in een beheerplan geregeld worden. Individuele plannen of projecten dienen altijd een vergunning aan te vragen waarbij ook getoetst moet worden aan de Natura 20000-instandhoudingsdoelstellingen.

5.23 Id. 106496491 / nr.61

Achtergrond en situatie

Melkveehouderij is een wezenlijke schakel in de Zeeuwse landbouw: wij leveren voedsel, houden het landschap open, zorgen voor biodiversiteit op onze erven en spelen een rol in de kringlooplandbouw en nemen CO_2 op via ons grasland door fotosynthese.
Mestgebruik is van groot belang voor bodemvruchtbaarheid en daarmee voor goede voedergewassen, areaal-gebruik, weerbaarheid van de bodem tegen erosie en droogte, kortom de organische stof.
Wij begrijpen de doelstellingen van Natura 2000: behoud en verbetering van biodiversiteit, bescherming van habitats en soorten en verbetering van waterkwaliteit. Maar maatregelen mogen niet leiden tot disproportionele lasten voor veehouders, verlies van bedrijfszekerheid of buitenproportionele vermindering van mestgebruik zonder alternatieven.

Punten van zorg

-Onvoldoende duidelijkheid over voorwaarden voor mestgebruik: De NRD spreekt mogelijk over strengere beperking van strengere beperking van stikstof-en fosfaatdepositie, regelgeving rond afspoeling en emissiebeperking. Het is onduidelijk hoe deze maatregelen zich zullen verhouden tot het EVRM het Europese eigendomsrecht, bestaande vergunningen, praktijknormen en mestverwerkingsmogelijkheden.
-Financiële en technische haalbaarheid: wat zijn de kosten voor aanpassingen, zoals stal, uitrijmiddelen en bufferzones. Is er genoeg ondersteuning lees subsidieregelingen, kostendeling voor melkveehouders om te kunnen voldoen aan nieuwe eisen? Kleine bedrijven kunnen alweer zwaar worden getroffen als eisen te ver gaan qua technische investeringen. Tenslotte draait het om het inkomen van de individuele agrariër/veehouder.
-Samenhang met landbouwbeleid, mestbeleid en praktijk. Beleid moet aansluiten op mestwetgeving, meststoffenwet, dierlijke bijproducten-verordening, regionale milieuverordeningen, bodemkwaliteitsnormen en voedselzekerheid een van de veiligheidsweerbaarheden. Overlap en conflicten moeten worden voorkomen in de ogen van de indiener.
-Effectiviteit en monitoring (meten is weten). Welke meetinstrumenten en parameters gaan er gebruikt worden om de effecten op natuur en waterkwaliteit te monitoren?
-Hoe wordt onderscheid gemaakt tussen invloed vanuit landbouw, industrie, oppervlaktewater en verstedelijking en toerisme.
-Hoe worden tussentijdse evaluaties en indien nodig bijsturing geregeld.
-Rechtvaardige verdeling van lasten en opbrengsten:
-Veehouders dienen eerlijk gecompenseerd te worden voor extra lasten, is deze nadeelcompensatie geen staatssteun?
-Mogelijkheden voor vergoeding of subsidie voor ecosystemen moeten reëel en bereikbaar zijn.
- Ruimte voor innovatieve oplossingen:
Stimulering van mestverwerking, bodemverbetering, emissiearme technologieën, afkoppeling van oppervlakkige afvoer, bufferstroken etc.
Pilots en praktijkvoorbeelden met meetbare resultaten in Zeeland moeten toegankelijk zijn.
Het is niet duidelijk of er een sociaaleconomische culturele analyse is over deze plannen die zowel de VR als HR beogen. Zeeland is van oudsher een belangrijke agrarisch deel van Nederland dat niet getroffen mag worden voor niet evenredige en buitenproportionele regels en plannen.

Voorstellen en aanbevelingen wat betreft de indiener zijn als volgt:
Op grond van bovenstaande punten vragen wij:
1. Dat in het MER duidelijk wordt aangegeven welke scenario's ten grondslag liggen aan mestbeperkingen, met concrete cijfers, kosten-batenanalyses en duidelijke tijdzone.
2. Alvorens verder te gaan komen er eerst pilots waaruit het gemeten resultaat blijkt.
3. Dat er specifieke vrijstellingen of flexibiliteit worden geboden voor veehouders met hoge milieuprestaties, met bijvoorbeeld goede waterzuivering, lage emissie, duurzaam bodembeheer.
4. Dat beleidsmaatregelen gefaseerd worden ingevoerd, met eerst compensatie, subsidies of andere ondersteuning om onnodige economische schade te voorkomen.
5. Dat gemeenten en provincie in Zeeland betrokken blijven in de uitwerking, zodat lokaal maatwerk mogelijk is.
6. Dat monitoring en evaluatie transparant worden ingericht met duidelijke rapportage over effecten op natuur en landbouw.
7. Dat de kennis en ervaring van de Zeeuwse veehouders serieus worden meegenomen in besluitvorming, bijvoorbeeld via participatie in ontwerp, evaluatie en uitvoering van de maatregelen.

Conclusie:
Wij ondersteunen het doel om Natura 2000 gebieden te behouden en te versterken, maar dat mag niet betekenen dat veehouders, die ook bijdragen aan voedselproductie, landschap en biodiversiteit, onevenredig worden belast zonder uitzicht op compensatie, flexibiliteit, inspraak en praktische uitvoerbaarheid. Wij verzoeken u daarom onze zorgen serieus te nemen en de aanbevelingen hierboven op te nemen in de verdere procedure en het definitieve beheerplan.

Antwoord
Dank voor uw zienswijze. Wij nemen uw punten van zorg, voorstellen en aanbevelingen mee in het plan-MER-proces.

Rijkswaterstaat is zich bewust van uw punten van zorg, zeker op het niveau van individuele landbouwbedrijven. In dit plan-MER-proces kijken we op een groter schaalniveau. Het plan-MER is daarin een middel om in beeld te brengen wat nodig is om de instandhoudingsdoelstellingen voor Natura 2000 te behalen en wat de globale effecten op andere (gebruiks-)functies, waaronder landbouw, zijn als deze maatregelen of maatregelpakketten worden ingezet. Daarbij worden effecten op de verschillende thema's onderzocht, zoals staat aangegeven in het beoordelingskader in de NRD. Het plan-MER geeft dus inzicht in de mate waarin de maatregelen en maatregelpakketten bijdragen aan volledig doelbereik van alle instandhoudings-doelstellingen en wat de milieueffecten daarvan zijn. Welke maatregelen onderdeel worden van het Voorkeursalternatief is een bestuurlijke keuze.

De verschillende mogelijke maatregelen zijn gericht op het oplossen van gesignaleerde knelpunten. Soms is daarvan de oorzaak helder (bijvoorbeeld verstoring door recreanten), soms is de oorzaak minder duidelijk (bijvoorbeeld slechte waterkwaliteit). In het eerste geval kunnen gericht maatregelen worden getroffen, in het tweede geval zal er veel meer gestuurd moeten worden op het gewenste eindresultaat en zullen meerdere sectoren daar vanuit gedeelde verantwoordelijkheid aan bij moeten dragen. Dit detailniveau wordt in het plan-MER nog niet bereikt en zal onderdeel zijn van de nadere uitwerking van maatregelen.

Vergunde (economische) activiteiten worden als onderdeel van de huidige situatie meegenomen in de effectbeoordeling. Niet vergunde economische activiteiten kunnen beperkt worden door noodzakelijke natuurmaatregelen. Eventuele nadeelcompensatie wordt bepaald conform titel 4.5. Nadeelcompensatie van de Algemene wet bestuursrecht (art. 4:126).

Het plan-MER stelt geen nieuw beleid of wetgeving op, maar gaat uit van bestaande kaders. In het plan-MER kunnen geen beperkingen worden opgelegd. Er worden effecten in beeld gebracht. Indien nodig kan wel in beeld gebracht worden elke beperkingen in bestaand beleid nodig zijn om de instandhoudingsdoelstellingen te behalen, kwantitatief of kwalitatief. Daarbij is van belang om te beseffen dat het Voorkeursalternatief een politieke keuze is. Beslispunten worden wel opgenomen in het plan-MER. Pas na een politieke keuze voor het Voorkeursalternatief kan deze getoetst worden op milieueffecten.

Naast het Natura 2000-beheerplan zullen er ook een aantal uitvoeringsplannen worden opgesteld waaronder een monitoringsplan. Hierin zal worden aangegeven welke monitoring noodzakelijk is om effecten op natuur en waterkwaliteit te monitoren.

5.24 Id. 106479083 / nr. 63

Algemene opmerkingen

In zijn algemeenheid hebben wij de volgende opmerkingen:
- Zoals hiervoor vermeld hebben de NRD’s deels betrekking op het beheersgebied van waterschap Scheldestromen. Hiervoor is beleid van het waterschap relevant. Wij constateren echter dat dit beleid niet is benoemd. Wij verzoeken om het Waterschapsbeheerprogramma en de Waterschapsverordening van Scheldestromen expliciet te betrekken bij de ontwikkeling en beoordeling van de maatregelen.
- In de beoordelingscriteria zijn aspecten opgenomen die waterschapsdoelen raken, zoals wateroverlast, grondwater en de Kaderrichtlijn Water (KRW). Wij verzoeken deze criteria ook toe te passen op het binnendijkse water.
- Klimaatverandering wordt benoemd als autonome ontwikkeling. Wij gaan ervan uit dat dit onderwerp verder wordt uitgewerkt, en dat er bijvoorbeeld aandacht is voor de gevolgen van klimaatverandering op het patroon van afwatering, zoals langere perioden van droogte en piekafvoeren.

Antwoord

Dank voor uw zienswijze. Onze reactie op de algemene punten:
1. Het Waterschapsbeheerprogramma en de Waterschapsverordening van Waterschap Scheldestromen nemen we mee in het mer-proces.
2. Als de alternatieven effecten hebben op het binnendijkse deel buiten de begrenzing van Natura 2000 nemen wij dat op in de effectbeschrijving in het plan-MER.
3. In de beoordelingstabel is klimaatadaptatie opgenomen als een van de thema's waarop de maatregelpakketten beoordeeld zullen worden. De aspecten waterhuishouding en wateroverlast gaan in op de aandachtspunten die u benoemt. Er is dus aandacht voor de impact van de mogelijke maatregelen en maatregelpakketten op de bijdrage aan klimaatadaptatie. Indien klimaatverandering leidt tot knelpunten die het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen bemoeilijken dan zijn deze verwerkt in de oplossingsrichtingen en zijn hiervoor mogelijke maatregelen geformuleerd.

Wij nemen uw suggesties voor alle gebieden mee in het mer-proces. Dank voor het aanbieden van uw samenwerking. Wij stellen het op prijs als u in ieder geval betrokken blijft in het officiële proces. Bij specifieke vragen laten wij u dit weten.

Id. 106479083 / nr.64
Westerschelde
- Binnendijkse verdroging wordt terecht als knelpunt benoemd. Bij de vermelding van verontreiniging is het echter onduidelijk of dit ook de afwatering uit poldergebieden betreft. Wij verzoeken dit te verduidelijken.
- Activiteiten zoals dijkversterkingen en onderhoud vooroever (peilen en stabiliseren) zijn niet opgenomen in de beschrijving van de huidige situatie. Wij verzoeken deze alsnog te vermelden.

Antwoord
Westerschelde:
- De bronnen van verontreiniging zijn niet volledig bij ons bekend. Voor het opstellen van het plan-MER en het beheerplan wordt dit, samen met u, verder uitgezocht.
- in het overzicht met activiteiten in de huidige situatie is wel opgenomen: 'Beheer en onderhoud aan kunstwerken, glooiingen, kades, oevers, (recreatieve) voorzieningen, natuur- en recreatieterreinen en vaarweg-markering'. Dat betekent dat dagelijks beheer en onderhoud in deze lijst staat. Vooroevers zijn toegevoegd aan deze zin zodat dagelijks beheer van vooroevers in ieder geval mogelijk is.

Grootschalig beheer en onderhoud en dijkversterkingen hebben mogelijk een negatief effect op het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen en moeten daarom gezien worden als een vergunning plichtige activiteit.

5.25 Id. 106531703 / nr 72
Het natura2000 gebied is heel belangrijk voor zeeland. Denk hieraan recreatie zoals pleziervaart, hengelsporters, surfers. Hiernaast moet je ook denken aan de flora en fauna zoals schelpdieren, kraamplaatsen voor vogels, vissen en andere diersoorten. Als dit weg ga gaat heel de natuur en cultuur verloren van zeeland.
Als secretaris van een hengelsportvereniging baar ik mij hier zorgen over en zal ik mij hard voor maken om het natuura2000 gebied te behouden.

Antwoord
Dank voor uw inbreng. We delen uw mening dat de Natura 2000-gebieden belangrijk zijn voor Zeeland. Het plan-MER is dan ook bedoeld om in beeld te brengen op welke manieren de instandhoudingsdoelstellingen voor deze Natura 2000-gebieden bereikt kunnen worden.

5.26 Id. 106531055 / nr 74
Uitgebreide uiteenzetting over de gevaren en risico's van Kerncentrales

Ik ben tegen kernenergie en al helemaal in Zeeland in een Natura 2000 gebied
Ik ben huisarts in de streek. Veel Zeeuws-Vlamingen ontspannen aan de kust (zwemmen, de hond uitlaten, wandelen, fietsen, op het strand liggen). Ik ook. Vooral ook aan de Paulinapolder, het is eenprachtige polder (beschermd natuurgebied). Waar de Dow ook al te veel loost/niet goed voor de natuur is. De zee en aan het water zijn is mijn hobby. Dit wordt afgepakt bij de bouw van kerncentrales.

Antwoord
In het plan-MER worden de ontwikkelde maatregelpakketten voor het behoud en de verbetering van Natura2000 gebied Westerschelde getoetst op milieueffecten. De mogelijke bouw van de kerncentrales is hier geen onderdeel van. Hierover worden in het beheerplan geen uitspraken gedaan. De keuze voor het bouwen van kerncentrales en de effecten zullen afzonderlijk worden onderzocht en worden daarom in het plan-MER buiten beschouwing gelaten. Hiervoor wordt een aparte procedure doorlopen.

5.27 Id. 106530849 / nr 75
Een van de oorzaken van de achteruitgang van de biotopen in de Westerschelde wordt veroorzaakt door het “vastleggen” van de huidige vaargeulen waardoor er geen ruimte is voor de Westerschelde om te meanderen. Hierdoor wordt het proces van continu opslibben en afkalven tegengegaan, met het verlies van variëteit aan biotopen. Tip: slechts 1 vaargeul en de toegang tot de aangrenzende havens onderhouden, en in de rest de natuur zijn gang laten gaan.

De in het rapport opgenomen te vermijden van verstoring door middel van licht, geluid en trilling staat haaks op de potentiële grootschalige plannen waar er nu over wordt gesproken in de landelijke politiek met betrekking tot energie en defensie. Tip: houdt deze projecten klein, zodat deze verstoringen van korte duur zijn en niet langdurige bronnen van verstoringen.

Er wordt gesproken over wisselpolders in de politiek langs de Westerschelde, als mogelijke uitbreiding van natte natuur langs de Westerschelde. Nog afgezien of dit sociaal aanvaard is op dit moment, is dit niet wenselijk, omdat dan relatief schone grond overspoeld wordt door het vervuilde water van de Westerschelde. De vervuilde sedimenten in deze wisselpolder zullen het onmogelijk maken om deze opgeslibte polders later terug in gebruik te nemen. Tip: Doe eens een analyse van het opgeslibte Saeftinghe

Een van de potentiële grote projecten aan de Westerschelde betreft een groot kernenergie complex aan de Westerschelde met een afvalwarmte van meer dan 4 GW. Er wordt nu gesteld dat er geen koeltorens gewenst zijn, maar dat zal leiden tot een aanzienlijke opwarming van de Westerschelde. Tip1: concentreer de toekomstige energiegroei in wind en zon met electrolysers, batterijen. Tip2 : indien er toch voor kernenergie gekozen wordt, kijk dan naar SMRs. Deze kunnen decentraal opgesteld worden met kleinere warmteconcentraties. Tip3: Als er dan toch voor grote centrales gekozen wordt, ze deze dan aan open zee waar warmte een veel kleiner probleem is. De Maasvlakte en Eemshaven zijn de enige industrielocaties waar dit plaats zou kunnen vinden.

Als we de natuur ook in de toekomst willen beschermen, moet deze wel zichtbaar en beleefbaar blijven voor de bevolking. Als we deze wegsteken achter hekken zal de appreciatie van natuur en open ruimte door de bevolking verdwijnen, zodat men steeds vaker deze ruimte zal willen benutten voor allerhande projecten. Tip: behoud op zijn minst de huidige schorren en slikken aan de Westerschelde, zodat de druk door menselijke aanwezigheid gespreid wordt over een groot gebied, en we er met zijn allen van kunnen genieten.

Antwoord
Dank voor het inbrengen van uw tips. Hieronder zullen wij deze een voor een beantwoorden. U geeft als oplossing voor het vastleggen van de Westerschelde de

tip om slechts 1 vaargeul open te houden. De instandhoudingsdoelstelling voor het estuarium spreekt echter van 'behoud van het meergeulenstelsel'. Dit vormt dan ook het uitgangspunt van de plan-MER en het N2000-beheerplan.

Uw tip om projecten klein te houden is een goede tip, maar voor het plan-MER niet relevant aangezien nieuwe projecten altijd een vergunning Natura 2000-activiteit onder de Omgevingswet moeten aanvragen en geen onderdeel uitmaken van het plan-MER dat gericht is op het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen.

U geeft aan dat bij het inzetten van wisselpolders relatief schone grond wordt overspoeld met vervuild water vanuit de Westerschelde en trekt daarbij de vergelijking met bodemonderzoek in Saeftinghe. Wij snappen uw zorg, maar de opbouw in Saeftinghe kan niet vergeleken worden met de toekomstige bodemopbouw in eventuele wisselpolders. Het is dan ook veel te voorbarig om te concluderen dat deze polders niet meer terug in gebruik genomen kunnen worden.

Uw tip om minimaal de huidige schorren en slikken aan de Westerschelde te behouden, zodat de druk door menselijke aanwezigheid gespreid wordt over een groot gebied, en we er met zijn allen van kunnen genieten is in lijn met de instandhoudingsdoelstellingen die gelden voor de Westerschelde. Voor de slikken en schorren geldt een uitbreidingsopgave.

5.28 Id. 106530559 / nr. 76
- geen versoepelingen van de huidige beheersmaatregelen wat betreft toegang en gebruik van de nu aangegeven rust- en foerageer gebieden
- geen uitbreiding van de huidige mogelijkheden voor de bedrijfsmatige inname en lozing van koelwater.
- Het Paulinaschor moet blijvend beschermd worden. De Westerschelde mag dus niet gebruikt worden voor lozing of inname van koelwater. Dus geen kerncentrales in de Paulinapolder.

Antwoord
U geeft aan geen versoepeling te willen wat betreft de huidige toegang en gebruik van de nu aangegeven rust- en foerageergebieden. Het plan-MER richt zicht op het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen en niet op het mogelijk maken van nieuwe activiteiten. Het versoepelen van toegangsregels voor rust- en foerageergebieden maakt dan ook geen onderdeel uit van de mogelijke maatregelen die meegenomen worden in de plan-MER.

In het plan-MER worden de ontwikkelde maatregelpakketten voor het behoud en de verbetering van Natura2000 gebied Westerschelde getoetst op milieueffecten. De mogelijke bouw van de kerncentrales is hier geen onderdeel van. Hierover worden in het beheerplan geen uitspraken gedaan. De keuze voor het bouwen van kerncentrales en de effecten zullen afzonderlijk worden onderzocht en worden daarom in het plan-MER buiten beschouwing gelaten. Hiervoor wordt een aparte procedure doorlopen.

5.29 Id. 106529484 / nr 77
1. Menselijke invloeden op het systeem en het estuarium.
Onder de noemer 'bedreigingen/knelpunten' wordt 'verdieping' genoemd; onder de oplossingsrichtingen is verderop vervolgens te lezen dat "verondieping" als systeemherstelmaatregel wordt gezien. Dit laatste is niet erg reëel, gezien de overeenkomst over vrije doorvaart van/naar Antwerpen. Een beschouwing over de

kans op een nieuwe verdieping en de daaraan te koppelen consequenties/risico's voor de instandhoudingsdoelstellingen is hier meer op zijn plaats.

'Systeemherstel maatregelen': sediment beheer/stortlocaties. Onduidelijk is of hierbij ook wordt gerefereerd naar een hoogstnoodzakelijke verbetering van de waterkwaliteit. Het PFAS-rijke baggerslib uit de vaargeul wordt nu in het westelijk deel van de Westerschelde (ter hoogte van Breskens) gestort, waarna het weer opnieuw t.g.v. de getijdendynamiek wordt afgezet in het oostelijk deel.

Antwoord
U geeft aan dat een beschouwing op de kans op een nieuwe verdieping meer op zijn plaats is dan verondiepen als mogelijke oplossingsrichting. Het plan-MER is, in lijn met het N2000-beheerplan, gericht op het behalen van de instandhoudings-doelstellingen. Een nieuwe verdieping is geen onderdeel van de maatregelen die in de plan-MER worden meegenomen. Indien er een wens is voor een verdere verruiming van de vaargeul dan zal deze activiteit een Omgevingswetvergunning aan moeten vragen. Dit valt buiten de scope van de plan-MER.

U vraagt zich af of onder sedimentbeheer/stortlocaties ook gerefereerd wordt naar een kwaliteitsverbetering. Eventuele maatregelen gericht op kwaliteitsverbetering van de waterkwaliteit kunnen ook gericht zijn op het aanpassen van sedimentbeheer en stortlocaties. Overigens wordt er geen baggerslib uit de vaargeul gehaald, maar zandig materiaal.

Id. 106529484 / nr 78
2. Verontreiniging van het water
Hier hoort ook aandacht te zijn voor thermische verontreiniging t.g.v. het huidige en toekomstige (denk aan een mogelijk extra kerncentralelocatie t.h. van het Paulinaschor) gebruik van Westerschelde als koelwaterbron. De PFAS-problematiek blijft in het document geheel ten onrechte onderbelicht. Nergens wordt aangegeven hoe men de waterkwaliteit denkt te verbeteren en borgen. Afdoende monitoring en daadwerkelijk handhaving ontbreken nu.

Antwoord
2. U hebt gelijk dat verontreiniging van water een belangrijk issue is voor Westerschelde & Saeftinghe. De NRD betreft een beknopte samenvatting van knelpunten en oplossingsrichtingen. In het rapport Doeluitwerking, het nog op te stellen beheerplan en het plan-MER wordt dit uitgebreider toegelicht. Hierbij wordt ook ingegaan op thermische verontreiniging en PFAS.

Id. 106529484 / nr 79
3. Beperkte aanwezigheid natuurlijk duinsysteem
Er vinden, los van de suppleties die voor de kustveiligheid noodzakelijk zijn, extra zandsuppleties plaats enkel om het areaal aan strand (lees aantal toeristen) in de omgeving van horecapaviljoens in stand te houden. Ook nodigt een Schone Stranden - competitie de gemeenten uit tot mechanisch schoonmaken van de stranden, waarmee juveniele duinontwikkeling wordt belemmerd.

Een aantasting ten gevolge van de steeds toenemende toeristische druk wordt in de hand gewerkt door het ontbreken van doelmatige handhavingsparagraaf in het strandbeleid. (van de gemeente Sluis)

Antwoord
Indien blijkt dat extra zandsuppleties en/of het mechanisch schoonhouden van stranden een knelpunt vormt voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen dan zullen mogelijke maatregelen om deze knelpunten op te lossen meegenomen worden in de plan-MER. Indien deze maatregelen ook opgenomen gaan worden in het voorkeursalternatief en daarmee dus ook in het N2000-beheerplan dan is het aan de gemeente om het gemeentelijke beleid in lijn te brengen met dit beheerplan.

Id. 106529484 / nr 80
4. Beleidskaders en begrenzingen
De opsomming van relevante beleidskaders op gemeentelijk niveau (blz. 36) is een duidelijke illustratie van de huidige praktijk: iedere gemeente vult het op eigen wijze in en onderlinge afstemming ontbreekt. Waar zijn buitendijkse ontwikkelingen toegestaan/waar niet? Na de totstandkoming van de Zeeuwse Kustvisie (Kustpact), bleek vanwege de toenemende toeristische druk op het achterland inmiddels ook een visie voor het Veerse Meer noodzakelijk. Het nieuwe beheerplan dient rekening te houden met soortgelijke ontwikkelingen langs de begrenzingen van Natura 2000 Westerschelde & Saeftinghe. Een breed gedragen omgevingsvisie (naast gemeenten ook door RWS, Waterschap en Provincie) is noodzakelijk.

De huidige begrenzingen van het Natura-2000 gebied zijn niet altijd duidelijk voor wat de aansluitende binnendijkse natuurgebieden betreft:

De Plaskreek behoort volgens de kaart slechts gedeeltelijk tot Natura-2000 gebied en dan gaat het om het stuk ten zuiden van de kreek Het is onbegrijpelijk waarom niet het gehele gebied deel uit maakt van het Natura 2000 gebied. (van belang als hoogwatervluchtplaats). De huidige status in dit verband Waterdunen komt niet aan de orde. Zou dat ook niet een deel van Natura-2000 Westerschelde & Saeftinghe gebied moeten zijn?

Antwoord
Voor het MER-proces gaan we uit van de huidige begrenzing van het Natura 2000-gebied. Waterdunen en een deel van de Plaskreek liggen inderdaad buiten de Natura 2000-begrenzing, evenals sommige andere buitendijkse natuurontwikkelingsprojecten. Begrenzingen kunnen niet in het beheerplan aangepast worden, maar zoals in de NRD is te lezen is het opnemen van aangrenzende natuurgebieden binnen de Natura 2000-begrenzing wel een oplossingsrichting, waarvoor maatregelen onderzocht (en waar mogelijk opgenomen) zullen worden.

Id. 106529484 / nr 81
5. Gebruik van Westerschelde als koelwaterbron
Gebruik van Westerschelde als koelwaterbron voor de industrie (DOW, Kerncentrale Borssele) dient wat ons betreft te worden opgenomen in de lijst op pag. 38.

Antwoord
Dit punt is toegevoegd aan de huidige lijst met bestaande activiteiten.

Id. 106529484 / nr 82
6. Projecten en toekomstige ontwikkelingen
In 4.3.1 wordt 2034 als zichtjaar voor het plan-MER aangemerkt. Dan dienen o.i. ook mogelijke grootschalige projecten aanpalend aan het Natura 2000-gebied in de beschouwing te worden meegenomen. Wij wijzen in dit verband op de aanwijzing van Paulinapolder/Mosselbanken als mogelijke locatie voor de vestiging van

kerncentrales. De hieraan gerelateerde bedreigingen en verstoringen (denk o.a. aan Paulinaschor) vragen om een 'buitencategorie' aanpak om niet verder van de instandhoudingsdoelstellingen verwijderd te raken.

Antwoord
In het plan-MER worden de ontwikkelde maatregelpakketten voor het behoud en de verbetering van Natura2000 gebied Westerschelde getoetst op milieueffecten. De mogelijke bouw van de kerncentrales is hier geen onderdeel van. Hierover worden in het beheerplan geen uitspraken gedaan. De keuze voor het bouwen van kerncentrales en de effecten zullen afzonderlijk worden onderzocht en worden daarom in het plan-MER buiten beschouwing gelaten. Hiervoor wordt een aparte procedure doorlopen.

Id. 106529484 / nr 83
7. Ontpoldering en wisselpolders
Ontpoldering of het toepassen van wisselpolders aanpalend aan de Westerschelde kunnen wat ons betreft in de oplossingsrichtingen worden meegenomen (n.a.v. reacties hierop in provinciale staten van Zeeland).

Antwoord
Dank voor uw inhoudelijke aandachtspunt. Bij de alternatieven wordt gekeken naar het vergroten van het estuarium. Welke oplossingen uiteindelijk in het Beheerplan komen is een bestuurlijke keuze.

5.30 Id. 106524320 / nr. 84
Wij hebben kennisgenomen van de publicatie Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) voor de opmaak van een nieuw Natura 2000 beheersplan voor de Westerschelde. Wij maken graag gebruik van de geboden mogelijkheid tot inspraak.

De indiener is voor de nautische toegankelijkheid van het platform Antwerpen volledig afhankelijk van de Westerschelde en is dan ook zeer geïnteresseerd in de opmaak van het nieuwe natuurbeheersplan. In 2005 sloten Vlaanderen en Nederland 4 Scheldeverdragen af. In het Verdrag rond de uitvoering van de Ontwikkelingsschets Schelde estuarium 2010 werd de diepte van de vaargeul in de Westerschelde vastgelegd. Daarnaast werd het Verdrag inzake samenwerking ten aanzien van Beleid en Beheer van het Schelde estuarium afgesloten. Vlaanderen en Nederland werken gezamenlijk aan een duurzaam en vitaal Schelde estuarium waarbij zowel aan de toegankelijkheid van de Scheldehavens, als de veiligheid tegen overstromen en de natuurlijkheid gewerkt wordt.

De (mogelijke) maatregelen die in het geactualiseerde Natura 2000-beheerplan worden opgenomen, zijn op het moment van publiceren van de NRD nog niet bekend. In de NRD worden enkel de oplossingsrichtingen beschreven die in een volgende fase van het MER worden uitgewerkt naar afzonderlijke maatregelen en daarna vertaald worden naar maatregelpakketten. Enkele van de voorgestelde oplossingsrichtingen voor systeemherstel en herstel van rust en ruimte (cfr. bladzijde 27 en 28 van het voorliggende NRD) zijn niet compatibel met de verdragsrechtelijke principes van onder meer vrije scheepvaart en vlotte en veilige toegankelijke Scheldehavens. Met name het verontdiepen van vaargeulen, het creëren van een open verbinding tussen Oosterschelde en Westerschelde, het verminderen van de scheepvaart en het beperken van aantallen en vaartijden van schepen zijn geen reële oplossingsrichtingen. Aangezien deze in strijd zijn met verdragsrechtelijke afspraken dienen deze geschrapt te worden uit het NRD.

We gaan ervan uit dat de opmaak van dit nieuwe beheersplan ook binnen de VNSC zal worden besproken zodat de verdragsrechtelijke afspraken worden gehonoreerd en we blijven graag betrokken in de verdere procedure om te komen tot een nieuw natuurbeheersplan voor de Westerschelde.

Antwoord
Dank voor uw zienswijze op de NRD Westerschelde.

Het plan-MER is een middel om in beeld te brengen welke maatregelen mogelijk zijn om de instandhoudingsdoelstellingen voor Natura 2000 te behalen en wat de milieueffecten zijn als deze maatregelen of maatregelpakketten worden ingezet. Daarbij worden effecten op de verschillende thema's onderzocht. Het plan-MER geeft dus inzicht in wat nodig is om de doelen te behalen, welke keuzemogelijkheden er zijn en wat de milieueffecten daarvan zijn.

Het plan-MER gaat uit van bestaande kaders en zal dus geen verdragsrechtelijke afspraken schenden. In het plan-MER kunnen geen beperkingen worden opgelegd, maar deze kan wel in beeld brengen welke beperkingen eventueel nodig zouden kunnen zijn om alle instandhoudingsdoelstellingen te behalen. Het uiteindelijke Voorkeursalternatief is een bestuurlijke keuze.

5.31 Id. 106522893 / nr. 92
Wij pleiten voor:
•Gedifferentieerde zonering op basis van feitelijke verstoringsdata;
•Behoud van veilige en logische vaarroutes;
•Gecoördineerde voorlichting aan gebruikers via uniforme betonning (en beperkte bebording langs de oever) en digitale middelen;
•Meer zones voor groeiende takken van watersport zoals kitesurfen. Als er onvoldoende ruimte is in bestaande zones, gaan mensen zelf op zoek naar andere plekken die mogelijk schadelijk zijn voor beschermde natuur.
•Structurele betrokkenheid van gebruikersorganisaties bij de uitwerking van het plan-MER en de beheerplannen.

Gedragscode en communicatie
Wij stellen voor om samen met Rijkswaterstaat, terreinbeheerders en natuurorganisaties te werken aan een Gedragscode Watersport en Waterrecreatie Zuidwestelijke Delta. Deze gedragscode kan gebaseerd worden op de succesvolle Erecode voor Wadliefhebbers, die in de Waddenzee aantoonbaar bijdraagt aan rust en draagvlak. Een jaarlijks herhaalde voorlichtingscampagne – via havens, verenigingen, watersportapps, websites en social media – vergroot de effectiviteit. Ervaring leert dat watersporters elkaar ook aanspreken op gedrag als afspraken breed worden gedragen.

Wij verzoeken Rijkswaterstaat om deze punten te adresseren in het plan-MER en het vervolgproces. Verzoek tot nadere uitwerking Wij vragen het bevoegd gezag:
1.Om bij alle vier gebieden de veiligheid, toegankelijkheid en economische waarde van waterrecreatie expliciet te laten meewegen in de effectbeoordeling;
2.Om gebruikersorganisaties, waaronder het de indiener, structureel te betrekken bij de zonering, toegangsbeperkende besluiten, gedragscodes en communicatie;
3.Om te onderzoeken of gedragscodes met monitoring en educatie een beter alternatief vormen in plaats van aanvullende gebiedssluitingen.
4.Te onderzoeken of de huidige Toegang Beperkende Besluiten in de afgelopen jaren het beoogde effect hebben bereikt. De gebieden waar geen of nauwelijks aantoonbaar positief effect meetbaar is, kunnen beter weer opengesteld worden.

Conclusie de indiener ondersteunt natuurherstel in de Delta, maar pleit voor een integrale benadering waarin natuur, recreatie en veiligheid samengaan. Wij verzoeken Rijkswaterstaat om de punten uit deze zienswijze en de bijgevoegde gebiedsanalyses te betrekken bij de verdere uitwerking van het plan-MER en de ontwerp beheerplannen.

Antwoord
Dank voor uw zienswijze. Wij nemen uw visie mee in het proces voor het plan-MER. Daarbij komen er in het plan-MER meerdere momenten waarop u een inbreng kunt leveren.

Antwoorden op uw verzoek tot nadere uitwerking:
- toegankelijkheid als onderdeel van waterrecreatie valt in het beoordelingskader onder het aspect wonen en welzijn met de effecten voor recreatief medegebruik. De economische waarde valt in het beoordelingskader onder gebruiksfuncties met effecten voor overig. Veiligheid is nu geen apart onderdeel, maar valt praktisch gezien onder wonen en welzijn.
- bij het bepalen van de alternatieven kan zonering worden ingezet. Het daadwerkelijk inzetten, toegangsbeperkende besluiten, gedragscode en communicatie is echter pas aan de orde als bekend is welke maatregelen worden uitgevoerd. Wel kan in het plan-MER worden aanbevolen om onderzoek uit te voeren. Hiervoor zullen we uw aanbevelingen meenemen in het proces.

Tot slot, uw voorstel voor de gedragscode is interessant, maar niet voor het MER-proces. We geven uw idee wel mee aan de opstellers van het onderliggende communicatieplan van het beheerplan.

5.32 Id. 106513594 / nr. 94
Onderlinge afstemming beheerplannen essentieel
Vanwege de sterke ecologische samenhang tussen de Natura 2000-gebieden in de kustzone en de Zuidwestelijke Delta pleiten wij ervoor om de keuze van maatregelen in de beheerplannen voor deze gebieden inhoudelijk af te stemmen. En het doelbereik van maatregelen niet alleen op het niveau van het individuele Natura 2000-gebied in beeld te brengen, maar op het niveau van de Zuidwestelijke Delta. Voor het Westerschelde estuarium gaat het bijvoorbeeld om onder meer de interactie met Vlakte van de Raan, Zwin & Kievittepolder en de Voordelta. Dit geeft inzicht of alle gekozen maatregelen samen voldoende zijn voor het halen van de instandhoudingsdoelstellingen. Als de gezamenlijke effecten van deze maatregelen onvoldoende zijn, kan worden bekeken in welk gebied een stap extra gezet kan of moet worden.

Antwoord
Met uitzondering van de regiodoelen gelden voor alle aangewezen habitattypen en soorten gebiedspecifieke instandhoudingsdoelstellingen. Zoals in het rapport 'Doorlichting Natura 2000'(Arcadis, 2020) al is aangegeven is het niet mogelijk om instandhoudingsdoelstellingen buiten het aangewezen gebied te behalen. Dat betekent dat de maatregelen gebiedspecifiek getroffen moeten worden. Daar waar maatregelen effect kunnen hebben op andere Natura 2000-gebieden zal dit onderling worden afgestemd en in de MER-beoordeling worden meegenomen. Juridisch gezien gelden ook voor de regionale doelen gebiedspecifieke opgaven. Er mag ten opzichte van het moment van aanmelding van een gebied geen verslechtering optreden in omvang en kwaliteit van het leefgebied voor soorten met een regiodoel.

Id. 106513594 / nr. 95
Ambitieniveau
Op pagina 5 staat dat het ambitieniveau is:
- Zo snel mogelijk voldoen aan behoud
- In 2030 is 30% verbeterd, in 2040 60% en 2050 90%

Graag ontvangen we meer duiding:
- De voorgestelde fasering (30% in 2030, 60% in 2040, 90% in 2050) zoals benoemd in de Natuurherstelverordening (NHV) klinkt ambitieus, maar beschouwen wij als een absoluut minimum. Doelaantallen dienen niet als streefgetal te worden gezien, maar zijn een absoluut minimum. Onderzoek daarom ook alternatieven waarin het herstel in deze beheerplanperiode al zoveel mogelijk is gerealiseerd. De urgentie van biodiversiteitsverlies en klimaatverandering vraagt om versnelling. We verzoeken u om in het MER te onderzoeken hoe bovengenoemde ambitie gerealiseerd kan worden, zodat op basis van het MER, SMART geformuleerde maatregelen in het N2000 beheerplan kunnen worden opgenomen en vooraf zeker is dat deze maatregelen tot doelbereik zullen leiden.
- Het is ons niet duidelijk hoe deze ambitie als criterium meegenomen is in de beoordelingsmethodiek in hoofdstuk 5 van het NRD.

Antwoord
De doelaantallen zijn niet het streven, maar zijn een maat voor de draagkracht van het systeem in omvang en kwaliteit van het leefgebied. De gehanteerde percentages geven het percentage aan waar minimaal maatregelen getroffen moeten worden teneinde de nog niet in gunstige staat verkerende leefgebieden daar wel te krijgen. De doelstelling is daarom door LVVN ook geformuleerd in behoud/uitbreiding omvang en behoud verbetering kwaliteit leefgebied ten gunste van ten minste de weergegeven doelaantallen.

In het plan-MER worden verschillende alternatieven geformuleerd gericht op volledig doelbereik. De resultaten uit dit MER geven de bestuurlijke beslisinformatie waarop het VKA (het maatregelpakket voor de komende beheerplanperiode) gekozen zal worden. Dit is een bestuurlijk proces tussen de bevoegde gezagen waar het plan-MER geen invloed op heeft. De ambitie is geen toetsingscriterium, omdat dit een ambitie is voor het gehele gebied en niet per definitie voor alle individuele doelstellingen. Toetsing vindt plaats aan de huidige instandhoudingsdoelstellingen zoals vastgelegd in het aanwijzingsbesluit. Wel zal het een rol spelen bij de beoordeling in hoeverre het VKA bijdraagt aan de uitbreidings- en verbeterdoelstellingen en het behalen van de ambitie voor 2030 voor het gehele gebied.

5.33 Id. 106511378/Nr.95
Natuur staat voorop – Voor de indiener staat het behoud en herstel van natuur centraal. Daarom moet de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD), in het verlengde daarvan de Milieueffectrapportage (MER) en uiteindelijk het Natura 2000-beheerplan, volledig in dienst staan van het realiseren van natuurdoelstellingen. In het kader van een Natura 2000-beheerplan zijn deze doelen leidend. Andere activiteiten n vormen van medegebruik kunnen slechts plaatsvinden voor zover zij deze natuurdoelen niet belemmeren of ondermijnen.

Natura 2000-beheerplan zo concreet mogelijk – In paragraaf 2.2 staat opgesomd wat wordt besloten in een Natura 2000-beheerplan. Wij willen benadrukken dat het belangrijk is om deze plannen zo concreet en toetsbaar mogelijk te maken, met daarbij een uitvoeringsagenda met planning voor uitvoering en verantwoordelijke

organisatie. Dit ontbrak in het vorige beheerplan waardoor veel noodzakelijke maatregelen en onderzoeken naar kennislacunes niet zijn uitgevoerd.

Verslechteringen zo snel mogelijk tegengaan – In de afgelopen beheerplanperioden zijn verslechteringen opgetreden voor een aantal doelen. Wij verzoeken om in het MER op te nemen hoe deze verslechteringen in de kortst mogelijke tijd ongedaan gemaakt worden.

Systeemherstel – Een deel van de voorgestelde maatregelen richt zich op systeemherstel, zoals het bevorderen van de verbinding tussen het Veerse Meer en de gebieden daaromheen. We zijn van mening dat deze systeemmaatregelen nodig zijn om op lange termijn duurzame ecosystemen te behouden. We zijn blij dat deze maatregelen zijn opgenomen in de NRD. We hopen op een evenwichtig maatregelenpakket met daarin systeemherstelmaatregelen op de langere termijn en effectieve maatregelen op korte termijn.

Beoordelingsmethodiek en voorkeursalternatief – Wij maken bezwaar tegen de sterk kwalitatieve insteek van het beoordelingskader (tabel 6). Wij verzoeken de ecologische effecten zoveel mogelijk kwantitatief te maken (bijv. aantal broedparen, habitatoppervlakte). En ook duidelijk te maken hoe het MER voorkomt dat haalbaarheid, draagvlak of kosten doorslaggevend worden ten koste van ecologische doelrealisatie, die uitgangspunt moeten zijn van het beheerplan. We willen nogmaals benadrukken dat het behalen van de N2000-doelstellingen juridische verplichtingen betreft. Dit betekent dan automatisch dat het voorkeursalternatief dat overblijft na zeef 3 er minimaal toe leidt dat de N2000-doelstellingen gehaald worden.

Activiteiten met vrijstelling voor vergunningplicht – De nadruk in de cNRD ligt op maatregelen die in het beheerplan worden beschreven die benodigd zijn om de natuur in goede staat te krijgen of te behouden. Maar zeker zo belangrijk is om alle activiteiten in de MER-procedure te beoordelen waarvan in het N2000-beheerplan een vrijstelling voor vergunningplicht wordt verleend. Dat komt volgens de indiener onvoldoende terug in de NRD, dus vraagt de indiener om ook alle vrijstellingen van vergunningplicht aan de MER-beoordeling te onderwerpen en daarbij tevens te toetsen aan cumulatieve effecten. Alle activiteiten die noodzakelijk zijn voor het behalen van de N2000-doelstellingen, zoals natuurbeheer, inrichting, zonering, en handhaving van het N2000 gebied, zouden wel vrijgesteld moeten worden van passende beoordeling en toetsing om procedurele vertraging en obstructie van herstel en verbetering van natuur te voorkomen

Antwoord
De NRD is aangepast naar aanleiding van deze zienswijze. De zinspassage in de 8e bullit van paragraaf 3.5.1 is veranderd zoals in zienswijze aangegeven.

Id. 106511378/Nr.95
Pagina 18, paragraaf 3.4.2.: Anders dan de tekst omschrijft is de Noordse woelmuis hoofdzakelijk binnendijks aanwezig; dit is geen theorie, maar werkelijkheid. Daarnaast wordt gesteld dat het beheer voor de Noordse woelmuis conflicteert met beheer dat moet worden uitgevoerd voor de kustbroedvogels. Wij herkennen dit beeld niet en vragen daarom om een nadere toelichting hierop.

Antwoord
Dank voor uw zienswijze. De tekst in de NRD is aangepast.

U vraagt nadere toelichting op conflicterend beheer. Zowel in de evaluatie van het beheerplan als in het rapport doeluitwerking staat aangegeven dat de Noordse woelmuis gebieden prefereert met hoge vegetaties terwijl voor kustbroedvogels juist vaak schaars begroeide gebieden nodig zijn. Op dit vlak kan er dus sprake zijn van conflicterend beheer, juist ook omdat het beheer vaak is afgestemd op de vogels en niet op de prioritaire HR-soort noordse woelmuis. Aangezien dit niet per definitie het geval is wordt de tekst in de NRD aangepast

Id. 106511378/Nr.95
Pagina 19, paragraaf 3.4.2.: In de tekst staat het volgende: “Zandhonger bedreigt met name in de toekomst het leefgebied van de soorten door het afnemen droogvallende platen waar zeehonden op kunnen rusten. De stabiele populatie aantallen ondersteunen dit.” Het is niet duidelijk op welke soort zeehond hier wordt gedoeld, voor grijze zeehond is immers geen sprake van een stabiel populatieaantal, maar sprake van een afnemende trend.

Antwoord
Dank voor uw zienswijze. De tekst in de NRD is aangepast

Id. 106511378/Nr.95
Pagina 19, paragraaf 3.4.2.: In de tekst staat dat voor sommige soorten (visdief, kluut) intensief beheer nodig is om knelpunten tegen te gaan. Dat intensieve beheer is vooral nodig in door de mens gecreëerde natuurontwikkelingsgebieden. In een gezond en dynamisch systeem is dit intensieve beheer niet nodig. Wij pleiten daarom om toe te werken naar een natuurlijke dynamische ecosysteem waar minder intensief beheer nodig is.

Antwoord
Dank voor uw zienswijze, wij nemen uw verzoek om toe te werken naar een natuurlijk dynamisch ecosysteem waar minder intensief beheer nodig is mee in het vervolgproces.

Id. 106511378/Nr.95
Pagina 21, paragraaf 3.5.: In de tekst wordt de aanname gedaan dat het weer toelaten van dynamiek een lastig maatschappelijk vraagstuk is. In de MER-procedure zouden maatschappelijk lastige vraagstukken niet bij voorbaat al uit de weg gegaan moeten worden.

Antwoord
De tekst is zeker niet bedoeld om dit uit de weg te gaan in het latere planMER. Maar wel om de context van een dergelijke oplossingsrichting aan te geven.

Id. 106511378/Nr.95
Pagina 22, paragraaf 3.5.: Er wordt een aantal activiteiten opgesomd die voor verstoring zorgen. Dit is geen uitputtende lijst en wij verzoeken dan ook om dit duidelijk te maken zodat hier geen verwarring over kan ontstaan.

Antwoord
In de tekst staat ‘In het gebied is o.a. sprake van’. Dat duidt er al op dat de opsomming niet als uitputtende lijst bedoeld is.

Id. 106511378/Nr.95
Pagina 22, paragraaf 3.5.: Wij onderschrijven het belang van beter en duidelijker zoneren van het gebied, waarbij de regels voor de zones duidelijk zijn en er binnen

de zones ook echt sprake van rust is. Het huidige systeem van toegangsbeperkingsgebieden (TBB-gebieden) met nog allerlei uitzonderingen en gebruiksvormen die wel mogen is niet uitlegbaar en handhaafbaar. Het instellen van reservaten (boven- en onderwater) waar geen enkele activiteit is toegestaan en waar absolute rust is gegarandeerd zijn absoluut nodig om de draagkracht van het gebied voor diverse soorten en habitats te verbeteren.

Antwoord
Het instellen van reservaten is een van de mogelijke maatregelen die meegenomen kunnen worden in de plan-MER. Wij nemen uw aanbeveling mee in het verdere proces.

Id. 106511378/Nr.95
Pagina 22, paragraaf 3.5.1. Over ontoereikend voedselweb: Wij onderschrijven de stelling dat het onduidelijk is of het huidige niveau aan nutriënten en fytoplankton voldoende is voor een robuust ecosysteem. Ook hier willen we benadrukken dat het belang van het ecosysteem voorop moet staan in het Natura 2000-beheerplan en dus los gezien met worden van de gewenste schelpdierexploitatie.

Antwoord
Het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen is een verplichting. Het wijzigen of schrappen van doelen is aan strenge voorwaarden onderworpen. Dit staat uitgebreid toegelicht op https://www.natura2000.nl/hulpmiddelen/beleidskader-doelwijziging

Id. 106511378/Nr.95
Pagina 25, paragraaf 3.6.: Als mogelijke oplossingsrichting zouden we extra toezicht en handhaving willen toevoegen.

Antwoord
De oplossingsrichting 'Betere zonering en duidelijke regelgeving kunnen verbetering brengen voor verstoring door onder andere scheepvaart, recreatie en visserij' is gericht op het verbeteren van de handhaafbaarheid. In het toezicht- en handhavingsplan zal duidelijk gemaakt moeten worden of bij het nieuwe maatregelpakket ook extra toezicht en handhaving noodzakelijk is. Eventuele extra kosten zullen dan opgenomen worden in het uitvoeringsplan zodat duidelijk is wie deze kosten moet dragen.

Id. 106511378/Nr.95
Pagina 25, paragraaf 3.6.: Het verbeteren van dynamiek en vergroten van de connectiviteit met de rivieren zien we als belangrijke systeemmaatregelen. We willen echter wel benadrukken dat onderzocht moet worden hoe deze maatregelen het beste uitgevoerd kunnen worden zodat de ecologie hier maximaal van profiteert.

Antwoord
'Grootschalige ingrijpende maatregelen zoals het verbeteren van dynamiek en vergroten van connectiviteit met de rivieren zullen altijd voorafgegaan worden door nadere onderzoeken en mogelijk ook een project-MER en apart projectbesluit. Daarin zal de optimale uitvoering nader worden uitgewerkt.

Id. 106511378/Nr.95
Pagina 25, paragraaf 3.6.1.: Het herstellen van de balans tussen schelpdiervisserij/-teelt en natuur is een belangrijk punt in het herstellen van het voedselweb in de

Oosterschelde. Er wordt nog geen richting gegeven hoe dit herstel gerealiseerd wordt. We willen benadrukken dat het herstel van natuur voorop dient te staan in een Natura 2000-beheerplan. Daarnaast zouden we willen verzoeken om niet alleen naar de schelpdiervisserij te kijken, maar alle visserij activiteiten hierbij te betrekken.

Antwoord
'Voordat gezocht kan worden naar een balans tussen natuur en visserij zal eerst duidelijk moeten worden waar de problemen in de voedselketen optreden en welke oorzaken hieraan ten grondslag kunnen liggen. Daarbij dient inderdaad de gehele visserij bekeken te worden net als andere activiteiten die invloed uitoefenen op de voedselketen zoals bijvoorbeeld kokkels rapen en lozingen.

Id. 106511378/Nr.95
Pagina 25, paragraaf 3.6.1.: Als oplossingsrichting voor het habitattype grote baaien en intergetijde platen zouden we nog willen aandragen om een bredere monitoring van het bodemleven en vis(migratie) op te zetten als basismonitoring. Dit vergroot de kennis van (het functioneren van) het ecosysteem en helpt in verdere besluitvorming met betrekking tot maatregelen.

Antwoord
'Dank voor uw zienswijze. Wij nemen uw suggestie mee in het verdere proces en in het bijzonder bij het nog op te stellen monitoringsplan

Id. 106511378/Nr.95
Pagina 26, paragraaf 3.6.1.: Er wordt voorgesteld dat meer onderzoek nodig is naar het stimuleren van opslibben op schorren en werkende methodes. We willen erop wijzen dat er al diverse onderzoeken zijn uitgevoerd of in uitvoering zijn en voor het beheerplan al tot concrete maatregelen kunnen leiden.

Antwoord
'Dank voor uw aanvulling. Mochten wij rapporten van onderzoeken hebben gemist dan ontvangen wij die graag

Id. 106511378/Nr.95
Pagina 26, paragraaf 3.6.1.: Bij toepassing van water uit achterliggende polders moet niet alleen rekening gehouden worden met eutrofiering, maar ook met allerlei andere stoffen die doorgaans in polderwater worden aangetroffen zoals bestrijdingsmiddelen.

Antwoord
'Dank voor deze aanvulling. Die nemen wij mee in het verdere proces

Id. 106511378/Nr.95
Pagina 28, paragraaf 3.6.3 en 3.6.4.: Waarom wordt het beter laten functioneren van afgesloten dijktrajecten niet expliciet genoemd in de oplossingsrichtingen? Deze maatregel is bewezen effectief, maar er wordt in de praktijk niet of nauwelijks uitvoering aangegeven door het waterschap.

Antwoord
'Het beter laten functioneren van afgesloten dijktrajecten valt onder de oplossingsrichting zonering. Dit is in het rapport doeluitwerking verder toegelicht.

Id. 106511378/Nr.95
Pagina 30, paragraaf 4.1.: Naast de genoemde relevante wet- en regelgeving en beleidskaders is ook de internationale Ramsar conventie relevant. We zouden dit verdrag daarom graag toegevoegd zien aan de opsomming.

Antwoord
De NRD is hierop aangepast. In paragraaf 4.1 is de Conventie van Ramsar toegevoegd aan de opsomming.

Id. 106511378/Nr.95
Pagina 31, paragraaf 4.3.1.: In de tekst staat het volgende: “Het kan zijn dat sommige maatregelen pas over een langere termijn uitgevoerd kunnen worden of tot effecten zullen leiden.” De slechte staat van instandhouding van veel soorten in de Oosterschelde en de herstelopgave verplicht tot een snelle uitvoering van maatregelen die op korte termijn een positief effect zullen hebben. Waarom wordt hier nu al een voorbehoud gemaakt dat niet alles binnen de planperiode kan worden uitgevoerd en/of effect zal hebben?

Antwoord
Voor het uitvoeren van bijvoorbeeld grote ingrijpende systeemmaatregelen kan het nodig zijn dat eerst onderzoek gedaan moet worden naar de exacte vorm waar in de maatregel uitgevoerd moet worden of de exace locatie. Vervolgens kan het nodig zijn een project-MER en vergunningentraject te doorlopen. Dit soort zaken kosten tijd en kunnen er daardoor voor zorgen dat uitvoering niet lukt in de periode 2028-2024. Dat laat onverlet dat de voorbereidingen wel gestart kunnen worden.
Hetzelfde geldt voor het effect van een maatregel. Voordat sommige habitattypen kwalificeren of leefgebieden weer zijn herstelt en resultaten zichtbaar worden kan meer dan 6 jaar duren.

Id. 106511378/Nr.95
Aanvullende opmerkingen
In de cNRD van de Westerschelde staan een aantal oplossingsrichtingen genoemd die één op één overgenomen kunnen worden als mogelijke oplossingsrichtingen voor de Oosterschelde. We verzoeken dan ook om deze toe te voegen aan de NRD van de Oosterschelde:
• Verbeteren waterkwaliteit door: beperken van lozingen van afvalstoffen en vervuild water, ook bovenstrooms en vanuit poldergebieden, stoppen van het gebruik van staalslakken.
• Natuurlijk inrichten en beheren van dijken in het gebied om meer geschikt leefgebied voor vogels te creëren, de connectiviteit van leefgebieden te versterken en de algehele biodiversiteit te vergroten. Door bijvoorbeeld: ecologisch (maai)beheer, duinen voor dijken en het borgen van voldoende rust en ruimte op de dijken.
• Herstel van rust en ruimte:
- Zonering en toegangsbeperkingen om natuur en menselijk gebruik van elkaar te scheiden.
- Verminderen verstoring door recreatie door bijvoorbeeld begrazing van dijken, door recreanten te weren en rust te creëren, het plaatsen van flexrasters rondom broedende plevieren te plaatsen en het beperken van recreatie in en rondom het gebied.
• Handhaving en voorlichting: momenteel heerst er veel verwarring over wat wel en niet is toegestaan en is handhaving lastig. Mogelijke oplossingsrichtingen hiervoor zijn onder meer: het toegangsbeperkingsbesluit beter uitlegbaar en handhaafbaar

maken en het maken van afspraken met lokale bevoegde gezagen. Daarnaast moet de handhavingscapaciteit voor de deltawateren vergroot worden

Antwoord
Wij nemen uw suggestie mee in het vervolg van het proces

Id. 106511378/Nr.95
Pagina 32, paragraaf 4.3.2.: Wat is de bedoeling van het benoemen van deze specifieke activiteiten? Er staan activiteiten in het overzicht die in de huidige situatie niet zijn toegestaan, zoals (particulier) zeegroenten snijden. We verzoeken om een verduidelijking van de betekenis van de lijst met activiteiten. We gaan ervan uit dat niet al deze activiteiten bij voorbaat vrijgesteld zullen worden van vergunningplicht. Om de natuurdoelstellingen te kunnen behalen zullen er besluiten genomen moeten worden over het toestaan van activiteiten.

Antwoord
Illegale activiteiten horen inderdaad niet thuis in de lijst. De NRD is aangepast naar aanleiding van deze zienswijze.

5.34 Id. 106510587/ nr. 96
Geen versoepelingen van de huidige beheersmaatregelen wat betreft toegang en gebruik van de nu aangegeven rust en foerageer gebieden.

Geen uitbreidingen voor bedrijfsmatige inname en lozing van opgewarmd koelwater. Totaal verbod op PFAS lozingen.

Stoppen met terugstorten bagger in de Westerschelde om vernietiging van bodemleven daar te voorkomen.

Stoppen met bodemberoerende beroeps visserij (sleepnetten en schelpdiervisserij) b.v net voor de het verbod op kokkelvisserij is bij het Paulinaschor een kokkelboot langs geweest. De gehele bodemstructuur was voor meer dan 8 jaar vernietigd. Dit geeft aan wat bodemberoerende visserij doet, het vernietigt alle bodemleven. De westerschelde en oosterschelde zijn kraamkamers door bodemberoerende visserij en terugstorten van bagger wordt deze ernstig verstoort. Dit heeft grote impact op de visstand en voedsel aanbod voor vogels.

Geen verdere verdieping alleen onderhoud hoofdvaargeul, de stoomsnelheid in de Westerschelde is door alles op diepte te willen houden veel te hoog waardoor zijn kraamkamerfunctie in het gedrang is. Alleen het minimale doen om Antwerpen bereikbaar te houden volgens reeds overeenkomen regels, geen uitbreidingen daarvan. Antwerpen kan niet de grootste schepen ter wereld blijven ontvangen. Het is wachten op een serieus ongeluk waarbij de Schelde voor vele maanden geblokkeerd zal zijn.

Geen giftige staalslakken of ander industrieel afval gebruiken als vooroever bescherming alleen natuurlijke materialen.

Antwoord
In het plan-MER worden de ontwikkelde maatregelpakketten voor het behoud en de verbetering van Natura2000 gebied Westerschelde getoetst op milieueffecten. De mogelijke bouw van de kerncentrales is hier geen onderdeel van. Hierover worden in het beheerplan geen uitspraken gedaan. De keuze voor het bouwen van kerncentrales en de effecten zullen afzonderlijk worden onderzocht en worden

daarom in het plan-MER buiten beschouwing gelaten. Hiervoor wordt een aparte procedure doorlopen.

In het plan-MER worden de ontwikkelde maatregelpakketten voor het behoud en de verbetering van Natura 2000-gebied Oosterschelde getoetst op milieueffecten. In deze maatregelpakketten kunnen maatregelen opgenomen zijn die restricties opleggen aan visserij. Pas bij de bestuurlijke keuze van het Voorkeursalternatief wordt het definitieve maatregelpakket voor de beheerplanperiode vastgelegd.

Het gebruik van staalslakken is (voorlopig) niet meer toegestaan. Naar de effecten van het gebruik van staalslakken bij de versterking van dijken op het ecosysteem wordt nader onderzoek gedaan.

5.35 Id. 106509147 / nr. 97
Uitgebreide zienswijzen waarin een aantal zaken worden tegengesproken en een aantal alternatieven wordt geboden. Hieronder de samenvatting en conclusie:

Samenvatting:
Instandhouding Natura 2000 is een globaal probleem tot lokaal niveau teruggebracht. De aanpak dient zich te richten op macroniveau, mezo-niveau en micro-niveau. Het is 5 over 12 wat betreft de situatie in en om de Zeeuwse wateren/ delta/ natura 2000 gebieden. Een plan buiten de context (van alles iets meer of iets minder te doen) is noodzakelijk om (terug) geschikt te zijn en te blijven voor waardevolle natuur en essentieel leefgebied/ ecosysteem.

Conclusie:
Ieder heeft verantwoordelijkheid te dragen voor het instandhouden van natura 2000 gebieden. Van minder het vliegtuig te nemen, tot kiezen van voeding uit de korte keten en duurzame aankopen. Het is een complex geheel wat bewustwording vraagt en grote en kleinere ingrepen noodzakelijk zijn om tot resultaat te komen op alle lagen. Ieder mens is aan zet!

Het kanaliseren van de Westerschelde is een grote ingreep met consequenties. Het herinrichten van het gebied rond de Westerschelde kan noodzakelijk zijn omdat kleinere havens niet meer aangesloten zullen zijn op het kanaal. Het kanaliseren geeft ook talrijke kansen. Het scheepvaartverkeer kan gecontroleerd zijn en de vaarroute is veiliger. Er is een vaste diepgang. Voor natuur is er de ruimte voor natuurlijke processen zoals de aangroei van schorren en de aangroei jonge duinen. Met kans op groei van bedreigde vogelpopulaties. Er kan gewerkt worden met dubbele dijken om de natuurlijke bescherming van het land vorm te geven. Recreatie is op aangewezen plaatsen.

Waterkwaliteit
Het stoppen van lozing en consequent filteren van water zodat schadelijke stoffen afgevangen worden, zijn complex maar noodzakelijk. Omdat het Europees geregeld moet worden is het een opdracht die ook op Europese tafels ligt maar zeker ook landelijk en provinciaal aandacht moet hebben.

Opwarming van het water
Waarbij er duidelijk moet worden wat de temperatuur van het water kan zijn voor fauna en flora verstoord raken. Hierbij heeft klimaat een grote rol maar ook industrie welke verwarmd water lozen en/ of water innemen. Handhaven en voorlichting m.b.t. publiek en gebruikers van het gebied. Regels overtreden is niet persé bij opzet. Het is noodzakelijk duidelijke gedragsregels op te stellen voor het

gebruik van de Westerschelde, het stroomgebied en gebied eromheen en er moet continu waterpolitie aanwezig zijn en een stevige RUD om de grenzen te bewaken en te handhaven. Het is ook noodzakelijk voorlichting te geven waarom de gedragsregels er zijn. Zo hoor je niet te verblijven en kamperen op de platen in de Westerschelde maar waarom niet moet duidelijk zijn. Het moet duidelijk zijn wat wel en niet mag en niet soms en een beetje (bijv. zeekraal snijden).

Alle initiatieven die bijdragen aan het verbeteren van de gebieden zijn van belang. Het is niet of-of maar en-en.

Antwoord
Wij onderschrijven het feit dat natuurbescherming verder gaat dan enkel het betreffende gebied. Echter, wij zijn gebonden aan de eisen die het aanwijzingsbesluit stelt voor de betreffende N2000-gebieden. De maatregelen die onderdeel zijn van het plan-MER zijn allen gericht op het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen die voor de betreffende gebieden gelden.

De door u voorgestelde kanalisering van de Westerschelde is strijdig met de intandhoudingsdoelstellingen voor dit gebied (behoud meergeulenstelsel) en daarom geen mogelijke maatregel die in de plan-MER zal worden meegenomen.

Maatregelen gericht op het verbeteren de waterkwaliteit worden gezien als een belangrijke maatregel om de natuurdoelen te halen en zullen op hun milieueffecten beoordeeld worden in het plan-MER.

Naast het N2000-beheerplan zal ook een Toezicht- en handhavingsplan worden opgesteld. Uw suggesties zullen wij daarin meenemen.

5.36 Id. 106554014 / nr. 98
Zorgen over kerncentrales en hoogspanningsverbinding. Uiteenzetting van de risico's en gevolgen. Hieronder de eindconclusie van de zienswijzen:
De indiener is belanghebbende en de officiële vertegenwoordiging van de bevolking van Biervliet, Driewegen en de omliggende polders en daarom voelen wij ons genoodzaakt om een zienswijze in te dienen met betrekking tot deze Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD). Biervliet e.o. is direct gelegen aan de Paulinaschorren en daarmee gelegen aan het Natura 2000 gebied Westerschelde en Saeftinghe.
Uiteraard dragen wij de natuurbescherming van het nabijgelegen Natura 2000 gebied Westerschelde & Saeftinghe een warm hart toe en hopen dat de Paulinaschorren en andere schorrengebieden zichtbaar, beleefbaar en behouden blijven voor de lokale bevolking en andere natuurliefhebbers.
Wij gaan ervanuit dat u de door ons genoemde milieueffecten tijdens de bouwperiode van de genoemde industriële ontwikkeling en de operationele fase mee neemt in de MER, zodat in de ontwerpfase van de kerncentrales, hoogspanningsschakelstation, hoogspanning- en overige infrastructuur, de best beschikbare technieken zullen worden gekozen en de benoemde milieueffecten hiermee gemitigeerd kunnen worden.

Antwoord
In het plan-MER worden de ontwikkelde maatregelpakketten voor het behoud en de verbetering van Natura2000 gebied Westerschelde getoetst op milieueffecten. De mogelijke bouw van de kerncentrales is hier geen onderdeel van. Hierover worden in het beheerplan geen uitspraken gedaan. De keuze voor het bouwen van kerncentrales en de effecten zullen afzonderlijk worden onderzocht en worden

daarom in het plan-MER buiten beschouwing gelaten. Hiervoor wordt een aparte procedure doorlopen.

5.37 Id. 106550770 / nr. 99
Namens de indiener,een belangenbehartiger van agrarische ondernemers in Zeeland, brengen wij hierbij onze zienswijze uit op de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) in het kader van het opstellen van het milieueffectrapport (MER) voor het nieuwe Natura 2000-beheerplan voor de gebieden Westerschelde, Oosterschelde, Veerse Meer en Grevelingen. Wij onderschrijven het belang van natuurbehoud en -herstel in deze unieke deltaecosystemen. Tegelijkertijd benadrukken wij dat de belangen van de landbouwsector volwaardig en evenwichtig dienen te worden meegenomen in het milieueffectonderzoek en de besluitvorming.

Afbakening van het studiegebied en invloedssfeer
Wij verzoeken om een duidelijke en transparante afbakening van het studiegebied en de invloedssfeer van de te onderzoeken maatregelen. Het is van belang dat agrarische gronden buiten het Natura 2000-gebied niet onbedoeld onder restrictieve regimes komen te vallen. De NRD dient expliciet te benoemen dat maatregelen uitsluitend worden overwogen binnen het ecologisch relevante gebied.

Antwoord
Het plan-MER is een middel om in beeld te brengen welke mogelijke maatregelen getroffen kunnen worden om de instandhoudingsdoelstellingen voor Natura 2000 te behalen en wat de effecten zijn als deze maatregelen of maatregelpakketten worden ingezet. Het Natura 2000-beheerplan is niet bedoeld om de landbouwbelangen te behartigen, maar om de voor dit gebied geldende instandhoudingsdoelstellingen (op termijn) te behalen en verslechtering te voorkomen. De mogelijke maatregelen worden in het MER-proces getoetst op de sociaaleconomische effecten waaronder landbouw. Of maatregelen onderdeel worden van het Voorkeursalternatief is een bestuurlijke keuze.

Het ecologisch relevante gebied wordt binnen elk onderzoeksthema bepaald en in het plan-MER vastgelegd. Het ecologisch relevante gebied om de instandhoudings-doelstellingen te bereiken kan groter zijn dan de huidige begrenzing indien er mogelijke maatregelen zijn opgenomen in een alternatief die nodig zijn buiten het gebied om de knelpunten in het gebied op te lossen. Daarnaast kan het zijn dat mogelijke maatregelen effecten hebben op delen buiten de begrenzing van Natura 2000-gebied. Indien dit het geval is dan nemen wij dat op in de effectbeschrijving in het plan-MER.

Id. 106550770 / Nr. 100
Uitbreiding Natura 2000-gebied en ontpoldering
In de NRD wordt bij enkele gebieden, waaronder de Westerschelde, de mogelijkheid genoemd om extra natuur te realiseren, bijvoorbeeld via ontpoldering. De indiener beschouwt dit als een onbegaanbaar pad gezien de behoefte aan ruimte en ontbreken van maatschappelijk draagvlak. Wij verzoeken daarom om in het milieueffectrapport en het beheerplan vast te houden aan verbetering binnen de bestaande begrenzing van het Natura 2000-gebied en geen uitbreiding of ontpoldering als maatregel op te nemen.

Antwoord
Voor het estuarium geldt een uitbreidingsopgave. Dat betekent dat er ook buiten de huidige begrenzing ruimte gezocht zal moeten worden om voldoende invulling aan deze opgave te kunnen geven. Wij kunnen dan ook niet tegemoetkomen aan uw

wens geen uitbreiding of ontpoldering als mogelijk maatregel op te nemen in het milieueffectrapport. Of deze maatregel onderdeel uit zal maken van het voorkeursalternatief, en dus van het volgende beheerplan, is een bestuurlijke keuze.

Id. 106550770 / Nr. 101
Onderzoek naar autonome ontwikkelingen
In de NRD wordt terecht aandacht besteed aan de referentiesituatie en autonome ontwikkelingen. Wij verzoeken om in het MER expliciet te onderzoeken in hoeverre autonome ontwikkelingen in de landbouwsector reeds bijdragen aan natuurdoelen, bijvoorbeeld via verduurzaming, bufferstroken en waterbeheer. Dit voorkomt dat maatregelen worden voorgesteld die reeds via andere trajecten worden gerealiseerd.

Antwoord
De autonome ontwikkelingen die wij meenemen als onderdeel van de referentiesituatie zijn opgenomen in de NRD. Het lastige is dat bijvoorbeeld verduurzaming in de agrarische sector niet concreet genoeg is om mee te nemen. En als het wel concreet genoeg is, is het vaak al in uitvoering en onderdeel van de huidige situatie. Dat geldt ook voor de andere voorbeelden die u noemt. Daarom de vraag terug aan de landbouwsector: heeft u concrete voorbeelden van verduurzaming die breder van toepassing zijn, bijdragen aan het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen in deze gebieden en die wij daarom mee kunnen nemen in het plan-MER?

Id. 106550770 / Nr. 102
Evenwichtige effectbeoordeling
De NRD stelt dat het MER de effecten van maatregelen op natuur en milieu onderzoekt. Wij verzoeken om een integrale benadering waarbij ook de sociaaleconomische effecten op de landbouwsector worden meegenomen. Dit betreft onder meer:

- Verlies van productieruimte
- Beperkingen in bedrijfsvoering
- Kosten van aanpassingen
- Effecten op continuïteit en investeringszekerheid

Antwoord
Landbouw is als gebruiksfunctie onderdeel van het beoordelingskader. Als er effecten zijn die van belang zijn, komen deze in het plan-MER aan de orde. Daarbij nemen we uw voorstel voor sociaaleconomische factoren mee in het proces.

Id. 106550770 / Nr. 103
Geen generieke beperkingszones
De indiener verzet zich tegen het instellen van generieke zones met beperkingen voor landbouwactiviteiten. Maatregelen dienen doelgericht, proportioneel en gebiedsspecifiek te zijn, en gebaseerd op aantoonbare knelpunten.

Antwoord
Zoneringsmaatregelen zullen als maatregel worden overwogen. In het plan-MER wordt opgenomen in hoeverre een maatregel leidt tot doelbereik. Daarbij is van belang om te beseffen dat het Voorkeursalternatief een bestuurlijke keuze is. Dat geldt voor alle daadwerkelijk uit te voeren maatregeen. Beslispunten worden wel opgenomen in het plan-MER.

Id. 106550770 / Nr. 104
Vrijstellingen
In NRD staat helder opgeschreven dat doel van de beheerplannen is om bepaalde activiteiten vrij te stellen van een passende beoordeling. Dat zou zeker moeten gelden voor agrarische activiteiten. Het is voor agrarische bedrijven niet haalbaar om zelf een passende beoordeling op te laten stellen. Om zeer hoge administratieve lasten en oneindige vergunningprocedures te voorkomen, moet de MER zo uitgevoerd worden dat alle bestaande agrarische activiteiten en zoveel mogelijk nieuwe agrarische activiteiten vrijgesteld kunnen worden in het beheerplan

Antwoord
Het primaire doel van een Natura 2000-beheerplan is het vastleggen van het maatregelpakket gericht op het behalen van alle instandhoudingsdoelstellingen. Daarnaast kunnen in het beheerplan vrijstellingen opgenomen worden voor concrete activiteiten indien uit een passende beoordeling blijkt dat, bij de gewenste (en dus in het beheerplan vastgelegde) aard en omvang, de kans op een significant negatief effect op het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen is uit te sluiten. Een vrijstelling geldt daarnaast ook alleen voor het betreffende Natura 2000-gebied en geldt ook niet voor stikstofdepositie.

Indien er in de verschillende gebieden knelpunten gesignaleerd zijn gerelateerd aan landbouwactiviteiten die het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen in de weg staan dan worden mogelijke maatregelen om deze knelpunten op te lossen opgenomen in de maatregelpakketten die in het plan-MER beoordeeld zullen worden op hun milieueffecten. Voor nieuwe activiteiten geldt ook in de huidige situatie een vergunningplicht. Dit zal met de komst van het nieuwe beheerplan niet veranderen.

Id. 106550770 / Nr. 105
Participatie en gebiedsgericht maatwerk
Wij verzoeken om in het vervolgproces ruimte te bieden voor gebiedsgerichte participatie, waarbij agrarische ondernemers actief kunnen meedenken over maatregelpakketten. Dit bevordert draagvlak en voorkomt generieke benaderingen die lokaal niet effectief of disproportioneel zijn.

De indiener is bereid om actief bij te dragen aan het verdere proces en stelt voor om in een vroeg stadium overleg te voeren over de uitwerking van maatregelen en hun impact op de landbouw. Wij verzoeken u deze zienswijze te betrekken bij de verdere uitwerking van het milieueffectrapport en het beheerplan.

Antwoord
Als voortouwnemer werkt Rijkswaterstaat er hard aan om alle belanghebbenden te informeren en te betrekken. Dat doen we op verschillende momenten en manieren (onder meer met nieuwsbrieven, spreekuren, rondetafelgesprekken en klantgesprekken). Na de eerste contacten gaan we verder door in meer detail te gaan kijken naar mogelijke maatregelen in aanloop naar een ontwerpbeheerplan. Hiervoor zullen we opnieuw via bovengenoemde manieren de belanghebbenden betrekken en informeren over het proces.

5.38 Id. 106550504 / nr. 106
Geen versoepelingen van de huidige beheersmaatregelen wat betreft de aangegeven rust- en foerageer gebieden. De Westerschelde mag niet gebruikt worden voor inname of lozing van koelwater bij nog niet bestaande projecten. De opwarming van de Westerschelde die zal ontstaan bij gebruik voor koelwater, zal

onomkeerbare desastreuze effecten hebben op natuur en milieu in en rond de Westerschelde.

Bescherming van het Paulinaschor en Saeftinghe.
De bouw van Kerncentrales in de Paulinapolder mag niet doorgaan, dit heeft een groot onomkeerbaar negatief effect op de natuur in het gebied. Dit is desastreus voor het Paulinaschor en voor de Westerschelde, behorend tot Natura 2000 gebied.

Antwoord
In het plan-MER worden de ontwikkelde maatregelpakketten voor het behoud en de verbetering van Natura2000 gebied Westerschelde getoetst op milieueffecten. De mogelijke bouw van de kerncentrales is hier geen onderdeel van. Hierover worden in het beheerplan geen uitspraken gedaan. De keuze voor het bouwen van kerncentrales en de effecten zullen afzonderlijk worden onderzocht en worden daarom in het plan-MER buiten beschouwing gelaten. Hiervoor wordt een aparte procedure doorlopen.

5.39 Id. 106549815 / nr. 107
Aanbevelingen voor het plan-MER
Wij verzoeken u om in het plan-MER expliciet aandacht te besteden aan de volgende punten:
a. Behaal álle instandhoudingsdoelen: Onderzoek in het MER welke maatregelen nodig zijn om álle instandhoudingsdoelstellingen alsnog te behalen. Laat afwaardering of afstel van doelen niet als uitgangspunt gelden, maar richt het onderzoek op herstel en realisatie.
b. Versnel natuurherstel: De voorgestelde fasering (30% in 2030, 60% in 2040, 90% in 2050) zoals benoemd in de Natuurherstelverordening (NHV) klinkt ambitieus, maar beschouwen wij als een uiterste opgave. Doelaantallen dienen niet als streefgetal te worden gezien, maar zijn een absoluut minimum. Onderzoek daarom ook alternatieven waarin het herstel in deze beheerplanperiode al zoveel mogelijk is gerealiseerd. De urgentie van biodiversiteitsverlies en klimaatverandering vraagt om versnelling.
c. Beperk drukfactoren: Bestudeer in het MER maatregelen die recreatiedruk, verstoring, stikstofbelasting en andere drukfactoren actief verminderen. Zorg voor robuuste zonering, rustgebieden en handhaafbare gebruikskaders.
d. Verbeter waterkwaliteit: Onderzoek in het MER hoe waterkwaliteit structureel kan worden verbeterd, inclusief voedselwebherstel, aanpak van verontreinigingsbronnen en optimalisatie van peilbeheer. Waterkwaliteit is een cruciale randvoorwaarde voor natuurherstel.
e. Richt overgangszones land-water beter in: Besteed in het MER aandacht aan het verbeteren van overgangszones tussen land en water en vormen van gebruik, ook als deze buiten de Natura 2000-begrenzingen vallen. Deze zones kunnen bijdragen aan zuivering, rust, biodiversiteit en robuustheid van het systeem.
f. Organiseer monitoring en bijsturing: Zorg voor een adaptieve aanpak met structurele monitoring en bijstuurmogelijkheden. Onderzoek in het MER hoe voortgang en effectiviteit van maatregelen gevolgd kunnen worden en hoe bijsturing wordt georganiseerd.
g. Benut onderhoud en waterveiligheid als kans: Onderzoek in het MER hoe regulier onderhoud en dijkversterkingen kunnen bijdragen aan natuurherstel, mits Nature Based Solutions worden toegepast. Denk aan bio divers materiaalgebruik, innovatieve waterveiligheidsconcepten en meekoppelkansen met PAGW en HWBP.
h. Uitvoeringsplan: Verken in het MER op welke wijze de uitvoering van de beheerplannen geborgd kan worden. Denk hierbij aan het opnemen van een concreet uitvoeringsplan met tijdspad, verantwoordelijkheden en financiering.

Overweeg daarbij ook een onafhankelijke toetsing of monitoring door derden, zoals de Ecologische Autoriteit of een wetenschappelijke begeleidingscommissie, om transparantie en effectiviteit te waarborgen.

Tot slot
De indiener roept op tot een koerswijziging: van beheer naar herstel, van vertraging naar versnelling. Wij vragen u om in het plan-MER ook alternatieven te onderzoeken die deze ambitie waarmaken. Wij denken graag mee in het vervolgproces en hopen dat deze zienswijze bijdraagt aan een robuust, gedragen en toekomstbestendig beheerplan voor de Zuidwestelijke Delta.

Antwoord
Dank voor uw zienswijze op de NRD's Westerschelde, Oosterschelde, Veerse Meer en Grevelingen. Wij nemen uw aanbevelingen mee in het proces.

Het plan-MER is een middel om in beeld te brengen wat nodig is om alle instandhoudingsdoelstellingen voor het betreffende Natura 2000-gebied te behalen en wat de effecten zijn als deze maatregelen of maatregelpakketten worden ingezet. Voor de maatregelpakketten is het doel om vanuit patroon- proces- en systeemmaatregelen de verschillende maatregelpakketten samen te stellen. Daarbij zoeken we juist ook naar pakketten waarbij alle instandhoudingsdoelen kunnen worden behaald. De door u genoemde punten nemen wij hierin mee.

Het plan-MER gaat niet over het versnellen van natuurherstel, maar kijkt naar welke maatregelen getroffen zouden kunnen worden om volledig doelbereik te behalen. Het bestuurlijk vastgestelde voorkeursalternatief is bepalend voor het maatregelenpakket dat komende beheerplanperiode uitgevoerd gaat worden. De exacte doorwerking van de Natuurherstelverordening volgt uit het door LVVN op te stellen Natuurplan en de doorvertaling die het bevoegd gezag vervolgens maken naar de gebieden. De genoemde percentages uit de natuurherstelverordening zijn richtinggevend voor alle beheerplanperiodes tot 2050.

Naast het Natura 2000-beheerplan zal er ook een aantal uitvoeringsplannen worden opgesteld waaronder een monitoringsplan en een uitvoeringsplan. Uw suggesties zullen wij daarin meenemen. In het plan-MER komt uitvoering van het beheerplan niet zodanig aan de orde. Wel nemen we in het plan-MER op welke leemten in kennis er zijn voor monitoring. Het plan-MER wordt aangeboden aan de Commissie voor de mer. De Ecologische Autoriteit heeft geen formele rol in dit mer-proces. Wel is duidelijk dat de Ecologische Autoriteit bij enkele processen, waarvoor Rijkswaterstaat touwtrekker is, wordt betrokken. Wij danken u voor uw aanbod om actief mee te blijven denken in het vervolgproces.

5.40 Id. 106548728 / nr.108
Naar aanleiding van de ter inzage gelegde Notities Reikwijdte en Detailniveau (NRD’s) voor de Westerschelde & Saeftinghe, de Oosterschelde, de Grevelingen en het Veerse Meer, dienen wij hierbij één gezamenlijke zienswijze in.

Wij zien de NRD’s als een goede aanzet om te komen tot een milieueffectrapportage (MER) en beheerplannen voor de Deltawateren. We weten dat de NRD gaat om het afbakenen van de scope en hoewel we ook zelf aan tafel zitten, willen we aan de voorkant nog het een en ander meegeven. De zorg die bij ons leeft gaat over de inhoud en de gevolgen van de op te stellen MER’s en beheerplannen, en over de haalbaarheid van de afgesproken natuurdoelen. Daarbij vinden wij het van groot belang dat blijvend gezocht wordt naar een evenwicht tussen het behoud en herstel

van de natuur in de Deltawateren en het maatschappelijk gebruik van deze wateren. Voor de onderstaande punten vragen we extra aandacht.

Begrenzing van Natura 2000-gebieden
In de NRD's wordt op enkele plaatsen de suggestie gewekt dat uitbreiding van de Natura 2000-gebieden overwogen wordt, bijvoorbeeld door het opnemen van binnendijkse natuur of door het aanwijzen van overgangszones. Wij benadrukken dat de begrenzingen van de Natura 2000-gebieden formeel zijn vastgesteld en niet ter discussie staan. We zien in de NRD's wel opgenomen de denkrichtingen om binnendijkse gebieden binnen N2000 te brengen, maar niet mogelijke varianten als het verzoeten van bepaalde deltawateren. Als de reikwijdte geschetst wordt, doe dat dan volledig.
Wij gaan ervan uit dat dit uitgangspunt wordt gerespecteerd en dat de NRD's waar nodig worden aangepast om iedere andere indruk te voorkomen.

Antwoord
Dank voor uw aanvullende zienswijze op de opgestelde NRD's.

De begrenzingen van de Natura 2000-gebieden is inderdaad formeel vastgesteld. Daarnaast is ook wettelijk vastgesteld wat de instandhoudingsdoelstellingen voor deze Natura 2000-gebieden zijn. Alleen door in beeld te brengen welke maatregelen mogelijk zijn om 100% doelbereik te realiseren kunt u als medebevoegd gezag meebeslissen welke maatregelen u de komende beheerplanperiode gaat treffen. Daarbij kan het voorkomen dat eventuele maatregelen binnen de Natura 2000-gebieden niet haalbaar zijn waardoor er (op termijn) toch gekozen zal moeten worden voor maatregelen buiten de begrenzing. Daarnaast kan het ook voorkomen dat er maatregelen buiten de begrenzing getroffen moeten worden om de omstandigheden in het gebied op orde te krijgen. Onduidelijk is hoe u het verzoeten van de deltawateren ziet in relatie tot het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen. Het verzoeten van de Deltawateren past niet in de huidige reikwijdte van het plan-MER. We nemen uw advies om de volledige reikwijdte te schetsen graag mee in het mer-proces.

Id. 106548728 / nr.109
Westerschelde: effecten van gebruik
Er is geconstateerd dat de estuariene natuur onder druk staat. Kleinschalig bestaand gebruik, zoals schelpenwinning of havenonderhoud, heeft slechts beperkte effecten, terwijl grootschalig gebruik – met name baggeren en scheepvaart – aanzienlijke invloed heeft op het systeem. De voortdurende afname van slikken en schorren vormt daarbij een groot knelpunt. Om tot herstel te komen en natuurdoelen te halen, is het noodzakelijk dat in de MER de effecten van baggeren en scheepvaart expliciet en volledig in beeld worden gebracht.

Gebruik van staalslakken
Het huidige gebruik van staalslakken is tijdelijk beperkt. Wij vinden het van belang dat in de MER ook de (mogelijke) negatieve effecten van staalslakken worden onderzocht.

Antwoord
Indien er in de verschillende gebieden knelpunten gesignaleerd zijn die te maken hebben met baggeren, scheepvaart of staalslakken die het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen in de weg staan dan worden mogelijke maatregelen om deze knelpunten op te lossen opgenomen in de maatregelpakketten die in het plan-MER beoordeeld zullen worden op hun milieueffecten.

Id. 106548728 / nr.110

Bestaand en toekomstig gebruik

Een volledig overzicht van het huidige gebruik van de Deltawateren is onmisbaar voor een goede afweging tussen sociaal-maatschappelijke belangen en natuurwaarden. Ondernemers en gebruikers moeten er vanuit kunnen gaan dat bestaand gebruik het uitgangspunt is. Daarnaast moet ook rekening worden gehouden met verwachte toekomstige vormen van gebruik, die mogelijk effecten hebben op het behalen van de natuurdoelen.
Wij gaan er vanuit dat deze zienswijze aanleiding geeft tot het aanpassen van de nota's Reikwijdte en Detailniveau.

Antwoord

Indien er in de verschillende gebieden knelpunten gesignaleerd zijn die te maken hebben met, al dan niet toegenomen of gewijzigd, bestaand gebruik die het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen in de weg staan dan worden mogelijke maatregelen om deze knelpunten op te lossen opgenomen in de maatregelpakketten die in het plan-MER beoordeeld zullen worden op hun milieueffecten. Bij de formulering van de maatregelen wordt zoveel als mogelijk is rekening gehouden met toekomstige vormen van recreatief (niet-vergunning plichtig) gebruik. De keuze voor het voorkeursalternatief, het maatregelpakket voor de komende beheerplanperiode, is een bestuurlijke keuze. Voor nieuwe vormen van gebruik die als Natura 2000-activiteit beschouwd moeten worden blijft de vergunningplicht gelden.

Specifiek ten aanzien van staalslakken is het gebruik van staalslakken (voorlopig) niet meer toegestaan. Naar de effecten van het gebruik van staalslakken bij de versterking van dijken op het ecosysteem wordt nader onderzoek gedaan.

5.41 Id. 106547949 / nr. 111

Hierbij mijn zienswijze met betrekking tot uw kennisgeving 'Notitie Reikwijdte en Detailniveau voor de Natura 2000-gebieden Westerschelde, Oosterschelde, Veerse Meer en Grevelingen':
"In het kader van consistent beheer en herstel van rust en ruimte in alle onderhavige Natura 2000-gebieden (Westerschelde, Oosterschelde, Veerse Meer en Grevelingen) zouden alle vrijstellingen voor beheer van flora en fauna uit de betreffende beheerplannen moeten worden geschrapt. Beheer in het belang van de ontwikkeling van één of enkele habitatrichtlijnsoort(en) of vogelrichtlijnsoort(en) gaat veelal gepaard met verstoring van de ontwikkeling van andere habitatrichtlijnsoorten en/of vogelrichtlijnsoorten.
Wanneer in de ontwerpen voor de NRD's van de vier Natura 2000-gebieden duidelijk wordt gesteld dat de vrijstellingen uit de plannen moeten worden verwijderd, is dit in overeenstemming met de koers van Provinciale Staten. In de Actualisatie Omgevingsverordening Zeeland 2025 (zaaknummer 721778) is namelijk inmiddels voorgesteld om de vrijstellingen ten behoeve van het ganzenbeheer weg te halen. In de huidige Omgevingsverordening Zeeland zijn nog diverse vrijstellingen opgenomen voor wat betreft het beheer van ganzenpopulaties. Bij recente rechtszaken in Nederland zijn vrijstellingen echter juridisch kwetsbaar gebleken. Dit komt omdat ze moeilijk te onderbouwen zijn, de effectiviteit ervan niet kan worden aangetoond en omdat een controlemechanisme ontbreekt. Provinciale Staten heeft daarom voorgesteld om de vrijstellingen uit de Omgevingsverordening te halen en volledig te gaan werken met vergunningen (zie Actualisatie Omgevingsverordening Zeeland 2025, zaaknummer 721778). Het voordeel van vergunningen is dat deze op maat te verstrekken zijn, ingetrokken of veranderd kunnen worden. Om gebruik te

maken van een vergunning heeft een organisatie of persoon een machtiging nodig, waardoor de monitoring en gegevensverzameling gestructureerd kan plaatsvinden. Dat voorzichtig moet worden omgegaan met de wijze waarop ruimte wordt gegeven aan iedere vorm van beheer in Natura 2000-gebieden bewijst de gang van zaken rondom de vergunningverlening van ganzenruivangsten. Afgelopen zomer bleek namelijk dat zonder een aanvullende vergunning voor versoepeling van de voorwaarden met betrekking tot het betreden van verstoringsruimte voor broedende vogels, het niet mogelijk was om de ganzenruivangsten uit te kunnen voeren. Zie zaaknummer 712340.
Een ganzenruivangst veroorzaakt aantoonbaar grootschalige onrust in natuurgebieden. Uw eigen onderzoek van Econsultancy (Bron 1) beschrijft dat vangacties plaatsvinden met zwaar materieel, auto's, aanhangers, hekken, fuiken, kano's en motorboten. Dit leidt tot langdurige en intensieve verstoring. Broedende vogels zoals sterns en kiekendieven verlaten bij herhaaldelijke verstoring hun nest, wat direct leidt tot broedverlies en populatiedaling.
Zonder het controlemechanisme dat door middel van het vergunningenstelsel in werking wordt gezet, is consistent beheer in principe niet mogelijk en is herstel van rust en ruimte in de natuurgebieden kansloos. "

Antwoord
Op dit moment wordt nog onderzocht voor welke activiteiten vrijstellingen voor gebiedsbescherming kunnen worden opgenomen in de beheerplannen. Hierbij wordt beoordeeld wat de effecten op Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen zijn. Als bij de toetsing uiteindelijk blijkt dat er geen zekerheid is dat de activiteit de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied niet aantast, danzal de activiteit niet worden vrijgesteld. Bij de toetsing wordt geldende jurisprudentie betrokken. In principe gelden voor een vrijstelling dezelfde voorwaarden als voor een vergunning. In tegenstelling tot een vergunning voor onbepaalde tijd heeft een vrijstelling een werkingsduur van maximaal zes jaar.

5.42 Id. 106539138 / nr. 120
Pagina 21, paragraaf 3.5, eerste bullet: Door hier iets verder in te gaan op wat verstarring en versteiling is (morfologische verklaring, effecten op de verhoudingen in het estuarium en waar dit toe leidt) volgt daaruit direct dat het tot af- en toename van dynamiek leidt.

Antwoord
U hebt gelijk dat begrippen zoals verstarring en versteiling goed zijn om uitgebreider uit te leggen. Dit NRD bevat echter een samenvatting van de knelpunten. De knelpunten worden uitgebreider uitgelegd in het rapport Doeluitwerking en in de toekomst in het MER en het beheerplan.

Id. 106539138 / nr. 121
Pagina 21, paragraaf 3.5, eerste bullet: Wat waardevol is om te noemen is dat het 'creëren' van laag- dynamisch getijdengebied alleen werkt als het buiten het huidige estuarium wordt toegevoegd. Het aanleggen van strekdammen in de watergang maakt het probleem alleen maar groter, ondanks dat het gebied wordt uitgebreid. Op papier wordt dan een vinkje voor 'gehaald' gezet, maar in de praktijk werkt het nadelig voor het herstel van het natuurlijk systeem.

Antwoord
De NRD is hierop aangepast. Toegevoegd bij de eerste bullet onder paragraaf 3.5: "Gebleken is dat het creëren van laag- dynamisch getijdengebied alleen werkt als het buiten het huidige estuarium wordt toegevoegd. Het aanleggen van

strekdammen in de watergang maakt het probleem alleen maar groter, ondanks dat het gebied wordt uitgebreid."

Id. 106539138 / nr. 122
Pagina 22, paragraaf 3.5.1, eerste bullet: Aangegeven wordt dat er een 'natuurlijke aanwezigheid' is van verontreinigingen. We verzoeken om dit nader te duiden. En als een verontreiniging van nature aanwezig is, kan het dan wel geclassificeerd worden als een verontreiniging?

Antwoord
In de tekst is een opsomming van verschillende vervuilende stoffen opgenomen, waaronder organische stoffen en metalen. Vervolgens is een opsommig gegeven van de bronnen van deze stoffen. Sommige vervuilende stoffen zijn van nature al aanwezig in het systeem, maar hebben pas een verstorende of giftige werking bij hogere concentraties. De bron is dan zowel natuurlijke aanwezigheid, als een externe bron die heeft geleid tot toename. Er is geen aanleiding om dit aan te passen in de NRD, maar we zullen deze term in vervolgrapporten duidelijker toelichten.

Id. 106539138 / nr. 123
Pagina 22, paragraaf 3.5.1, derde bullet: 'emigreren' vervangen door 'migreren.

Antwoord
De NRD is aangepast naar aanleiding van deze zienswijze. In paragraaf 3.5.1, derde bullet is het woord "emigreren" vervangen door het woord "migreren".

Id. 106539138 / nr. 124
Pagina 22, paragraaf 3.5.1, vierde bullet: Aangegeven wordt dat er te weinig kokkels en mosselbanken zijn. We verzoeken om hierbij ook aan te geven wat de trend is? Is deze dalend of toenemend?

Antwoord
De T2021-rapportage van de VNSC bevat metingen van kokkels in de Westerschelde, met uitzondering van de monding. Kokkels zijn na 2000 afgenomen, maar nemen de laatste jaren weer toe richting de waarden die voor 2000 werden aangetroffen. Mossels zijn volgens de VNSC te weinig aanwezig voor een trendbepaling. Aangezien de NRD een beknopte weergave is van de ecologische analyse wordt de trend niet toegevoegd aan de NRD. Wel wordt de input van deze zienswijze meegenomen bij het opstellen van het beheerplan en de MER, waarin de aanwezigheid van schelpenbanken ook geüpdatet zal worden met de meest recente monitoringsgegevens.

Id. 106539138 / nr. 125
Pagina 22, paragraaf 3.5.1, vijfde bullet: We verzoeken om dit punt meer te duiden. Het gaat namelijk niet zozeer over de grote hoeveelheid water in één keer, dit gebeurt in een natuurlijke situatie bij hoger rivierafvoer ook. Het gaat over een veelal harde scheiding in periodes, dat helemaal geen water wordt geloosd. Tevens is de overgang vaak niet of maar eenzijdig passeerbaar is voor organismen.

Antwoord
De NRD is aangepast naar aanleiding van deze zienswijze. De zin "Bij spuisluizen komt soms in één keer een grote hoeveelheid zoet water binnen, wat de natuurlijke overgangen verstoort." is vervangen met "Deze veelal harde scheiding kan

bijvoorbeeld ontstaan in periodes dat helemaal geen water wordt geloosd. Tevens is de overgang vaak niet of maar eenzijdig passeerbaar is voor organismen.

Id. 106539138 / nr. 126
Pagina 22, paragraaf 3.5.1, zevende bullet: Hier verzoeken we verdere duiding over. Een relict lijkt te impliceren dat hier wel degelijk de mogelijkheid bestaat om natuurlijke duinen te hebben. Anders kan je hier geen relict van natuurlijke duinen hebben. Dus waarom zou dat nu niet meer kunnen? Wat zijn de verstorende factoren?

Antwoord
De NRD is aangepast naar aanleiding van deze zienswijze. De tekst is als volgt uitgebreid: Met uitzondering van de westkust van Zeeuws-Vlaanderen zijn de duinhabitattypen binnen het gebied relicten of het gevolg van menselijk ingrijpen. Door de beperkte omvang en/of het gebrek aan natuurlijke processen zijn deze locaties niet geschikt om duinecosystemen van goede omvang en kwaliteit te ontwikkelen." Bij de Kaloot is bijvoorbeeld een duinrelict aanwezig dat door uitbreiding van haven- en industriegebied in de twintigste eeuw sterk in omvang is afgenomen. Ook komen (zoekgebieden van) duinhabitattypen voor op dijken en afgegraven locaties.

Id. 106539138 / nr. 127
Pagina 22, laatste bullet: 'uit het profieldocument' graag vervangen voor 'voor dit habitattype'.

Antwoord
De NRD is aangepast naar aanleiding van deze zienswijze. De zinspassage in de 8e bullet van paragraaf 3.5.1 is veranderd zoals in zienswijze aangegeven.

Id. 106539138 / nr. 128
Pagina 23, eerste passage: Graag aangeven over welke 'andere knelpunten' dit dan gaat.

Antwoord
Dit gaat om alle andere knelpunten die genoemd worden in voorgaande en navolgende bullets in paragraaf 3.5.1. In de NRD is bij de 8e bullet ("Beperkte aanwezigheid typische soort, kwaliteit habitattype matig") onder paragraaf 3.5.1 toegevoegd: "in voorgaande en hiernavolgende bullets ". Dit betekent dat de volgende bedreigingen en knelpunten voor deze habitattypen ook van belang zijn:
- H1610B: beperkte aanwezigheid natuurlijke duinsystemen.
- H2190B: beperkte aanwezigheid natuurlijke duinsystemen; verzuring vermesting, verstruweling en overbelasting door stikstof.
- H2130A: beperkte aanwezigheid natuurlijk duinsysteem; versnippering en/of beperkte omvang van het habitattype; verzuring, vermesting, verstruweling en overbelasting door stikstof; afname van kleinschalige dynamiek door de afname aantal konijnen.

Id. 106539138 / nr. 129
Pagina 23, zevende bullet: We verzoeken om een onderscheid aan te brengen tussen atmosferische vermesting en aquatische vermesting.

Antwoord
Dit wordt gedaan, in de tekst staat in dit geval atmosferische stikstof depositie

Id. 106539138 / nr. 130
Pagina 24, paragraaf 3.5.2, vijfde bullet, regulier beheer: De gebruikte formulering hier lijkt te impliceren dat het verbreden van paden onderdeel is van het regulier beheer van grijze duinen. Dit lijkt onjuist.

Antwoord
De NRD is aangepast naar aanleiding van deze zienswijze. In de 5e bullet onder paragraaf 3.5.2 is "verbreden" vervangen voor "onderhoud".

Id. 106539138 / nr. 131
Pagina 24, paragraaf 3.5.2, elfde bullet: Of de groenknolorchis wel of niet tot een natuurlijk duinsysteem toebehoort, hangt sterk af van de gebruikte definitie van 'een natuurlijk duinsysteem'. We verzoeken dan ook om verdere duiding op dit punt.

Antwoord
De NRD is aangepast naar aanleiding van deze zienswijze. Bedoeld werd dat er geen natuurlijk duinsysteem aanwezig is op de groeiplaats van groenknolorchis (dit betreft namelijk een afgraving). In de 11e bullet van paragraaf 3.5.2 is 'Het natuurlijk duinsysteem...' vervangen door "De groeiplaats van de groenknolorchis betreft een afgraving en geen natuurlijk duinsysteem."

Id. 106539138 / nr. 132
Pagina 25, paragraaf 3.5.3, eerste bullet: 'autonome ontwikkelingen in en rondom de Westerschelde' is een erg breed begrip. We verzoeken om dit verder te duiden.
Pagina 25, paragraaf 3.5.3, tweede bullet: 'verkeerd beheer' is wederom een erg breed begrip. We verzoeken om dit verder te duiden.
Pagina 26, tweede bullet, verstoring: We verzoeken om hier duidelijk aan te geven wanneer deze verstoring plaatsvindt. Is dat alleen in het broedseizoen of ook tijdens het foerageren en/of rusten?

Antwoord
De NRD bevat een samenvatting van de knelpunten en ecologische analyse, daarom worden deze begrippen niet verder toegelicht. Uw inbreng wordt meegenomen bij het opstellen van de plan-MER en het beheerplan.

Id. 106539138 / nr. 133
Pagina 27, inrichting en beheer, vijfde bullet: Het is de vraag of er uitvoerbare maatregelen zijn voor exotenbestrijding onderwater, waar het middel niet erger is dan de kwaal en die ook het halen van instandhoudingsdoelen wezenlijk dichterbij brengen.

Antwoord
Dit klopt, dit wordt verder uitgezocht voor de MER en het beheerplan. Hierbij worden ook terreinbeherende organisaties en andere natuurorganisaties bij betrokken.

Id. 106539138 / nr. 134
Pagina 34, bovenaan: Veerse Meer graag vervangen door Westerschelde.

Antwoord
De NRD is aangepast naar aanleiding van deze zienswijze. In paragraaf 3.7 is de eerste zin als volgt aangepast: "Los van de instandhoudingsdoelstellingen voor de Westerschelde, bestaat er een bredere herstelopgave voor beschermde habitattypen

en soorten op basis van de Verordening Natuurherstel (Verordening van het Europees Parlement en de Raad betreffende natuurherstel, COM(2002) 304)."

Id. 106539138 / nr. 135
Pagina 34: Aangegeven wordt dat de basisambitie is om "in 2030 ten minste 30% van de doelstellingen, die niet in goede toestand verkeren en waarvoor een goede toestand is gedefinieerd, verbeterd is naar een goede toestand.". Op pagina 38 wordt aangegeven dat het zichtjaar van de plan-MER 2034 is. Hoe kan dan getoetst worden of het realistisch is dat in 2030 de basisambitie gehaald wordt?

Antwoord
In aanloop naar 2034 kan middels een nieuwe plan-MER-procedure getoetst worden of de basisambitie van 30% in 2030 gehaald is, aangezien dat het moment is om een nieuw beheerplan op te stellen en dus ook een nieuwe mer-procedure te doorlopen.

Id. 106539138 / nr. 136
Pagina 39, paragraaf 4.3.3: Hier mist de trend dat recreatie en toerisme zal toenemen. En de uitbreidingsdoelstelling van defensie ontbreekt ook in de lijst.

Antwoord
Een trend is geen onderdeel van de huidige situatie. Recreatie en toerisme zijn wel onderdeel van deze lijst. Een uitbreidingsdoelstelling van defensie dient gezien te worden als een nieuw project, waarvoor een vergunning moet worden aangevraagd en waarvoor de effecten op andere aspecten in beeld gebracht moeten worden.

Id. 106539138 / nr. 137
Pagina 43 en 44, paragraaf 5.3 Beoordelingsmethodiek: De beschreven beoordelingsmethodiek brengt het risico met zich mee dat de effectiviteit van de maatregelen voor het behalen van de N2000-doelstellingen niet meer het meest belangrijke is. De weging die hierbij gebruikt wordt, speelt dan ook een cruciale rol. Wij verzoeken dan ook om in de cNRD op te nemen hoe geborgen wordt, dat het meest effectieve alternatief wordt gekozen, waarmee het behalen van de ISHD's het meest waarschijnlijk wordt. En welke weging wordt aangehouden bij de beoordeling.

Antwoord
Het Voorkeursalternatief is een bestuurlijke keuze die niet gemaakt kan worden in het MER-proces. Wel nemen we uw aandachtspunt over weging mee in het proces.

Id. 106539138 / nr. 138
Wij verzoeken een evaluatie van de compenserende en mitigerende maatregelen, zoals het Toegangs Beperkende Besluit uit de 1e beheerplanperiode.

Antwoord
De evaluatie van de huidige beheerplannen is al uitgevoerd. Er vindt momenteel geen nieuwe evaluatie plaats. Indien er knelpunten zijn gesignaleerd die het behalen van de instandhoudingsdoelen in de weg staan en die te maken hebben met de werking van de huidige compenserende en mitigerende maatregelen dan zijn hiervoor nieuwe mogelijke maatregelen geformuleerd. Daarnaast vindt er momenteel een nieuwe toetsing (passende beoordeling) plaats om te kijken in hoeverre gewenste vrijstellingen van vergunningplicht opnieuw in het beheerplan opgenomen kunnen worden. Daarbij wordt, onder andere, gekeken naar de handhaafbaarheid van mitigerende maatregelen.

Id. 106539138 / nr. 139
Voorheen werden de verschillende Deltawateren onder één Natura 2000-beheerplan geschaard. Het is fijn dat nu voor elk water een eigen beheerplan wordt opgesteld, want dit biedt de kans om dieper in te gaan op wat nu echt nodig is voor de Natura 2000-doelen in elk water. De wateren vormen samen echter wel nog steeds een ecologisch geheel. Het is dus heel belangrijk om ook de samenhang tussen de verschillende wateren en hun eigen Natura 2000-beheerplannen te borgen. We verzoeken Rijkswaterstaat dan ook duiding op dit punt.

Antwoord
Indiener geeft aan het fijn te vinden dat de verschillende Natura 2000-gebieden nu elk hun eigen Natura-2000 beheerplan krijgen, maar vraagt RWS wel om toe te zien op het bewaken van de samenhang tussen deze verschillende Natura 2000-gebieden. Rijkswaterstaat erkent dat de deltawateren meer zijn dan de som van de individuele gebieden en heeft daarom in de uitwerking van de verschillende gebieden nadrukkelijk aangegeven dat onderlinge relaties tussen de gebieden, die belangrijk zijn voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen, niet alleen opgenomen moeten worden in de verschillende N2000-beheerplannen, maar ook afgestemd moeten worden tussen de verschillende gebieden. De connectiviteit tussen gebieden is belangrijk en moet benoemd worden. Dit geldt niet alleen voor de habitats en soorten met een instandhoudingsdoelstelling, maar bijvoorbeeld ook bij het treffen van grootschalige systeemmaatregelen. Daarnaast geldt gebiedsoverstijgend nog specifieke aandacht voor de soorten waarvoor een regiodoelstelling geldt.

5.43 Id. 106537967/ nr. 198
Mijn zienswijze is dat de Westerschelde niet gebruikt kan worden voor gebruik van water voor koeling en/of lozing koelwater bij al geplande of projecten die in ontwikkeling zijn (of gaan komen). Ik denk met name aan Kerncentrales in de Paulinapolder en/of op het Paulinaschor bij Biervliet, in en aan de Westerschelde. Restwarmte en afvalwarmte zal desastreuze gevolgen hebben voor de Westerschelde, de estuaria, en in verlenging de aanliggende wateren. Ik vergelijk het met “opzettelijke opwarming van water en natuur”.
In het algemeen kan de Westerschelde en het omliggende gebied niet gebruikt worden voor verdere industriële ontwikkeling. De impact van industriële ontwikkeling heeft onomkeerbaar gevolgen voor natuur en de leefomgeving, en voor de Westerschelde in het bijzonder.
(En dat is nog afgezien van alle andere bezwaren die er zijn tegen de komst van meer kerncentrales aan de Westerschelde.)

Antwoord
In het plan-MER worden de ontwikkelde maatregelpakketten voor het behoud en de verbetering van Natura2000 gebied Westerschelde getoetst op milieueffecten. De mogelijke bouw van de kerncentrales is hier geen onderdeel van. Hierover worden in het beheerplan geen uitspraken gedaan. De keuze voor het bouwen van kerncentrales en de effecten zullen afzonderlijk worden onderzocht en worden daarom in het plan-MER buiten beschouwing gelaten. Hiervoor wordt een aparte procedure doorlopen.

5.44 Id. 106536689 / nr. 204
De indiener wil als partner bijdragen aan natuurherstel en vraagt Rijkswaterstaat en het Ministerie van I&W om onderwaterbiodiversiteit een volwaardige plek te geven in monitoring en maatregelen.

Aanvullende punten:
- Voor de indiener (en namens alle duikers in Nederland) is een goede waterkwaliteit en biodiversiteit van groot belang.
- Stop het gebruik van staalslakken in de Ooster- en Westerschelde.
- Monitoring van onderwaterbiodiversiteit is nu onvoldoende; slechts enkele soorten worden gevolgd, wat niet representatief is.
- Het toevoegen van een uitgebreide soortenlijst en monitoring via de indiener en Stichting ANEMOON kan waardevolle kennis opleveren.
- Zonder voldoende monitoring blijven oorzaken van achteruitgang onduidelijk en kunnen maatregelen niet effectief worden genomen.
- Voorbeeld: uitzetten van sepia's in de Oosterschelde; oorzaken van achteruitgang zijn onduidelijk (overbevissing, staalslakken?).
- Ook voor Veerse Meer en Westerschelde geldt dat monitoring van onderwaterbiodiversiteit onderbelicht is.
- Houd het Grevelingenmeer zout.

Antwoord
Dank voor uw zienswijze op de NRD's Oosterschelde, Veerse Meer en Grevelingen.

Structurele monitoring van de onderwaterbiodiversiteit kunnen wij in het plan-MER benoemen als aandachtspunt, maar de uitvoering hiervan ligt niet binnen dit proces. We nemen wel in overweging om een uitgebreide soortenlijst voor monitoring toe te voegen. Het monitoren en onderzoeken van het volledige voedselweb (dus inclusief niet-instandhoudingsdoelstellingen) en de gezondheid daarvan is meegenomen in het maatregelenpakket dat wordt getoetst in het plan-MER proces.

We maken graag gebruik van uw aanbod om actief bij te dragen aan de Natura 2000-doelen. Educatie, monitoring en communicatie zijn inderdaad mooie initiatieven. Hoe zal verder uitgedacht moeten worden. Wie is op dit moment nog niet duidelijk.

We nemen dit mee als aandachtspunt voor het nog op te stellen monitorings- en communicatieplannen.